

‘मंदार’

२०२०-२०२१ अंतर्गम

मराठी विभाग

क्र.	लेख/कथा/कविता	पृष्ठ क्रमांक
१.	आ. भारताच्या ग्रंथालयीन चळवळीचे प्रणेते महा. सयाजीराव गायकवाड (तिसरे)	४
२.	आला श्रावण	८
३.	समाज सुधारक सावित्रीबाई फुले	९
४.	छडी आठवणींची	११
५.	मराठी साहित्यातील लेखक	१२
६.	कोरोना आणि भारतीय अर्थव्यवस्था	१३
७.	कॅफे लव्ह स्टोरी, काहितरी हरवलंय...	१५
८.	स्वच्छता निव्वळ गरज की उपक्रम	१६
९.	जीवनाचे सार, लिहिण्याची सुरुवात	१७
१०.	वाचन संस्कृती काळाची गरज	१८
११.	आदर्श विद्यार्थी कसा असावा ?	१९
१२.	आयुष्याला द्यावे उत्तर, मैत्रीसाठी काहीतरी खास	२०
१३.	स्त्री जीवनाचा सन्मान	२१
१४.	हे पांडुरंगा..., फार काही नको फक्त नाही नको...	२२
१५.	कोविड-१९ प्रादुर्भाव आणि शिक्षणावरील परिणाम	२३
१६.	गुलाब आणि तू, एक हसू चेहऱ्यावरचं, खिडकी	२४
१७.	आयुष्य बदलणारी माझी सायकल	२५
१८.	जागतिकीकरण आणि पर्यायरण	२७
१९.	सौनिक माझा प्रियकर, शिव छत्रपती	३०
२०.	कोरोना - एक सकारात्मक विचार	३१
२१.	माझं गाव	३२
२२.	स्वप्न, नेत्रदान, प्रेमाच्या भावना	३३
२३.	पत्र	३४
२४.	कळवू नकोस बाई	३६
२५.	वेदना	३७
२६.	कळले नंतर , खुळ्या मनाला	३८
२७.	अंधश्रद्धा निर्मूलन काळाची गरज, महापूर, सफर...	३९
२८.	कृष्ण !, मन सौंदर्य, भारत	४०
२९.	आराध्य दैवत श्रीमंत छत्रपती शिवाजी महाराज	४१

हिंदी विभाग

क्र.	लेख/कथा/कविता	पृष्ठ क्रमांक
१.	भारतीय संविधान और लोक, कोरोना कहता है... , फौजी ...	४३
२.	वीर जवान, स्वतंत्रता	४४
३.	राष्ट्रीय एकता, भारतीय संविधान की विशेषताएं	४५
४.	राष्ट्रीय एकता, पराक्रम पर्व	४६
५.	आत्मनिर्भर भारत पर कविता, मगर जिंदगी जवाब नहीं देती..	४७
६.	जीने की राह, सैनिक	४८

English Section

No.	Topic	Page No.
1.	Pratapgad	50
2.	Rabindranath Tagore	51
3.	Life Sketch of Shakespeare	52
4.	Sarojini Naidu	53
5.	DRAMA	55
6.	Let it be...	56
8.	Indian Education System	57
9.	FARMER	58
10.	YOUTUBE :	59
11.	How Modern Internet Work	60
12.	Covid-19 and its effect on Educaion	61
13.	Automatic Car	62
14.	10 amazing website useful for students	64
15.	Qwarty Keybord	66

वार्षिक अहवाल विभाग ६७-८०



मराठी विभाग

तैशे हृदय प्रसन्न होये ।
तरी दुःख कैचें कें आहे ॥

- ज्ञानदेव

अंतःकरण प्रसन्न झाले, तर दुःख नसते.

आधुनिक भारताच्या ग्रंथालयीन चळवळीचे प्रणेते महाराज सयाजीराव गायकवाड (तिसरे)

– श्री. तेजस शांताराम रेवाळे

Email-tejasrewale@gmail.com.

Mob. : 8766792328, 9423291337

प्रस्तावना – देश मग तो कोणताही असो त्याच्या सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक व राजकीय जडणघडणीत, विकासात माहितीला अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. वाचनाचे हे महत्त्व नव्याने विशद करून सांगण्याची गरज नाही, कारण ग्रंथांचे मानवी जीवनातलं महत्त्व हे अनन्यसाधारण असेच आहे. याचेच उत्तम उदाहरण द्यायचे झाले तर राम गणेश गडकरी यांनी असं म्हटलं आहे की, श्रीपाद कृष्ण कोल्हटकरांची पुस्तके माझ्या आयुष्यात आली नसती तर मी वेडा झालो असतो. तसेच रस्किन यांच्या पुस्तकांच्या वाचनाने महात्मा गांधीजींचे आयुष्यच बदलून गेले. अशा अनेक विचारवंतांनी ग्रंथांचं महत्त्व त्यांना आलेल्या अनुभवातून मांडलेले आपणास वाचायला मिळते. आधुनिक समाजाला ज्ञानाच्या गरजा ही ग्रंथालये पुरवित असतात. त्यांच्या गरजांची पूर्तता करत असतात. आणि या साऱ्यातून एक सुशिक्षित, सुजाण व आपल्या कर्तव्याची जाण असलेला नागरिक निर्माण होत असतो. देशाच्या विकासात, जडणघडणीत ग्रंथालयेच समाजाची मार्गदर्शक केंद्रे म्हणून काम करू शकतात. आजही प्रत्येक राष्ट्र आपल्या सामाजिक, सांस्कृतिक वसा जपण्याचे काम देशातील ग्रंथालयांच्या माध्यमातूनच करत असते.

प्राचीन काळापासून भारताने आपल्या संस्कृतीच्या ज्ञानाचा वारसा जपलेला आहे. या ज्ञानाच्या वारशामध्ये ग्रंथालय चळवळीचा कालखंड हा प्रामुख्याने तीन टप्प्यात विभागला जातो. तो म्हणजे एक मुद्रणकलेच्या आधीचा कालखंड, दोन स्वातंत्र्यपूर्व कालखंड व तिसरा स्वातंत्र्यानंतरचा कालखंड. यापैकी ग्रंथालय चळवळीचा खऱ्या अर्थाने विकास झाला तो स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडात. या उदयाचे महत्त्वाचे कारण ठरले ते 1910 साली बडोदे संस्थानचे अधिपती असलेले महाराज सयाजीराव

गायकवाड (III). आधुनिक भारताच्या इतिहासात बडोदे संस्थान हे एक प्रगतशिल राज्य होते. महाराज सयाजीराव गायकवाड तिसरे यांच्या मार्गदर्शनाखाली एका कल्याणकारी राज्याची निर्मिती झाली. महाराजांनी शिक्षणाबरोबरच ग्रंथ व ग्रंथालयांचे महत्त्व जाणले होते, म्हणून त्यांनी ग्रंथालय चळवळीच्या विकासात उत्तम काम व आपल्या कार्याचा ठसा उमटविलेला दिसून येतो. महाराजांनी शिक्षणाबरोबरच ग्रंथ व ग्रंथालयांना महत्त्व दिले. महाराजांनी परदेशात जावून तेथील ग्रंथालये पाहून इंग्लंड, अमेरिकेच्या ग्रंथालयांसारखी ग्रंथालये आपल्या देशातही निर्माण व्हावीत यासाठी त्यांनी अमेरिकन ग्रंथालय तज्ञ 'सर बॉर्डन' यांना भारतात आणले व बॉर्डन यांच्या नेतृत्वाखाली बडोदे संस्थानात ग्रंथालयांचे जाळे निर्माण केले. सदर निबंधात महाराजांचा एकूण राजकीय कालखंडात त्यांनी शिक्षणासोबतच ग्रंथालये व ग्रंथालय चळवळीच्या विकासासाठी दिलेले योगदान महत्त्वपूर्ण आहे. महाराज सयाजीराव गायकवाड तिसरे यांनी उभी केलेली ग्रंथालय चळवळ व कार्याचा आढावा घेणे, प्रकाश टाकणे महत्त्वाचे वाटते.

* भारतीय ग्रंथालय चळवळीचा इतिहास –

आपल्या देशाला ज्ञानाचा वारसा हा फार प्राचीन आहे. भारतात अयोध्या, काशी, नालंदा, तक्षशिला यांसारखी ज्ञानाची भांडारे अस्तित्वात होती. भारत ही विविधतेने नटलेली संस्कृती आहे. यामध्ये विविध जाती धर्माचे लोक एकत्र नांदतात व त्यांचा इतिहास, संस्कृती हा ग्रंथ हस्तलिखित स्वरूपात जतन केलेला आढळतो. भारतीय ग्रंथालय चळवळ खऱ्या अर्थाने स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर विकसित झालेली दिसून येते. पण त्याआधी स्वातंत्र्यपूर्व काळात 1910 मध्ये महाराज सयाजीराव गायकवाड-

III व त्यानंतर डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांनी ही चळवळ अधिक गतिमान करून विकसित केलेली दिसून येते. पुढे स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर देशातील ग्रंथतज्ञांनी चळवळीचा धोरणात्मक विकास करून ही चळवळ वृद्धिंगत केलेली दिसून येते. आजचा विचार केला तर 1950 नंतर देशात विविध शाळा, महाविद्यालये, विद्यापीठे यांसारख्या संस्थांची निर्मिती झाली आणि विविध प्रकारची ग्रंथालये अस्तित्वात आले. त्याचे स्वरूप बदलले दर्जा बदलला, ग्रंथालय कायदे अस्तित्वात आले. याचाच परिणाम पुढे देशात ग्रंथालय आणि माहिती शास्त्राचे राष्ट्रीय धोरण ठरवावे लागले. या सान्यातून आज ग्रंथालय चळवळीने व्यापक स्वरूप प्राप्त केल्याचे दिसते.

* महाराजांचा राजकीय इतिहास -

बडोदे संस्थानचे अधिपती महाराज सयाजीराव गायकवाड तिसरे यांचा जन्म नाशिक जिल्ह्यातील कवळाणे या गावी 11 मार्च 1863 रोजी झाला. बडोदे संस्थानच्या खंडेराव गायकवाडांच्या निधनानंतर पत्नी जमनाबाई यांनी गोपाळरावांना दत्तक घेतले व 27 मे 1875 रोजी त्यांना घोषित केले. त्याचवेळी गोपाळरावांचे 'सयाजीराव गायकवाड' झाले. पुढे बडोदे संस्थानचे दिवाण माधवराव यांनी सयाजीरावांना राज्यकारभाराचे शिक्षण दिले. 28 डिसेंबर 1881 रोजी सयाजीरावांनी राज्यकारभाराची सूत्रे हाती घेतली. सयाजीरावांनी बडोदे संस्थानच्या राज्याची सूत्रे हाती घेतल्यानंतर राज्याची राज्यव्यवस्था, प्रगतशील बनवली. त्यांनी राज्यात शिक्षण, न्याय, कृषी, उद्योग, रस्ते, पाटबंधारे, प्रशासन व्यवस्था, विविध शैक्षणिक शिष्यवृत्त्या, कला, संगीत, विज्ञान व संस्कृती बरोबरच ग्रंथालयांना प्राधान्य देवून सर्वच क्षेत्रात कल्याणकारी योजना व सुधारणा घडवून आणल्या. म्हणून भारतीय इतिहासात बडोदे संस्थानला एक प्रगतशील राज्य ओळखले जाते. महाराजांनी संस्थानात निर्माण केलेल्या वास्तू, वास्तूसंग्रहालये, राजवाडे, इमारती, शाळा, ग्रंथालये यांमुळे बडोदे संस्थान एक कलानगरी म्हणून प्रसिद्ध झाली. ज्ञानवृद्धी, समाजसुधारणा व शिस्तबद्ध प्रशासन या सर्वच बाबतीत महाराज अग्रेसर राहिले. पंडित मदनमोहन मालवीय यांनी महाराजांच्या राज्य कारभाराचे व कार्याचे

वर्णन करताना असे म्हटले आहे की, "हिंदुस्थानातील शेवटचा आदर्श राजा : राजा सयाजीराव गायकवाड तिसरे" हे होय.

* शिक्षणाबद्दल कळवळा -

20 व्या शतकाच्या सुरुवातीलाच बडोदे हे संस्थान शिक्षणाचे केंद्र म्हणून उदयास आले होते. महाराज सयाजीरावांच्या दूरदृष्टीने शिक्षणाचा प्रचार व प्रसार दूरवर पोहोचला. विशेषतः मुलींच्या व स्त्रियांच्या शिक्षणावर त्यांनी भर दिला. शिक्षणावरच न थांबता त्यांनी शाळा, महाविद्यालये, विद्यापीठे व वाचनालये आणि वस्तू संग्रहालये निर्माण केली. व्यक्ती आणि समाज यांच्या विकासासाठी शिक्षण हे प्रभावी साधन आहे. हे महाराजांनी जाणले होते. राजांनी स्वतः परदेशातील शैक्षणिक व्यवस्था पाहून तसे बदल आपल्या बडोदे संस्थानातील शाळा-विद्यालयांत केले. महाराजांनी जनतेला वाचनाची सवय व आवड निर्माण व्हावी यासाठी गांव तेथे ग्रंथालय, शाळा तेथे ग्रंथालय तसेच फिरती ग्रंथालयेही निर्माण केली. महाराज एवढ्यावरच थांबले नाहीत तर त्यांनी बडोदे राज्याचे शैक्षणिक धोरण तयार केले त्यांच्या या शैक्षणिक धोरणाचे वैशिष्ट्य म्हणजे 'सक्तीचे व मोफत शिक्षण' व त्याची अंमलबजावणी राज्यात सुरु केली. त्यांच्या राज्यकारभाराच्या जवळजवळ 63 ते 64 वर्षांच्या कारकीर्दीत बडोदे संस्थानला फक्त राजकीय नव्हे तर एका सामाजिक, शैक्षणिक व सांस्कृतिक उंचीवर नेवून ठेवल्याचे दिसून येते.

* महाराज सयाजीराव गायकवाड (तिसरे) यांचे ग्रंथालयीन कार्य व विकास -

बडोदे संस्थानचे अधिपती असलेले महाराज सयाजीराव गायकवाड (तिसरे) यांनी आपल्या राजकीय काळात अनेक परदेश दौरे केले. या परदेश दौऱ्यांतून त्यांनी इंग्लंड, अमेरिकेतील ग्रंथालये पाहिली व आपल्या संस्थानातही अशी उत्तम दर्जाची ग्रंथालये स्थापन करण्याचा त्यांनी विचार केला. यासाठी त्यांनी अमेरिकेतील ग्रंथालय तज्ञ सर बोर्डन यांना बोलावून घेतले. त्यांच्या सल्ल्यानुसार वाचनालयांची स्थापना केली. एवढ्यावरच न थांबता महाराजांनी ग्रंथालय शास्त्राच्या अद्यावत

ज्ञानासाठी संस्थानातील तरुणांना परदेशात पाठविले. पुढे राजांनी ग्रंथालय विषयक शिक्षणक्रम सुरु केले. त्याचबरोबर त्यांनी त्यावेळी 'लायब्ररी मिसलोजी' नावाने ग्रंथालय विषयाचे मासिकही सुरु केले. राजांनी त्याकाळी बनारस हिंदू विश्व विद्यालयाला दोन लाख रुपयांची देणगी देवून ग्रंथालय इमारत बांधली म्हणूनच ते ग्रंथालय आज 'सर सयाजी गायकवाड ग्रंथालय' म्हणून ओळखले जाते. यासारखी अनेक ग्रंथालये व राजांचे ग्रंथालयांबद्दल असलेले जिद्दाळ्याचे नाते व त्यांच्या ग्रंथालय विषयक कार्याची प्रतिके आहेत. महाराजांनी उभी केलेली ही ग्रंथालय चळवळ व त्यांच्या विकास कार्याचा आढावा खालील घटकांद्वारे अधिक स्पष्ट होतो.

* महाराजांची ग्रंथालय चळवळ -

महाराज सयाजीराव गायकवाड (तिसरे) हे आपल्या राजकीय कारकिर्दीत वेळोवेळी परदेश दौरे करत असत. त्यावेळी तेथील शिक्षण तज्ञांशी चर्चा करत. त्यातूनच त्यांच्या मनात शिक्षण, ग्रंथालये यांसारख्या नवीन कल्पना, योजना रुजू लागल्या. परदेश दौऱ्यांमधून ते आपल्या राज्यात ग्रंथालयांचे जाळे कसे निमाणे करता येईल, याविषयी ते विचार करत असत. कारण लोक शिक्षण त्यांची प्रेरणा होती आणि त्यासाठी ग्रंथालये ही पूरक स्रोत आहेत हे त्यांनी जाणले होते. माणसाला आजन्म विद्यार्थी, ज्ञानार्थी बनविण्याची प्रेरणा देण्यासाठी ग्रंथालये ही स्फुर्तिस्थाने ठरणारी आहेत हे महाराजांनी पक्के ओळखले होते. ग्रंथालये ही समाजाला शिक्षण देवून सुजाण व सुस्कृत नागरिक बनविण्यात त्यांचा महत्त्वपूर्ण सहभाग असणार होता. सक्तीच्या प्राथमिक शिक्षणाशी ग्रंथालय चळवळ अत्यंत घनिष्ठपणे जोडलेली होती. हे बडोदे राज्याचे वैशिष्ट्यपूर्ण स्वरूप होते. बडोदे राज्याला ग्रंथालय चळवळीची ओळख करून देण्याचे श्रेय निर्विवादपणे सयाजीरावांचेच आहे. संपूर्ण भारतात ग्रंथालय चळवळीला सुरुवात झाली तो मानही महाराज व बडोदे संस्थानचाच आहे. बडोद्यातील पहिले ग्रंथालय 1 मार्च 1877 ला स्थापन झालेले दिसून येते. महाराजांच्या मार्गदर्शनाखाली बडोदे हायस्कूलचे तेव्हाचे प्राचार्य पोप यांनी राज्यातील ग्रंथालय व्यवस्थेचे नियोजन केले. मार्च 1924 मध्ये

स्टेट लायब्ररीचे श्री. जयसिंगराव सार्वजनिक वाचनालय असे नामांतरण झाले. बडोदे राज्यातील ग्रंथालय पद्धतीची रचना ही लोकाभिमुख शिक्षणासाठी होण्यासाठी काळजीपूर्वक निर्माण केलेल्या यंत्रणेचा एक भाग होती. त्याआधी महाराजांनी 1901 मध्ये प्रायोगिक तत्वार फिरते ग्रंथालय सुरु करण्याचा सल्ला दिला. 1907 साली त्यांच्या अमेरिका भेटीनंतर त्यांनी आपली ही चळवळ अधिक गतिमान केली आणि राज्यातील सर्व तालुके, पेटामहाल येथे फिरती ग्रंथालये सुरु केली. 1910 च्या अमेरिका भेटीनंतर महाराजांनी कोलंबियातील पहिल्या ग्रंथालय महाविद्यालयाचे ग्रंथतज्ञ डॉ. बॉर्डन यांनी आमंत्रित केले व बडोदे राज्यात सार्वजनिक मोफत ग्रंथालये निर्माण करण्यासाठी त्यांनी नियुक्ती केली. त्याप्रमाणे बॉर्डन यांनी बडोदे शहरात सेंट्रल लायब्ररी निर्माण करण्याची योजना तयार केली व उर्वरित भागात फिरती ग्रंथालये निर्माण केली. बडोदे राज्यातील प्रत्येक ग्रंथालय हे राजा आणि रंक, स्त्री व पुरुष, सर्व जाती धर्मासाठी मोफत असेल अशी बॉर्डन यांनी योजना तयार करून लहान खेडे गावात वाचनालये सुरु केली. महाराजांनी स्वतः कडील जवळजवळ 20 हजार पुस्तकांचा संग्रह सेंट्रल लायब्ररीला भेट दिला. 1913 पर्यंत सेंट्रल लायब्ररीचा ग्रंथ संग्रह 1 लाख पुस्तकांचा झाला. पुढे बॉर्डन यांच्या नंतरच्या काळात बडोदे संस्थानातील ग्रंथालयाची जबाबदारी श्री. कुडाळकर यांनी उत्तम व यशस्वीरित्या सांभाळली. कुडाळकर यांनी बडोदे संस्थानाबरोबरच ग्रंथालय चळवळीचा प्रसार हिंदुस्थानच्या इतर भागात सुद्धा व्हावा यासाठी प्रयत्न केले. त्यासाठी त्यांनी 'लायब्ररी मिसलेनी' नावाचे मासिक सुरु केले व लोकांमध्ये ग्रंथालयांची आवड व आस्था निर्माण करून ग्रंथालय शास्त्राचे महत्त्व बडोदे संस्थान व देशभर पटवून दिले व लोकांमध्ये ग्रंथालय चळवळीविषयी परिणामकारक जागृती निर्माण केली.

* बडोदे सेंट्रल लायब्ररीचे व्यवस्थापन -

महाराज सयाजीरावांच्या मार्गदर्शनाखाली 1911 साली स्थापन झालेली 'सेंट्रल लायब्ररी' ही ग्रंथालय चळवळीचा आधार स्तंभ व मार्गदर्शक होती. सेंट्रल लायब्ररीचा जनतेला सहजपणे लाभ घेता येईल अशा स्वरूपाची रचना

व कार्य पद्धती होती. सेंट्रल लायब्ररीमध्ये विविध विभागवार रचना करण्यात आली होती. त्यामध्ये मुलांसाठी स्वतंत्र वाचन कक्ष, वर्तमान पत्र कक्ष, छापील पुस्तके व हस्तलिखिते असलेली संस्कृतची शाखा, महिलांसाठी स्वतंत्र कक्ष, संदर्भ विभाग, मुलासाठी चलचित्रपट विभाग इत्यादी विभागानुसार सेंट्रल लायब्ररीचे व्यवस्थापन चालत असे. ज्ञानी माणसं ही शिक्षण आणि माहितीवर उभी असतात असे म्हटले जाते. नुसते शिक्षण असून चालत नाही तर मुलांनी काय वाचावे हे शिकविणे जितके महत्त्वाचे तितकेच ते कसे वाचावे हे शिकवणेही महत्त्वाचे असते. मुलांमध्ये लहानपणापासून वाचनाची सवय निर्माण व्हावी यासाठी ग्रंथालयात जाते. या गोष्टी रुजवण्यासाठी 1915 मध्ये सेंट्रल लायब्ररीत स्वतंत्र बालविभाग सुरु करण्यात आला. ग्रंथालयाचा हा विभाग सर्वात आकर्षक व वैशिष्ट्यपूर्ण होता. हा बालविभाग अधिक लोकप्रिय करण्यासाठी दोन वैशिष्ट्यपूर्ण गोष्टींची यामध्ये भर घालण्यात आली. दर बुधवारी ग्रंथालयाचा तास आणि सिनेमा शो सुरु करण्यात आला. या उपक्रमाला चांगले यश मिळाल्याने सेंट्रल लायब्ररीने मुलांना मनोरंजनासह शिक्षण देण्यासाठी उपलब्ध साधनांचा पुरेपुर उपयोग करून घेतला. मनोरंजनाच्या माध्यमातून प्रभावशाली शिक्षण देण्याच्या या अभूतपूर्व साधनांचा ग्रंथालयाने केलेला वापर फार वैशिष्ट्यपूर्ण आहे.

* स्त्रियांसाठी ग्रंथालये -

शिक्षण हे प्रगतीचे साधन आहे असा महाराजांचा ठाम विश्वास होता. असे म्हटले जाते की कुटुंबातील स्त्री शिकली की, संपूर्ण कुटुंब शिकते. महाराजांनी नेमके हेच हेरले मुला-मुलींना शाळांतून सक्तीच व मोफत शिक्षणाबरोबरच 1911 मध्ये सेंट्रल लायब्ररी स्त्रीयांसाठी एक खास असा वेगळा कक्ष उघडण्यात आला. व तेथे स्त्रियांना ग्रंथपाल म्हणून काम करण्याची संधी दिली. ग्रंथपालपदी स्त्रीया असल्याने तेथे अनेक महिला येवू लागल्या. भारतात स्त्री शिक्षणाची स्थिती सुधारत होती पण पडदा पद्धतींसारख्या पद्धतीमुळे अनेक स्त्रियांना ग्रंथालयाचा फायदा घेता येत नव्हता. यासाठी महाराजांच्या मार्गदर्शनानुसार स्त्रियांसाठी एक 'महिला ग्रंथालय' सुरु केले. तेथे महिलाच ग्रंथपाल नेमण्यात आली. महिला ग्रंथपालाचा प्रयत्न यशस्वी

झाल्यानंतर सेंट्रल लायब्ररीने 1912 मध्ये बडोदे संस्थानातील, शहरातील महिलांशी संपर्क साधून इच्छुक महिलांना एकत्र करून त्याचा बडोद्यात एक लेडीज क्लब तयार केला. या क्लबच्या माध्यमातून ग्रंथ वाचन सुरु केले. पुढे या क्लबने फिरते ग्रंथालय खास महिलांसाठी सुरु केले व ते अल्पावधितच लोकप्रिय झाले. पहिल्या वर्षी क्लबच्या महिला सदस्यांची संख्या 87 होती. पुढे ही संख्या उत्तरोत्तर वाढत राहिली. तसेच सेंट्रल लायब्ररीमधील पुस्तके घेण्याच्या महिलांची संख्या दिवसेंदिवस वाढत गेली. 1932 साली स्थापन झालेले अमरेली येथील पहिले स्त्रियांसाठीचे ग्रंथालय हे ग्रंथालय चळवळीतील मैलाचा दगड ठरले. स्त्रियांसाठीच्या चालू झालेल्या ग्रंथालय कार्याला चालना देण्यासाठी व चळवळ गतिमान करण्यासाठी अमरेलीच्या महिला ग्रंथालयाने ऊर्जा दिली व स्त्रि शिक्षणाची प्रक्रिया प्रगत होण्यास ग्रंथालय चळवळ फार मोठ्या प्रमाणात सहाय्यरूप ठरली.

* अनोखी अन् एकमेव पुस्तक सेवा -

बडोद्यात 1917-18 काळात स्त्रियांमध्ये ग्रंथालय व वाचनाबद्दल आवड निर्माण झाली. स्त्रियांमध्ये पुस्तकांच्या देवाणघेवाणीची संख्या वाढली होती. हे ग्रंथालय विकासाच्या दृष्टीने महत्त्वाचे होते. 17-18 मध्ये आलेल्या प्लेगच्या साथीने गावातील कुटुंबे गावाबाहेर राहू लागली. अशा परिस्थितीत देखिल फिरती ग्रंथालये त्या कुटुंबांच्या दाराजवळ जावून स्त्रिया, मुलांसाठी पुस्तके देण्याचे काम करत असत. बडोदे संस्थानातील महिला ग्रंथपाल घरात जावून भेटत व ग्रंथालय योजनांची माहिती देत; शिवाय मुलांना चित्रांची पुस्तके व खेळणी देण्यात येत. या कामाने ग्रंथालयाच्या कामकाजात अनेकांना कायम स्वरूपी आवड निर्माण झाली. त्यामुळे बडोद्यातील स्त्रियांचे ग्रंथ सयजगत पाच-सहा वर्षांच्या काळात दहापटीने वाढले. यातून पुढे ग्रंथालयांच्या नवनवीन शाखा निर्माण झाल्या.

* गाव तेथे ग्रंथालय -

महाराजांनी राज्यात स्वतंत्र ग्रंथालय विभाग निर्माण करून स्वतंत्र नियमावली बनवली आणि प्रत्येक गावात ग्रंथालय निर्माण करण्याचे धोरण अंगिकारले. महाराज पहिल्या टप्प्यात 43 गावांत आणि 650 पेक्षा अधिक

खेडेगावात ग्रंथालयाची स्थापना करण्यात यशस्वी झाले. या यशाने त्यांना फार लोकप्रियता मिळाली व ग्रंथालयांची संख्या झपाट्याने वाढू लागली. 1940 सालात बडोदे राज्यात एकदंर जवळपास 1502 ग्रंथालये होती. त्यापैकी 46 तालुका, 1270 गाव ग्रंथालये, स्त्रियांसाठी 18, लहान मुलांसाठी 12 व 156 वाचन कक्षही होते. खेडेगावात सातत्याने ग्रंथालयात होणारी वाढ हे चळवळीचे महत्त्वपूर्ण वैशिष्ट्य म्हणावे लागेल. पुढे बडोदे शासनाने आदेश काढला की, प्रत्येक वर्षी नवीन 100 ग्रंथालये स्थापन करावीत व ज्या खेड्यात शाळा आहेत तेथे ग्रंथालय उघडण्यात यावीत. त्याप्रमाणे 1932-33 मध्ये 100 ग्रामीण ग्रंथालये सुरु झाल्याचे दिसते. एवढे मोठे ग्रंथालयाचे जाळे महाराजांनी निर्माण केले होते. या पद्धतीने महाराजांनी शिक्षण व्यवस्था अधिक बळकट करण्यासाठी मोठे योगदान दिले व जनतेसाठी या ग्रंथालयांनी ज्ञानाचा स्रोत वाहता केला. हे त्यांचे कार्य अत्यंत गौरवशाली होते म्हणूनच 'द लायब्ररी असिस्टंट' या नियतकालीकाने आपले मत नोंदविताना म्हटले की, 'हिज हायनेस महाराजा सायाजीराव गायकवाड'. आज अस्तित्वात असलेली ग्रंथालय व्यवस्था ही व प्रजेतील सुसंस्कृत व परपक्व शासन यांची कायम स्वरूपी आणि निर्विवाद अशी नोंद आहे आणि त्यांनी अनेक पाश्चात्य युरोपियन देशांनाही लज्जित केले आहे.

* समारोप -

पिढ्यानपिढ्या गेल्या व जातील पण बडोद्याच्या राज्यकर्त्यांइल तेथील जनता कायम ऋणी राहिल. त्यांच्या अग्रस्थानी नाव असेल ते सायाजीराव गायकवाड तिसरे यांचे अत्यंत अपूर्व दूरदृष्टी असलेल्या सायाजीराव महाराजांनी उच्च पतीचे शिक्षण आणि शिक्षणाबरोबरच सुजाण, सुसंस्कृत नागरिक बनविण्यासाठी निर्माण केलेली ग्रंथालये त्याचबरोबर खेळ, कला, संगित व महत्वाकांक्षी योजना व दिलेल्या शिष्यवृत्त्या इ. महाराजांनी आपल्या कारकिर्दीत निर्माण केल्या. महाराजांनी निश्चितच ग्रंथालय चळवळीला एक नवी दिशा प्राप्त करून दिली व बडोदे राज्याबरोबरच. देशाची किर्ती जागतिक ग्रंथालय क्षेत्रात पसरविली. महाराजांच्या कारकिर्दीत ग्रंथालय चळवळीचा

झालेला विकास व निर्माण झालेली शैक्षणिक संस्था, ग्रंथालये या भावी पिढीसाठी नेहमीच स्फुर्तिदायी ठरल्या आहेत. त्यामुळे ग्रंथ, ग्रंथालये आणि ग्रंथालय शास्त्रात महाराज सायाजीराव गायकवाड तिसरे हे नाव अखंड जोडलेले राहिल.



आला श्रावण

श्रावणात मेघ बरसला
रिमझिम रिमझिम धारा
झाडा-झाडांमधून पसरला सारा
हिरवा हिरवा मोरपिसारा
रानारानात चोहिकडे पसरली हिरवळ
जणू पाचूंचे पायदान
डोंगर-दऱ्यांतील अल्लड धुके
मनाला भासे समाधान
आनंदाने नृत्य करी मयूर
थुईथुई रानात
नवरुपी चढे रंग
वृक्षांतील पानापानात
अधिर होती पुष्पे
श्री गणेश चरणी जाया
कृपाळू त्या देवाची
भक्तावरी वेडी माया
पानांच्या फांदीवर निनादले
सूरमयी कोकीळेचे ताण
ऐसा मनभावी श्रावणमास
सणाच्या पवित्रेला मान

- नंदिनी दत्ताराम बाईत
S. Y. B. A. (B)
9421996151



समाज सुधारक सावित्रीबाई फुले

- श्रावणी सुर्यकांत भांबीड
11th Arts (A)

“घडलो नसतो मी जर शिकली नसती माली माय,
जर नसत्या सावित्रीबाई तर कशी शिकली असती माली
माय.”

सावित्रीबाई फुले (जानेवार ३ इ. स. १८३१ - मार्च
१० इ. स. १८९७) या मराठी शिक्षण प्रसारक, समाज
सुधारक महिला होत्या. महाराष्ट्रातील स्त्री शिक्षणाच्या
आरंभिक टप्प्यात त्यांचे पती जोतिराव फुले यांच्यासह
त्यांनी महत्त्वपूर्ण कामगिरी बजावली.

सातारा जिल्ह्यातील नायगाव या गावी जानेवारी ३
इ. स. १८३१ रोजी सावित्रीबाईंचा जन्म झाला. आईचं
नाव लक्ष्मीबाई तर गावाचे पाटील असणाऱ्या वडिलाचं
नाव खंडोजी नेवसे पाटील. स्त्री स्वातंत्र्य औषधालाही
नसलेल्या समाजात व काळात सावित्रीबाईंचा जन्म झाला.
पण बंधनांचा अर्थच ज्या वयात कळत नाही, त्या
वयापासून त्यांनी आपल्या कार्याला त्यांच्याही नकळत
सुरुवात केली. एका दुबळ्या मुलाचे फुल हिसकावून
घेणाऱ्या घटिंगणाला त्यांनी अद्दल घडविली, तर पक्ष्यांची
अंडी खाणाऱ्या नागाला त्यांनी ठेचून मारले.

फाल्गुन कृष्ण पंचमी, शालिवाहन शक १७६५ इ.स.
१८४० रोजी जोतिराव फुले यांच्याशी सावित्रीबाईंचा विवाह
झाला. लग्नाच्या वेळी सावित्रीबाईंचे वय नऊ, तर
जोतिरावांचे वय तेरा वर्षांचे होते म्हणजे त्या वेळच्या
रुढीनुसार लग्नाला उशीरच झाल्याचे मानले गेले. सावित्रीचे
सासरे गोविंदराव फुले हे फुरसुंगीचे क्षीरसागर, परंतु
पेशव्यांनी त्यांना पुण्यातील फुलबागेची जमीन बक्षीस दिली
म्हणून ते पुण्याला येऊन राहिले व फुलांच्या व्यवसायावरून
त्यांना फुले हे आडनाव मिळाले.

सावित्रीबाईंचे पती जोतिराव यांना लहानपणापासूनच
मातृप्रेम लाभले नाही. त्यांची मावस बहीण सगुणा-आऊ
यांनीच त्यांचा सांभाळ केला. सगुणाऊ एका इंग्रज

अधिकाऱ्याच्या मुलाच्या दाई म्हणून काम करायच्या. त्यांना
इंग्रजी कळायचं व बोलताही यायचं. त्यांनी आपल्या या
ज्ञानाचा उपयोग जोतिरावांना प्रेरित करण्यासाठी केला.
जोतिरावही शिक्षणाकडे आकर्षित झाले. सावित्रीबाईंना
ख्रिश्चन मिशनऱ्यांनी लग्नापूर्वी दिलेले एक पुस्तक त्या
सासरी घेऊन आल्या होत्या.

‘त्यांनी करेल ते मी आणि आपण शिकली की पाप’
हा जोतिरावांनी वडिलांना विचारलेला प्रश्न सावित्रीला
पतीच्या ध्येयाची जाणीव देऊन गेला. ‘सेठजी, टाकलं
पाऊल मागं घेऊ नका. तुमी शिकावं असं मलाबी वाटतं’...
या शब्दात त्यांनी पतीला ताकद दिली. जोतिरावांनाही
एक मार्ग सापडला.

जोतिराव स्वतः शिकून सावित्रीबाईंना शिकवले.
सगुणाऊ तर सोबत होतीच. दोघींनी रीतसर शिक्षण घेतले.
१ मे इ. स. १८४७ रोजी सावित्रीबाईंनी सगुणाऊला
मागासांच्या वस्तीत एक शाळा काढून दिली. ही त्यांची
पहिली शाळा सुरु झाल्यानंतर सगुणाऊंना त्या शाळेत
बोलविण्यात आले. ही पहिली शाळा मध्येच बंद पडली.
ह्या काळात लोक म्हणत जो शिकेल, त्याच्या सात पिढ्या
नरकात जातील. त्यावर उपाय म्हणून त्यांना सांगण्यात
आल की ‘‘गोन्या साहेबानं एक शोध लावलाय की, जो
शिकणार नाही त्याच्या चौदा पिढ्या नरकात जातील’’
नरकाच्या भीतीने का होईना लोक शिक्षणाला होकार
देऊ लागले.

१ जानेवारी, इ.स. १८४८ रोजी भिडे वाड्यात त्यांनी
पहिली मुलींची शाळा काढली तत्कालीन ब्रिटीश भारतातली
एतदेशीय व्यक्तीने काढलेली ही पहिलीच मुलींची शाळा
ठरली. सावित्रीबाई मुख्याध्यापिका म्हणून काम पाहू लागल्या.
त्याकाळात पुण्यातील अन्य भागांतही २-३ मुलींच्या शाळा
त्यांनी सुरु केल्या व काही काळ चालवल्या.



सुरुवातीला शाळेत सहा मुली होत्या, पण १८४८ साल संपेपर्यंत ही संख्या ४०-४५ पर्यंत जाऊन पोहोचली. या यशस्वी शाळेचे स्वागत सनातनी उच्च वर्णीयांनी "धर्म बुडाला... जग बुडणार... कली आला..." असे सांगून केले सनातन्यांनी विरोध अंगावर शेण फेकले. काही उन्मत्तींनी तर अंगावर हात टाकण्याची भाषा केली. अनेक संघर्ष करत हा शिक्षण प्रसाराचा उपक्रम चालूच राहिला. घर सोडावे लागले. सगुणाऊ सोडून केली अनेक आघात होऊनही सावित्रीबाई डगमगल्या नाहीत.

शिक्षणाच्या प्रसारासाठी अन्य सामाजिक क्षेत्रांतही काम करणे गरजेचे आहे, स्त्रियांचा आत्मविश्वास वाढवणे गरजेचे आहे हे सावित्रीबाईंची ओळखले. काही क्रूर रुढी परंपरानाही त्यांनी आळा घातला. लहानपणीच लग्न झालेल्या अनेक मुली वयाच्या बारा-तेराव्या वर्षी विधवा व्हायच्या. पतीच्या निधनानंतर एकतर त्यांना सती जावे लागे किंवा मग त्यांचे केशवपन केले जाई. त्यांना कुरूप बनविले जाई. विरोधाचा अधिकार नसलेल्या या विधवा मग कुणातरी नराधमाच्या शिकार बनत. गरोदर विधवा म्हणून समाज छळ करणार, जन्माला येणाऱ्या मुलाला यातनांशिवाय काहीच मिळणार नाही अशा विचारांनी या विधवा आत्महत्या करत किंवा भ्रूणहत्या करत.

जोतिरावांनी या समस्येवर उपाय म्हणून बालहत्या प्रतिबंधकगृह सुरु केले. सावित्रीबाईंनी ते समर्थपणे चालवले गृहातील सर्व अनाथ बालकांना सावित्रीबाई आपलीच मुले मानत याच ठिकाणी जन्मलेल्या काशीबाई या ब्राह्मण विधवेचे मूल त्यांनी दत्तक घेतले.

शिक्षणाची महती गातांना सावित्रीबाई म्हणतात, "शिक्षणाने मनुष्यत्व येते, पशुत्व हरते पहा! विद्या हे धन आहे रे, श्रेष्ठ सान्या धनाहून, तिचा साठा जयापाशी, तो ज्ञानी मानिती जन!" मुलींना शिकवा, भेदाभेद हटवा, असं नुसतं सांगून जमायचं नाही! शिक्षण देऊन शहाणं करायचं, दुसरा काही उपायच नाही!!

जिच्या हाती पाळण्याची दोरी ती जगाते उद्धारी या उक्तीस प्रत्यक्ष कृतीत उतरवून फुले दांम्पत्यांनी मुलींच्या शिक्षणाला सर्वोच्च प्राधान्य दिले. १८८९ साली

जोतीरावांच्या मृत्युनंतर त्यांच्या स्त्री शिक्षण, स्त्री मुक्ती, स्त्री-पुरुष समानता या कार्यांना सावित्रीबाईंनी पुढे गती दिली. सावित्रीबाईंनी जोतीरावांना दिलेली साथ अजोड होती. त्यांच्या प्रत्येक कार्यात त्या सावलीसारख्या त्यांच्या बरोबर असत. सेवा व करुणेचा आदर्श त्यांनी समाजापुढे ठेवला.

बालवयात विवाह झाल्यावर पतीला एकाएकी मृत्यु झाल्यास, अशा विधवा मुलींचे त्याकाळी खूप हाल करत. या अघोरी प्रथेचा तीव्र निषेध करून त्यांच्या विरोधात प्रखर लढा दिला. हुंड्याशिवाय कमी खर्चात गोरगरीब व दुर्बल घटकांच्या मुलींचा विवाह व्हावा, यासाठी फुले दांम्पत्यांनी सत्यशोधक विवाहाची प्रथा सुरु केली. त्यामुळे असंख्य पददलितांच्या मुलींच्या विवाहाचा प्रश्न सहजपणे सुटला. त्यांना पिण्याचे पाणी उपलब्ध व्हावे, यासाठी स्वतःच्या घरातील पाण्याचा हौद खुला करून जातीभेद निर्मुलनाच्या अभियानास अधिक चालना दिली.

याशिवाय सावित्रीबाईंनी बालहत्या प्रतिबंधकगृहातील मुलांची वात्सल्यपूर्ण सेवा केली. १८७७ मध्ये महाराष्ट्रात भीषण दुष्काळ पडला असता. फुले दांम्पत्यांनी गावोगाव फिरून निधी जमवला आणि धनकवाडी येथे व्हिक्टोरिया बालाश्रम सुरु करून सुमारे एक हजार गोरगरीब मुलांची तेथे भोजन व्यवस्था केली. सुप्रसिद्ध लेखिका इंदुमती केतकर म्हणतात. "अज्ञात आईबापाची निराधार मुलांना पोटच्या मुलासारखं घेऊन त्यांना मोठं करणाऱ्या उदार स्त्री या आपणास अनेक वेळा पहावयास मिळतात, परंतु एखाद्या विधवेला अनैतिक संबंदातून झालेलं मुल आपलेच समजून समाजाच्या विरोधाला न जुमानत त्यांच संगोपन करणारी एकच स्त्री ती म्हणजे सावित्रीबाई!"

शिक्षणाच्या प्रसारासाठी अन्य सामाजिक क्षेत्रांतही काम करणे गरजेचे आहे, स्त्रियांचा आत्मविश्वास वाढवणे गरजेचे आहे हे सावित्रीबाईंनी ओळखले. काही क्रूर रुढींनाही त्यांनी आळा घातला. बाल-जरठ विवाह प्रथेमुळे अनेक मुली वयाच्या बारा-तेरा वर्षी विधवा व्हायच्या व विधवांना सती जावे लागे.

केशवपन बंद करण्यासाठी नाभिक समाजातील लोकांचे प्रबोधन करणे व त्यांचा संप घडवून आणणे, पुनर्विवाहाचा कायदा व्हावा यासाठी प्रयत्न करणे अशी अनेक कामे सावित्रीबाईंनी कल्पकतेने पार पाडली. सत्यशोधक समाजाच्या कार्यातही पार पाडली. सत्यशोधक समाजाच्या कार्यातही सावित्रीबाईंचा मोठा सहभाग असे. महात्मा फुले यांच्या निधनानंतरही इ.स. १८९० सावित्रीबाईंनी सत्यशोधक समाजाच्या कार्याची धुरा वाहिली. आपल्या विचारांचा प्रसार त्यांनी आपल्या साहित्याच्या माध्यमातूनही केला. 'काव्यफुले' व 'बावनकाशी सुबोध रत्नाकर' हे काव्य संग्रह त्यांनी लिहिले. पुढील काळात त्यांची भाषणेही प्रकाशित करण्यात आली.

इ.स. १८९६ सालातल्या दुष्काळात समाजाला सावित्रीबाईंनी सत्कार्याचा आदर्श घालून दिला. पोटासाठी शरीर विक्रय करणाऱ्या बाया बापड्यांना दृष्टांच्या तावडीतून सोडवून त्यांनी त्यांना सत्यशोधक हातांना कुटुंबांत आश्रयास पाठविले. त्यांच्या कार्याला हातभार म्हणून पंडिता रमाबाई, गायकवाड सरकार अशा लोकांनी मदतीचा हात पुढे केला.

इ.स. १८९६-९७ साला दरम्यान पुणे व परिसरात प्लेगच्या साथीने धुमाकूळ घातला. हा जीवगेणा आजार अनेकांचे जीव घेऊ लागला. हा रोग संसर्जन्य आहे हे कळल्यावर ब्रिटिश शासनाने जबरदस्तीने संभाव्य रुग्णांना वेगळे काढून स्थलांतरित करण्याचा खबरदारीचा उपाय योजला यातून उद्भवणारे हाल ओळखून त्यांनी प्लेगपिडीतांसाठी पुण्याजवळ वसलेल्या ससाणे यांच्या माळावर दवाखाना सुरू केला. त्या रोग्यांना व त्यांच्या कुटुंबियांना आधार देऊ लागल्या. प्लेगच्या रोग्यांची सेवा करताना सावित्रीबाईंनाही प्लेग झाला. त्यातून मार्च १०, इ.स. १८९७ रोजी त्यांचे निधन झाले.

अद्यापही सावित्रीबाई फुले यांचे कार्य पूर्ण झालं नसलं तरी त्यांच्या कार्याची प्रेरणा घेऊनच महाराष्ट्र शासने मागासवर्गीय व आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांच्या मुलांच्या शिक्षणासाठी विविध योजना राबविल्या आहेत. मुलींनी शिक्षण घेऊन स्वतःचा कुटुंबाचा व समाजाचा विकास

साधावा, म्हणजे हीच सावित्रीबाईंना खरी श्रद्धाजली ठरेल.

माझी माय सावित्री होती लय हो धिराची...
लकिबाळी शिकवाया पर्वा केली ना घराची...
सदा धन्याच्या पाठीशी उभी पदर खोचुन...
किती केलं रे सहन...
कधी गेली ना खचून...
तिनं घडविली क्रांती...
स्वतः अ आई शिकून...
डगमगली कधी ना गोळे शेणाचे झेलून...
"ज्योतिने" ज्योत पेटली सावित्री झाली वात...



छडी आठवणींची

नजरेपुढे कठोर होते, नजरेआडून पाझरते
सर, तुमची छडी अजून भविष्याला सावरते
पुस्तकांची हाक येत दमराच्या कंठातून
संस्काराच्या कंपासपेटीत आयुष्याला सामावून
शिष्य म्हणून, युवक म्हणून, माणूस म्हणून घडवते
सर, तुमची छडी अजून भविष्याला सावरते
तेव्हा तुम्ही बाकावरती उभं केल नसतं तर
विचारांची पोहोच कधी गेली नसती ध्येयावर
अडथळांचा डोंगर एका क्षणामध्ये झुकवते
सर, तुमची छडी अजून भविष्याला सावरते
आठवणींच्या फळ्यावरती अजून आहेत सुविचार
शिस्तीच्या त्या गणिताला ममत्वाचा गुणाकार
नजरेमध्ये सुर्य घेऊन आभाळं व्हायला शिकवते
सर, तुमची छडी अजून भविष्याला सावरते...

- दिशा प्रदिप शिगवण
11th Com A



मराठी साहित्यातील लेखक

- श्वेता प्रविण जाधव
११ वी कला अ

साने गुरुजींचा जन्म कोकणातील रत्नागिरी जिल्ह्यातील महाराष्ट्रातील पालगड या गावी दि. २४ डिसेंबर १८९९ रोजी झाला. ते पालगड या ठिकाणी खोतांचे काम करीत असत. खोतांचे घराणे सर्वसाधारणतः वैभवसंपन्न व श्रीमंत समजले जात होते. साने गुरुजींचे शिक्षण पूर्ण झाल्यावर त्यांनी जळगाव जिल्ह्यातील अंमळनेर येथील प्रताप हायस्कूल येथे शिक्षक म्हणून सहा वर्षे (१९२४ ते १९३०) नोकरी केली. प्रताप हायस्कूलच्या वसतिगृहाची जबाबदारी सांभाळताना त्यांच्यातील शिक्षकाला अधिक वाव मिळाला. त्यांनी वसतिगृहातील विद्यार्थ्यांना स्वतःच्या उदाहरणातून स्वावलंबनाचे धडे दिले. सेवेवृत्ती शिकवली. अंमळनेर येथील प्रताप तत्वज्ञान केंद्र येथे त्यांनी तत्वज्ञानाचा अभ्यासही केला.

इ.स. १९२८ वाली त्यांनी 'विद्यार्थी' हे मासिक सुरु केले. तसेच त्यांनी राष्ट्र सेवा दलाची स्थापना केली. 'पत्री' या त्यांच्या पहिल्या काव्यसंग्रहातून साने गुरुजींच्या देशभक्तिपर कविता प्रसिद्ध झाल्या. त्यातील बलसागर भारत होवो यासारख्या कवितांचा नागरिकांवरील वाढता प्रभाव लक्षात घेऊन ब्रिटिश सरकारने त्या काव्यसंग्रहाच्या प्रती जप्त केल्या. समाजातील जातीभेद, अस्पृश्यता यासारख्या अनिष्ट रुढी व परंपरांना साने गुरुजींनी नेहमी विरोध केला.

स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर ते समाजवादी पक्षात सामील झाले. स्वातंत्र्यानंतर आंतरभारती चळवळीच्या मार्गाने त्यांनी भारत जोडण्याचा प्रयत्न केला. विविध राज्यांतील लोकांनी एकमेकांची संस्कृती समजून घ्यावी, अनेक भाषा

समजून घ्याव्यात असे या चळवळीत अभिप्रेत होते. ते स्वतः तामिळ, बंगाली आदिभाषा शिकले होते. १९४८ मध्ये त्यांनी 'साधना' साप्ताहिक सुरु केले. त्यांच्या कथा, कादंबऱ्या, लेख, निबंध चरित्रे, कविता यांमधून त्यांच्यातील संवेदनशील साहित्यिकही आपल्याला दिसतो.

मानवतावाद सामाजिक सुधारणा व देशभक्ती ही मुल्ये त्यांच्या साहित्यात ठायी ठायी दिसतात. त्यांनी एकूण ७३ पुस्तके लिहिली. त्यांनी त्यांचे बहुतांश लेखन हे तुरुंगात असतानाच केले. श्यामची आई ही सुप्तसिद्ध कादंबरी त्यांनी नाशिकमधील तुरुंगात असतानाच लिहिली. धुळे जिल्ह्यातील तुरुंगात त्यांनी स्वातंत्र्य लढ्यातील सहभागाबद्दल सुमारे १५ महिन्यांचा तुरुंगवास भोगला. पुढे त्यांनी बंगलोर येथील तुरुंगात असताना तिरुवल्लिवर नावाच्या कवीच्या 'कुरल' नावाच्या तमिळ महाकाव्याचे मराठीत भाषांतर केले. तसेच त्यांनी मनोरंजनातून मुलांवर सुसंस्कार करण्यासाठी गुरुजींनी अनेक पुस्तके लिहिली. साने गुरुजींचे भारतीय संस्कृती आणि हिंदू धर्मावर नितांत प्रेम होते. त्यांनी भारतीय संस्कृती हा ग्रंथ लिहिला. तसेच भारतीय संस्कृतीतील अनेक महापुरुषांची चरित्रे लिहिली. असे हे महान लेखक दिनांक ११ जून १९५० रोजी वयाच्या ५० व्या वर्षी अनंतात विलीन झाले.



कोरोना आणि भारतीय अर्थव्यवस्था

- श्रद्धा किरण शिगवण
S. Y. B. Com. 'A'

कोविड-१९ मुळे निर्माण झालेल्या संकटातून भारतीय अर्थव्यवस्था सुधारत असली तरी त्यातून अजून ती पूर्ण बाहेर पडलेली नाही. वित्त वर्ष २०२१-२२ मध्ये भारताचा जीडीपी वृद्धीदर ७.५ टक्के ते १२.५ टक्के या दरम्यान राहिल, असे जागतिक बँकेने म्हटले आहे. जागतिक बँकेने ताजा 'दक्षिण आशिया आर्थिक क्षेत्र अहवाल' जारी केला आहे. त्यात ही माहिती देण्यात आली आहे. जागतिक बँक आणि आंतरराष्ट्रीय नाणे निधीच्या (आयएम एफ) वसंतकालीन वार्षिक संयुक्त बैठकीच्या आधी जारी करण्यात आलेल्या अहवालात म्हटले आहे की, भारताचा वृद्धीदर वित्त वर्ष २०१७ मध्ये ८.३ टक्क्यांवर पोहोचला होता. तो वित्त वर्ष २०२० मध्ये घसरून ४.० टक्क्यांवर आला आहे.

भारतीय अर्थव्यवस्थेत आधीचे गुंतवणुकीचे ओघ कमी झाले होते. त्यातच कोविड-१९ साथीचा फटका बसला. लोकांचा वस्तू वापर घटला आणि वित्तीय क्षेत्राला मोठा फटका बसला. अहवालात म्हटले आहे की, कोविड-१९ साथ आणि धोरणात्मक हालचाली या दोन्ही बाबतीत अनिश्चतता आहे. त्यामुळे वित्त वर्ष २०२१-२२ मध्ये वृद्धीदर ७.५ ते १२.५ टक्के या दरम्यान राहू शकतो. लसीकरण मोहीम किती गती घेते? नवीन निर्बंध लादले जाऊ शकतात का? आणि जागतिक अर्थव्यवस्था किती वेगाने सुधारते? यावर वृद्धी दर अवलंबून असेल.

जागतिक बँकेचे दक्षिण आशिया विभागाचे मूल्य अर्थतज्ज्ञ हॅन्स टायमर यांनी सांगितले की, गेल्या वर्षाच्या तुलनेत भारताची कामगिरी चांगली राहिली आहे. वर्षभरापूर्वी आर्थिक घडामोडी ३० ते ४० टक्क्यांनी घटल्या होत्या. आजार आणि लस याबाबत काहीच स्पष्टता नव्हती. आता परिस्थिती पूर्णत बदललेली आहे. अनेक घडामोडी पुन्हा सुरु झाल्या आहेत. लसीकरण सुरु झाले आहे. लस उत्पादनात भारताने आघाडी घेतली आहे. वाढत असलेले कोरोनाबाधित तसेच जगभरातील शेअर

बाजारामध्ये असलेले मंदीचे वातावरण, जोडीलाच भारतीय गुंतवणूकदारांनी नफा कमविण्यासाठी केलेली विक्री यामुळे शेअर बाजारात मोठी घसरण झाली. मुंबई शेअर बाजाराचा संवेदनशील निर्देशांक ५० हजारांच्या खाली गेला. त्याचप्रमाणे निफ्टी व अन्य निर्देशांकांमध्ये घट झाली आहे. मंगळवारी बाजार घसन्यानंतर बुधवारी बाजार सुरु झाला. तोच मुळी २०० पेक्षा अधिक अंशाच्या घसरणीने त्यानंतर ही बाजारावर मोठ्या प्रमाणावर विक्रीचे दडपण आल्याने मुंबई शेअर बाजाराचा संवेदनशील निर्देशांक ६२७. ४३ अंश म्हणजे १.२५ टक्क्यांनी घसरून ४९,५०९.१५ अंशावर बंद झाला.

राष्ट्रीय शेअर बाजारामध्येही मंदीवाल्याचीच पकड दिसून आली. येथील अधिक व्यापक पायावरील निफ्टी निर्देशांकामध्ये १५४.४० अंश म्हणजेच १.०४ टक्क्यांची घट झाली, बाजार होताना हा निर्देशांक १४,६९०.७० अंशावर बंद झाला. क्षेत्रीय निर्देशांकांमध्येही घट झाली आहे. बाजारामध्ये सर्वाधिक घट झाली ती एचडीएफसी बँकेच्या समभागांमध्ये, त्यापाठोपाठ पॉवरग्रीड, टेक महिंद्र आयसीआयसीआय बँक ओएनजीसी यांचे समभाग गडगडले. मात्र त्याचवेळी आयटीसी, बजाज फिनसर्व्ह, स्टेट बँक, हिंदुस्तान युनिलिव्हर आणि टीसीएसच्या समभागांमध्ये वाढ झाली. अमेरिकेने प्रोत्साहन पॅकेजची घोषणा करतानाच कंपनी कर वाढणार असल्याचे जाहीर केल्याने, जगभरातील शेअर बाजारांमध्ये मंदीचा संचार दिसून येतो. त्याच जोडीला भारतासह जगातील अनेक देशांमध्ये कोरोनाचे रुग्ण वाढत असल्याने त्याचाही परिणाम शेअर बाजारांच्या घसरणीमध्ये दिसत आहे.

फेब्रुवारी महिन्यांमध्ये देशाच्या आठ पायाभूत क्षेत्रामध्ये ४.६ टक्क्यांनी घसरण झाली आहे. गेल्या सहा महिन्यातील ही सर्वात मोठी घट असून त्यामुळे या महिन्यातील औद्योगिक उत्पादन नकारात्मक (उणे)



राहण्याची भीती तज्ज्ञांनी व्यक्त केली आहे.

केंद्र सरकारने जाहीर केलेल्या आकडेवारीनुसार कोळसा, खनिज, तेल, नैसर्गिक वायू आणि तेल शुद्धीकरण या क्षेत्रांमध्ये मोठी घट झाली आहे. कोळसा क्षेत्रातील घट सर्वाधिक आहे. मागील वर्षाच्या फेब्रुवारी महिन्यामध्ये या आठ क्षेत्रांमधील उत्पादन ६४ टक्के होते. त्याच्याशी तुलना करता यंदा हे उत्पादन ४.६ टक्क्यांनी कमी झाले आहे. चालू वर्षाच्या एप्रिल ते फेब्रुवारी या ११ महिन्यांमध्ये आठ पायाभूत क्षेत्रांमधील उत्पादनात ८.३ टक्के घट झाली आहे. मागील वर्षाच्या याच कालावधीमध्ये ते उत्पादन १.३ टक्क्यांनी वाढलेले होते.

कोविड-१९ अर्थात कोरोना विषाणूच्या प्रसाराचा भारतासह संपूर्ण जगातील प्रत्येक घटकावर अत्यंत खोलवर परिणाम झालेला आहे. हे सारे पाहून २०२० मध्ये १.५ टक्क्यांच्या धीम्या गतीने जागतिक आर्थिक विकास दरात वाढ होईल, असा अंदाज 'ओडीसी' नं व्यक्त केला आहे. त्याआधी ओईसीडीने आर्थिक विकास दर २.९ टक्के राहिल असा अंदाज व्यक्त केला होता. पुढील दोन तिमाही त्यानंतर भारतीय आर्थिक विकास दरावर काय परिणाम होतील, याचा अंदाज लावणे सध्याच्या घडीला तरी कठीण आहे. अशा प्रकारच्या कोणत्याही अभ्यासकरिता देशांतर्गत, त्याचबरोबर आंतरराष्ट्रीय क्षेत्रावर अवलंबून असलेल्यांच्या डेटाची आवश्यकता असेल.

आजचे संकट यापुढील काळात मर्यादित राहणार नाही, कारण हे तेव्हा होतं, जेव्हा एकटा चीनला या संकटाने घेरले होते. 'सीआरआय एमआरएल'ने त्यावेळी चीनच्या या संकटाने घेरले होते. असलेल्या भारतीय अर्थव्यवस्थेतील महत्त्वाच्या क्षेत्रावरील संभाव्य परिणामांचे विश्लेषण केले होते. 'सीआरआयएमआयएल'ने त्यावेळी चीनच्या व्यापारावर अवलंबून असतो.

आज या महासंकटाने जगातील एक मोठा भाग व्यापला आहे आणि व्यापाराचा मार्ग पूर्णपणे थोपवून धरला आहे. याशिवाय, कोरोना विषाणूचे प्रादूर्भाव रोखण्यासाठी लागू केलेल्या लॉकडाऊनमुळे देशांतर्गत क्षेत्रावर अवलंबून असलेले उद्योग ठप्प झाले आहेत. अशा परस्परावलंबानाची आकडेवारी आज तरी उपलब्ध नाही. लॉकडाऊनच्या

अल्पकालीन आणि मध्यम कालावधीत भारतीय अर्थव्यवस्थेला प्रभावित करणाऱ्या किंवा अडथळा ठरणाऱ्या संभाव्य घटकांचा विचार केला तरी, जगभरातील अर्त क्षेत्रातील अनर्थ स्पष्ट दिसतो. आर्थिक अंदाज अचूक ठरवण्यासाठी प्रमुख डेटा म्हणजे मूलभूत मागणी आणि पुरवठ्याची स्थिती, तसेच सूक्ष्म तरलता हवी असते. अज्ञात किंवा अनिश्चित कालावधीत अर्थव्यवस्थाच लॉकडाऊन किंवा पूर्णपणे ठप्प करणारे हे वर्तमान काळातील संकट 'आत्मविश्वासाने संकट' ठरले आहे. हेच याचे प्रमुख कारण आहे. वर्तमानकाळातील संकट हे खूपच वेगळे आहे. कारण त्यात भीती, चिंता, अनिश्चितता निर्माण झाली आहे. पूर्वीच्या सर्व परिस्थितीच्या उलट, जिथे मागणी किंवा पुरवठा हे मूळ कारण होते आणि आत्मविश्वास हे संकट होते.

गेल्या वर्षभराच्या कोरोना लॉकडाऊनने राज्याचा आर्थिक डोलारा पार कोसळला असल्याने विदारक चित्र आर्थिक वर्षाच्या आजच्या अखेरच्या दिवशी पाहायला मिळत असून, राज्यावरील कर्जाचा बोजा ५ लाख ३८ हजार कोटी रुपयांवर गेला आहे. विकासकामांना सर्वाधिक फटका बसला आहे.

राज्य शासनाने २०२०-२१ या आर्थिक वर्षात ३ लाख ४७ हजार कोटी रुपयांचे उत्पन्न अपेक्षित केले होते. मात्र कोरोनाच्या लॉकडाऊनमुळे सर्वच प्रकारचे उत्पन्नाचे स्रोत आटले आणि त्याचा फटका म्हणून सुमारे १ लाख कोटी रुपयांची तूट दिसत आहे. राज्य शासकीय कर्मचाऱ्यांचे पगार आणि निवृत्तीवेतन यावर शासनाला दर महिन्याला १२ हजार कोटी रुपये खर्च करावे लागतात.

एकूण आस्थापना खर्चासह अनिवार्य खर्चापोटी महिन्याला २० हजार कोटी रुपये खर्च करावे लागतात. २०२०-२१ या वित्तीय वर्षात राज्य शासनाला ८७ हजार १९० कोटी रुपयांचे कर्ज घ्यावे लागले. त्यामुळे एकूण कर्ज हे ५ लाख ३८ हजार कोटी रुपयांवर गेले. आगामी आर्थिक वर्षात ७६ हजार कोटी रुपयांवर गेले. आगामी आर्थिकवर्षात ७६ हजार ८६४ कोटी रुपयांचं कर्ज घेण्यात येणार आहे. त्यामुळे मार्च २०२२ अखेर कर्जाचा बोजा हा ६ लाख १४ हजार ८६४ कोटी रुपये इतका होणार आहे.

सरत्या आर्थिक वर्षात ३७ हजार २०१ कोटी रुपये केवळ कर्जावरील व्याजापोटी भरावे लागले. आगामी आर्थिक वर्षात ४२ हजार ९९८ कोटी रुपये व्याजापोटी भरावे लागणार आहेत. राज्याचे उत्पन्न कमालीचे घटल्याने अधिक कर्ज घेतल्याशिवाय पर्याय नव्हता.

अनिवार्य खर्च, कर्जाची परत फेड, घटलेले उत्पन्न याचा मोठा फटका विकासकामांना बसला आहे. २०२०-२१ च्या अर्थसंकल्पीय तरतुदीपैकी केवळ ४४.६९ टक्केच निधी खर्च झाला. तब्बल ५५.३९ टक्के निधी हा खर्चच होऊ शकला नाही. बरेचदा ३१ मार्च नंतरही बॅकडेटमध्ये निधी वितरित होतो. हे लक्षात घेता निधी खर्चाचे प्रमाण फार तर ५० टक्क्यांपर्यंत जाईल. अशा प्रकारे बजेटला मोठा कट बसला आहे. लॉकडाऊन ४ मे २०२० रोजी वित्त विभागाने काढलेल्या आदेशात खर्चाचा प्राधान्यक्रम

ठरवून देत केवळ ३३ टक्केच निधी खर्च करावा, असे म्हटले होते. नंतर ही मर्यादा ५० टक्के केली होती.

सरकारच्या विविध विभागांनी वित्त वर्षाच्या आजच्या शेवटच्या दिवशी तब्बल १०९ जीआर काढले. त्यातील बहुतेक निधी वितरणाचे होते. त्यात विकासकामांसाठीचा निधी, अनुदानांचा समावेश आहे. शेवटच्या चार दिवसांत अडीचशेहून अधिक जीआर काढण्यात आले. मालाचे उत्पादन पुरवठा किंवा वितरणाची साखळीचे पूर्णपणे विस्कळीत झाली आहे. अदृश्य अशा व्हायरसमुळे संकट कोसळले आहे.



कॅफे लव्ह स्टोरी

थोडंस भांडण, थोडासा रुसवा
थोडासा आनंद प्रेमाचा विसावा,
त्या धुंद अशा वातावरणात
तुझा हात माझ्या हातात असावा...

तुझ्या हळूवार स्पर्शाने
माझ्या गालावर खळी दिसावी,
गोड नात्याला सुरुवात व्हावी...

आपल्या प्रेमाच्या धुंदीत
आपण इतके धुंद व्हावे,
आपल्यातील सगळे दुरावे रुसवे
एका क्षणात दूर व्हावे...
तु घेतलेल्या घट्ट मिठीतच
माझी सकाळची संध्याकाळ व्हावी,
अशी ही आपली गोड आठवण
कॅफे लव्ह स्टोरी असावी...

- सोनम संतोष मोहिते
12th Com. A

काहितरी हरवलंय...

अपेक्षांच्या ओझ्यात अन् स्वार्थाच्या बाजारात
काहितरी हरवलंय

सगळंच हवंय या मनाला

पण हाव काही सुटत नाहीय

मेळ साधता सगळ्याचा हातून

काहितरी हरवलंय

या हताश मनाला आता काहीच नकोस झालंय

नात्यामध्ये गुंतलो की मनाची शांतता निघून जाते.

अन् एकांतात राहिलो की

या मनाला भलतेच विचार सतावून जातात.

आता या सगळ्यातून वाट शोधताना

काहितरी हरवलंय

सुख, समाधान, नाती की आणखी काही ?

दूर गेल्यावर कळेल का काही

वाट शोधताना सापडेल का काही

पण हो नक्कीच

काहितरी हरवलंय

- नंदिनी दत्ताराम बाईत

S. Y. B. A.(B)

9421996151



स्वच्छता निव्वळ गरज की उपक्रम

- कु. पुजा बाळकृष्ण डाऊल
S. Y. B. Com. A

आपल्या दैनंदिन जीवनात अनेक घडामोडी चालू असतात. आपली जनरेशन खूप फास्ट असे म्हटले तरी चालेल. शैक्षणिक विषय सोडले तर आयुष्याच्या विषयात आपल्याकडे प्रत्येक प्रॉब्लेमचं इस्टंट सोलुशन असतं सोल्युशन की दुर्लक्ष, दुर्लक्षच म्हणाव लागेल. किंवा स्वतःला मुख् बनवणं हे असू शकतं. ज्याप्रमाणे आपण एक्झाम ला करतो तसंच.

विचार करा. सकाळी उठल्यापासून ते रात्री झोपेपर्यंत आपण सर्व वेळ काहीतरी कामात किंवा टाईमपास करत नाहीतर घरी झोपून घालवतो. दिवसाच्या चोवीस तासातील कोणत्यातरी मिनिटाला आपल्यातला माणूस जागा होतो. असं म्हटलं तरी वावगं ठरणार नाही. त्या मिनिटात आपलं लक्ष अवतीभवतीच्या वातावरणावर जातं. माझ्या माहितीनुसार हे जास्त बस स्टँड व रेल्वे स्टेशनवर होत असावं.

सकाळी कॉलेजला जाण्यासाठी निघालेला पहिला मुलगा पोहाचतो तो एस. टी. स्टँडला. असं नाही की एस. टी.ने येतो म्हणून तिथे आहे. तो बाईकवाला ही असू शकतो. कारण दापोली बस स्टँड आपली जान नाही का ?

आपण मित्रांसोबत स्टँडवर असतो तेव्हा आपलं पटकन लक्ष जातं आणि आपल्यातील एकजण म्हणतो. तो बघ! किती वेडा चीप्स खाल्ले तर खाल्ले. ठीक आपल्याला नाही दिले पण आपण बघू म्हणून लगेच कागद फेकला जणू आपण काही बघितलंच नाही असं त्याला वाटलं. तो हे वाक्य बोलतो ना बालतो तोच मनात एक विचार पटकन येतो. त्याने 'प्लास्टिकचा कागद फेकला!' त्याने प्लास्टिकचा कागद फेकला पण त्यात काय एवढं एका प्लास्टिकच्या कागदाने काय रोगराई थोडी पसरणार आहे. एका प्लास्टिकच्या कागदाने दापोलीत पुर थोडी येणारे. किती पण पाऊस पडला तरी ज्या दापोलीत अंगठ्याच्या वर पाणी साठत नाही त्या एवढ्या छोट्याशा

कागदाने काय फरक पडतो जाऊ दे.

काहीवेळाने ते सगळे मित्र कॉलेजला निघाले कॉलेज सुटलं नी ते सगळे एस. टी. स्टँडला धडकले. पाहतात तर काय. ज्या ठिकाणी चिप्सचा कागद टाकला त्या ठिकाणी थोडीशी का होईना पण विविध ब्रानुच्या प्लास्टिकनी घोळका केलेला. जणू काही सलमान खान आल्यावर फॅन्सची गर्दी.

सकाळी तो कागद विसरताना वाटलेलं काय फरक पडेल. पण आता तिथेच विविध टाकाऊ पदार्थ पाहून घाण वाटत होती तसच आहे. आपण सोल्युशन म्हणून पावसाळ्यात नाक बंद करून चालायची जणू सवयच केलेल आहे. रस्त्यावरच्या खड्ड्यातलं पाणी जेव्हा गाडी चालवताना घाण वाटते ना तेव्हा समजावं की त्याला आपणच जबाबदार आहोत. कितीतरी रस्ते जसे महल लाईट्स सजवावे तसे कजऱ्याने सजवलेले असतात. आणि पावसाळा येईपर्यंत त्याची विल्हेवाट नाही लावली की ती सगळ्यांपर्यंत नाव विचारत पोहोचती. मग कोण नाक बंद करून पाठ फिरवतं तर कोणी डोळे दुर्लक्षित कचरा हा कालांतराने आजारांचे थैमान ही कमी करत नाही.

अरे जर एखाद्या माणसाने दुसऱ्याला रोखून जरी पाहिले तरी त्याला प्रत्युत्तर मिळते तर आपण जे कळत नकळत न्हास करतोय तो आपलाच न्हास नाही हे कशावरून.

आजकाल तर टाकाऊ पदार्थ खूप वाढलेत. त्याचे कारण हे की आपण विसरलोयच जणू त्या मधील ९०% मटेरियल हे रिसायक्लिक आहे.

आपल्याला आपल्या घरासोबत आपल्या अंगणाची ही काळजी असते. तशीच त्या काळजीच रुपांतर भव्यतेत करा. कोणी आपल्या घरात कचरा केलेला चालत नाही. तसेच रस्त्यात कोणी कचरा टाकताना दिसला तर त्याला



बघून निदान तुमच्या मनाला राग तरी येऊ द्या. स्वतः पासून सुरुवात करा. जसे टापटीप स्वच्छ तुम्ही असता. तसाच सुंदर स्वच्छ परिसर अनुभवण्यासाठीची तुमचा प्रयत्न कधीच वाया जाणार नाही.

वाईट गोष्टी लगेच स्वीकारल्या जातात पण चांगल्या गोष्टींना वेळ लागतो पण जेव्हा त्या सवयी लागतात तेव्हा आयुष्य संपन्न करतात.

एकदा मनात आणलं तर मनुष्य काहीही करू शकतो.

तुम्ही तुमचं घर स्वच्छतेबाबत निश्चयी केलात. तर ती एक चांगली सुरुवात होऊ शकते. सुंदर आयुष्यात सुंदर वातावरणाची नेहमीच गरज असते आणि ही सुंदरता स्वच्छतेतून झळकते.

हा फक्त उपक्रम म्हणून केलात तर फक्त चार दिन की चांदणी पण जर सवय केलीत तर दररोजची सुंदर पहाट बनेल.



जीवनाचे स्ार

जन्माला आला आहेस
थोडं जगून बघ
जीवनात दुःख खूप आहे
थोडं सोसून बघ
चिमूटभर दुःखाने कोसळू नकोस
दुःखाचे पहाड चढून बघ
यशाची चव चाखून बघ
अपयश येतं निरखून बघ
डाव मांडण सोपं असतं
थोडं खेळून बघ
घरटं बांधण सोपं असतं
थोडी मेहनत करून बघ
जगणं कठीण मरणं सोपं असतं
दोन्हीतल्या वेदना झेलून बघ
जीणं मरणं एक कोड असतं
जाता-जाता एवढं सोडवून बघ.

- ईशा विनोद आरेकर
12th Com. A

लिहण्याची सुरुवात

कधीतरी लिहते पण
मोजकचं काहीतरी लिहते
शब्द अपुरे तर वाक्य
अर्धवट राहतात
तरी लिहण्याचा प्रयत्न करते
एक-दोन ओळी सुचल्या की
त्या लिहून काढते
आणखीन लिहण्याचा प्रयत्न
पण शब्द जुळत नाहीत
तरी लिहण्याचा प्रयत्न करते.
लिहण्यासाठी कधी न सापडणारे विषय
अचानक येवून ठेपतात
पण शब्द अन् ओळी
जुळत नाहीत
तरी लिहण्याचा प्रयत्न करते

- ऐश्वर्या दत्ताराम धामणस्कर
S. Y. B. A.(B)
9527512465



वाचन संस्कृती काळाची गरज

- कु. नमिता दयानंद जाधव

NCC Second Year / MAH/SW/2019/572746

तुम्हा सर्वांना माझा नमस्कार !

‘वाचाल तर वाचाल!’ किती लहान सुविचार आहे. पण बोध खूप विशाल आहे. ‘वाचन’! ‘वाचन’ म्हणजे काय? जगण्याची दिशा ठरवत ‘वाचन’, दूरदृष्टी निर्माण करत ‘वाचन’, सत्याचा बोध शिकवत ‘वाचन’. चांगले आणि वाईट यांत फरक दर्शवते ‘वाचन’.

आजकालचं जीवन जेवढं फास्ट तेवढीच आपली बुद्धी ही असावी असं नेहमी वाटतं. काय वाटतं ना ? सकाळी उठलो, चहा नाष्टा झाला की टी. व्ही. ऑन विविध कार्यक्रम बघतच असतो. सर्वच कार्यक्रम मुद्दी आपल्याला पहायला खूप आवडतात. पण तोच कार्यक्रम ज्याने लिहिला त्याची स्टोरी ज्याने लिहिली. त्याने आपला स्वतःचा विचार काय तुमच्या समोर असाचं मांडला असेल काय ? त्याने ही आधी खूप अभ्यास वाचन केलं असणारं शिवाय वाचलेल्या साहित्याची त्याला पुढे खूप मदत झाली असणार. जर एखादा विचार मनात आला तर वाचनाचा संस्कार त्यात पहिला उतरतो. आणि अनुभवाचे तंत्र त्यात समाविष्ट होऊन थोडेशी त्यामध्ये आकर्षकता वाढवली जाते तेव्हाच तो विचार समोरच्या माणसाला पटतो.

तर ह्यातून समजते वाचनाने आपले विचार दुसऱ्याला मुद्देसूद समजावता येतात.

थोर पुरुषांची जर चरित्रे हाताळलीत तर बहुतेक लोक हे सामान्य जीवन जगत असताना त्यांच्या आयुष्याला काही ग्रंथांमुळे कलाटणी मिळाली व त्यांच्या जगण्याची एक दिशा ठरली. उदा. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर.

डॉ. बाबासाहेबांना तेव्हापासून जणू वाचनाचे वेडच लागले. ह्या थोर पुरुषांच्या वाचनात एवढी पुस्तके आली की आपण कल्पना करू शकत नाही.

ह्याच थोर पुरुषाने पुढे भारताची घटना लिहिली. त्यावेळी त्यातले हक्क व अधिकार यांचे महत्त्व जास्त वाटले नव्हते. पण आता त्यांच्या प्रत्येक नमूद कलमांची सगळ्यांना गरज भासते. पुढील शंभर वर्षांत काय काय घडू शकतं हे त्यावेळी बाबासाहेबांना ज्ञात होत हे केवळ त्यांच्या वाचन कौशल्यामुळे ह्यातून आपल्याला कळते की वाचनाने दूरदृष्टी निर्माण होते.

आजच्या जीवनात आपण ‘वाचन हे मनावर घेत नाही. आजची मुलं-बाळं शाळेत ही नसतील पण आपल्या नकला बरोबर करतात. त्यात काही आपण वाईट बोलू त्यांचे ही अनुकरण ते करतात. पण त्यातलीच काही मुले मोठी होतात. आजूबाजूच्या वातावरणात उडाण टप्पू होतात. जर त्याच मुलांना जर एखादी चांगली पुस्तके, ग्रंथ वाचनात आली तर त्यांना चांगले-वाईटातले फरक जाणवतात त्यांना वळण लागते. व वाचनाची गोडी ही वाढते.

आजचे जग फास्ट आहे म्हणून आपली मुले कशी वाढतात इकडे लक्ष ही देत नाही. आपण म्हणून त्यांना जर आपण चांगली पुस्तके, ग्रंथ देऊन वाचनाची आवड निर्माण केली. तर त्या पुस्तकी ज्ञान आणि अनुभवाच्या जोरावर ते आपले आयुष्य उज्ज्वल करतीलच पर दुसऱ्याला ही चांगला संदेश देतील.

म्हणून आजच्या पिढीवर वाचन संस्कृती झालीच पाहिजे.

कारण, जेव्हा होईल वाचन संस्कृती तेव्हाच तल्लख होईल मती.



आदर्श विद्यार्थी कसा असावा ?

- कु. नमिता दयानंद जाधव
S. Y. B. Com. A

मी आठवीला असतानाची गोष्ट. मी एका शाळेत गेले होते. ऑफिसच्या समोरच भिंतीवर एक वाक्य लिहिलं होतं. 'विद्यार्थी हा ज्ञानसागरात पोहोणारा राजहंस आहे.' वाक्य वाचलं आणि माझ्या मनात एक वेगळाच विचार येऊन गेला. त्या पूर्वीच आमच्या सरांनी अर्थालंकार शिकवले होते. त्यामध्ये विद्यार्थी हे उपमेय व राजहंस हे उपमान असं पटकन मनात येऊन गेलं. विद्यार्थ्याला राजहंसाची उपमा दिलेली आहे. सरांनी सांगितलेला राजहंसाचा गुणधर्मही तेवढ्यात मनात येऊन गेला. सर म्हणाले होते, "राजहंस हा असा पक्षी आहे की जो दूध आणि पाणी मिसळून दिले तर त्यातलं दूधच पीतो आणि पाणी तसंच ठेवतो."

विद्यार्थ्याला जर राजहंस म्हटलं आणि त्याच्यासारखे प्रत्येक विद्यार्थ्याने बनायचे ठरवले तर ही विद्यादेवता किती खूश होईल ?

एका संस्कृत सुभाषितात विद्यार्थी कसा असावा याचे वर्णन केलं आहे. त्यात म्हटलं आहे की. काक दृष्टी, बद्ध्यान श्वान निद्रा म्हणजेच विद्यार्थ्याची दृष्टी म्हणे कावळ्या सारखी असावी. त्याने बगळ्यासारखं ध्यानस्थ रहावं आणि कुत्र्यासारखी त्याने झोप घ्यावी. खरंतर हे ऐकायला किती बरं वाटतं पण सर्वच विद्यार्थ्यांमध्ये असे गुण असतीलच असं नाही. पण आजच्या जगात टिकून राहण्यासाठी विद्यार्थी सर्वबाबतीत सक्षम हवाच. तो जे क्षेत्र निवडेल त्या क्षेत्रात त्याने प्रगती साधायला हवीच. यासाठी आपल्या क्षेत्राशी प्रामाणिक राहणारा विद्यार्थी हवा. आपल्याला नेमून दिलेले काम नेटाने पार पाडणारा विद्यार्थी हवा. आईवडिल, गुरुजन, नातेवाईक यांच्याशी आदराने संबंध जपणारा विद्यार्थी हवा. सत्यवचनी, प्रामाणिक, कर्तव्यनिष्ठ असा विद्यार्थी असला तरच शिक्षक आणि पालक निश्चितपणे समाधानी राहतील.

मनी त्याच्या दृढनिश्चय शिस्तप्रिय दिसावा, अभ्यासीवृत्ती त्याची धोकपट्टक नसावा जे जे शिके ते सारखे वापरातून आणावे, चांगले सदा सुंदर विचार मनी त्याच्या घोळावे. असा दिसावा विद्यार्थी आदर्शाच्या आरशातून, निवडून हे तितके गुण मिळतील आपणा त्याकडून

आदर्श विद्यार्थी असे संबोधन घडताच आपणासमोर लगेच कमरेच्या वर पॅट चढवून नेहमी शिक्षकांसमोर चांगले वागणारा, अभ्यास करतोय दाखवून देणारा, नुसता मार्कासाठी जगणारा. अशी आकृती दिसते. पण त्यास आपण आदर्श विद्यार्थी म्हणू का, १००% काढले म्हणजे आदर्श विद्यार्थी झालो ? असे नाही. कारण विद्यार्थी हा ज्ञानार्थी असतो परिक्षार्थी नाही.

ह्यातल्या काहींना मी जे आता बोलले याचा उलगाडा झाला नसेल. माझं म्हणणं इतकच आहे की, विद्यार्थ्यांनी कामयाब होण्यासाठी नाही तर काबील बनण्यासाठी शिकलं पाहिजे.

ज्याच्या अंगी शिक्षकांवर सदा निष्ठा, मित्रांविषयी आपुलकी व अभ्यास म्हणजे नवीन ज्ञान मनापासून ग्रहण करणे गुण सामावले आहेत तो खरा आदर्श विद्यार्थी असे मी म्हणेन.

शिस्त ही असावी पण तिचा अतिरेक नसावा. काहीतर एवढी घट्ट बेल्ट कमरेच्यावर बांधतात. पॅटची खाच तुटेल की काय असे वाटते. आणि काहीतर 'चांगले विद्यार्थी' म्हणवून घेण्यासाठी तर एवढे केस कापतात की ज्या शिक्षकांनी सूचना दिली त्यांनाच लाज वाटते.

माझ्या म्हणण्याचा उद्देश इतकाच की अतिरेक हा वाईट असतो. प्रत्येक विद्यार्थी हा परिपूर्ण कधीच नसतो.

कोणी थोडा आळशी, कोणी रागीट स्वभावाचा तर कोणी थोडा मध्यम गतीचा.

मी आता सांगितलेल्या मध्यम गतीचा म्हणजेच धड वर ही नाही आणि खालीही नाही. हे विद्यार्थी सहसा कुणाच्या लक्षात नाही येत. पण हेच खरे 'आदर्श विद्यार्थी' असे मी म्हणेन.

का आदर्श विद्यार्थी तोच जो परिपूर्ण ही नाही आणि

अपूर्ण ही नाही. तो आदर्श विद्यार्थी जो सदासर्वदा स्वतःला परिपूर्ण करण्यास कार्यरत असतो. शेवटी एवढेच सांगते.

झुठों का साया छोड़कर
सच्चाई से जुड़ो
कामयाब बनने के लिए नहीं
काबील बनने के लिए पढ़ो ।



आयुष्याला द्यावे उत्तर...

कसे जगावे दुनियेमध्ये, आव्हानाचे लावून उत्तर
नजर रोखूनी नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर...

नको गुलामी नक्षत्रांची,
भीती आंधळी ताऱ्यांची
आयुष्याला भिडतानाही,
चेन करावी स्वप्नांची...

दांडगी इच्छा ज्याची,
मार्ग तयाला मिळती सत्तर,
नजर रोखूनी नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर...

पाय असावे जमिनीवरती,
कवेत अंबर घेताना,
हसू असावे ओठांवरती,
काळीज काढून देताना...
सही ठणकावून सांगावे,
आता ये बेहत्तर,

नजर रोखून नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर...

करून जावे असेही काही,
दुनियेतुनी या जाताना,
गहिवर यावा जगास साऱ्या,
निरोप शेवटचा देताना...
कठोर त्या काळाचाही,
क्षणभर व्हावा कातर-

नजर रोखून नजरेमध्ये, आयुष्याला द्यावे उत्तर...

- सृष्टी सुर्यकांत
S. Y. B. Com. A

मैत्रीसाठी काहीतरी स्वप्न

काय सांगू माझ्यासाठी मैत्री म्हणजे काय ?

ठरवून न झालेली अचानक
शाळा कॉलेजच्या वाटेवर सापडणारी
न कळतं घट्ट होऊन जाणारी
आणि कधीच न हटणारी

काय सांगू माझ्यासाठी मैत्री म्हणजे काय ?

तिच्यासाठी स्वतःला बदलून

काहीपण करायला लावणारी

नवीन दृष्टिकोन देऊन जाणारी

काय सांगू माझ्यासाठी मैत्री म्हणजे काय ?

आयुष्याच्या वाटेवर जगणं शिकवून

आनंद म्हणजे काय हे सांगणारी

कधी एकाच विषयावर झालेले दुमत

होणारे रुसवे फुगवे सहज घालवणारी

काय सांगू माझ्यासाठी मैत्री म्हणजे काय ?

सगळ्या नात्यांनं बरोबर मैत्रीचं नात किती

श्रेष्ठ हे पटवून देणारी

आणि शेवट अशी मैत्री जी तिच्या बदल

खूप लिहूनही कमीच लिहिलचं अस सांगणारी

काय सांगू माझ्यासाठी मैत्री म्हणजे काय ?

- ऐश्वर्या दत्ताराम धामणस्कर
S. Y. B. A.(B)
9527512465



स्त्री जीवनाचा सन्मान

- कु. नमिता दयानंद जाधव

NCC Second Year / MAH/SW/2019/572746

चुल आणि मुल हीच तुझी उपाधी, घर गृहस्थी नी नवरा हेच तुझे जीवन. तुला शिकायची गरज काय ? आजच्या स्त्रीला जर असं कोणी म्हटलं तर त्याच्या सारखा मुखं तोच ! कारण आजच्या जगात जर पहायला गेलो तर पुरुषांप्रमाणेच स्त्रियासुद्धा खूप मोठी मोठी आव्हानं पार पाडत आहेत. एवढेच नव्हे तर, मंगळावर जरी भारताने छाप सोडली असेल तर तीही नारीशक्तीनेच. आश्चर्य वाटतं की ज्या भारताने २३ नोव्हेंबर २०१३ ला स्त्री शास्त्रज्ञांच्या मदतीने पहिल्याचं संधीत मंगळयान व्यवस्थितरित्या मंगळावर पाठवलं, त्याच स्त्रियांना पूर्वी यातना भोगाव्या लागल्या.

स्त्री-पुरुष समानता तर सोडाचं पण बाईच्या जातीनं जास्त विचार करू नये. बोलू नये अशी तेव्हाची रुढ आणि त्यात शिक्षणाच्या अभावानं आपल्यावर अन्याय होतोय हे तर समजायला अक्कलचं कुठे ? बाईच्या कुठे आल्या इच्छा, आकांक्षा. त्यातल्या त्यात मनुस्मृतीचा पगडा एवढा की स्त्रियांनी वर बघितलेलं ही नाही चालायचं.

अशा वातावरणात कोणी विचार केला असेल की आपली पुढची पिढी स्त्रियांमुळे विकास करेल असा प्रश्न त्यावेळी ज्याला पडला तो त्यावेळचा मुखं जणू म्हणतात ना शिक्षण हे वाघिणीचं दूध आहे, ते खरंच आहे कारण स्त्री शिक्षणाने तेव्हा पासून आतापर्यंतची स्त्रियांची प्रगती आपण पाहतचं आहोत.

पण एका गोष्टीच दुःख वाटत की ज्या स्त्रिया आता शिक्षित झाल्या त्यांना स्त्री शिक्षणासाठी अतोनात यातना सोसणाऱ्या सावित्रीबाईचं माहित नाही. स्त्री शिक्षणासाठी मोठी कामगिरी करणारे महात्मा फुले, महर्षी कर्वे, शाहू महाराज यांच्या बद्दलही आदर नाही.

स्त्रियांच्या उद्धारसाठी स्वातंत्र्यासाठी ज्यांनी अतोनात मेहनत केली त्यांचे काम सोडाचं पण नाव तरी लक्षात ठेवा. एकेकाळी पारतंत्र्याच्या दडपशाहीखाली असणारी स्त्री सध्याच्या युगात स्वैराचार माजवत आहे

असे बोलायला वावगे ठरणार नाही.

सावित्रीबाई फुले ! बोलल्यावर अंगावर काटा येतो. की ज्या मातेनं स्त्री शिक्षणासाठी भारतात दगड, धोंडे खाल्ले किती जणांचे टोमणे, शिव्या तर काय, जनावरांचं शेणं सुद्धा अंगावर झेलून समाजाची रित मोडीत काढली, तिला तुम्ही फक्त एक नाव नाही तर सर्वस्व मानलं पाहिजे. कारण हजारो वर्षांपासून जे देव-देवता स्त्रिया पूजत आल्या त्यांना कधी दया सुद्धा आली नाही. ते काम एका स्त्रीने स्त्रियांच्या उद्धारसाठी केलंय. खऱ्या रुपाने विद्येची देवता ही 'सावित्रीबाई फुलेच' कारण ज्या स्त्री ने स्त्रीला तिच्या ताकदीची तिच्या आत्मविश्वासाची, तिच्या कुवतेची ओळख करून दिली ती व्यक्ती साधारण असूच शकत नाही.

म्हणतात की, प्रत्येक यशस्वी पुरुषामागे एक स्त्री असते, मला असे वाटते महात्मा फुले आणि सावित्रीबाई फुले यांच्यामुळेच ही म्हण रुढ झाली असावी.

आपणा सर्वांना वाटतं की इंग्रजांनी आपल्यावर दीडशे वर्ष जुलूम केले. आपली पिळवणूक केली. पण पहायला गेलात तर इंग्रजांपेक्षा आपल्या समाजाच्या कर्मठ माणसांनी स्त्रियांवर आणि अस्पृश्यांवर खूप अत्याचार केलेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात की, बाहेरचे येतील त्यांच्यापासून धोका कमी आहे. कारण ते बाहेरचे कधी ना कधी जाणारचं कारण ते बाहेरचे आहेत. पण आपलाचं समाज जर आपल्या जीवावर उठला असेल तर कोणती लढाई मोठी ? इंग्रजांशी की आपल्या माणसांशी.

सर्वांना माझ्या म्हणण्याचा राग येईल की, मी म्हणतेय इंग्रजांपेक्षा अस्पृश्यांचा, स्त्रियांचा प्रश्न महत्वाचा कसा ? पण हाच व्यहार आपल्या तमाम हिंदू जनतेवर, मुस्लीम जनतेवर झाला असता तर समाजचं पहिला वर उठला पाहिजे. ह्या मतांशी आपले एकमत होईल नक्की. कारण दिल्लीत झेंडा रोवायचा असेल तर आधी गल्लीत धुमाकुळ घालावा लागतो.



डॉ. बाबासाहेबांचे अजून कौतुक करावेसे वाटते कारण त्यांनी प्रत्येक समाजाला प्रत्येक स्त्रिला प्रत्येक पुरुषाला एक समान अधिकार दिलेत आणि मागासवर्गाना तर त्यांनी खूप मोठा आधार संविधानाच्या मदतीने दिला. आजच्या स्त्रीला कोणी काही बोलू शकत नाही ही संविधानाची ताकद आहे, आणि असे संविधान लिहणाऱ्या दूरदृष्टी नेत्याला सलाम ही अपुराच पडेल.

आताच्या स्त्रीला जीवन सुखकर करायला जणू अधिकार आणि हक्कांच वरदानंच दिलय.

आशा हीच की स्त्री समाजाने स्वातंत्र्याच्या नावाखाली स्वैराचार माजवला तर स्त्रियांसाठी झटणारे एवढी थोर मंडळीचे कामकाज व्यर्थ ठरेल.

स्त्री जन्माचा शाप ठरला आता आहे वरदान गं ।
त्याच्या प्रमाणे तिचा सुद्धा आता आहे मान गं ॥
उद्धारीले कोणी तुजला ठेव ह्याचे तु ध्यान गं ।
अंकुर फुलविशील सन्मानाचा आणि करशील देश
महान गं ॥



हे पांडुरंगा...

विठ्ठला बघतोस ना रे
काय ? बाजार भरलाय इकडे
तुझ्या भेटीला येत होते सगळे
यावर्षी नेमक वारकऱ्याचे काय चुकले.

मागे पुढे विठ्ठल भरला
हे संतांच कोड मला काय सुटत नाही
तुला डोळे भरून बघितल्याशिवाय
मुक्तीचा भागीदार होत नाही.

नाम हवा साऱ्या
हे मला आता कळू लागलं
भीळ-भाबंड माझ मन
पंढरीची वाट धरू लागलं.

विठ्ठला थांबव रे आता सगळं
वारीला लागलेल ग्रहण काढशील ना ?
पुन्हा भरु हे तुझ रिंगण
तुझ्या भेटीला पंढरीला बोलवशील ना ?

- अशोक उत्तम कांबळे
S. Y. B. A.(B)
9168102486

फार काही नको फक्त नाही नको...

समजून घेईल तुला
पण हा रोजचा वाद नको
सखे जरा समजून घे मला हा
तुझ्याकडून अजून काही नको.

ही रात्र नको
सोबतीला चंद्र-तारे नको
बारमाही तुझ्या आठवणीत
होणारे माझे हाल नको.

तुझा राग नको
रुसवे-फुगवे ही बात नको
साथ दे मला
साता जन्माची ग्वाही नको.

उगाच गैरसमज नको
गुलाबा सोबतचे काटे नको
तु असताना
नात्यामधले करार ही नको.

- अशोक उत्तम कांबळे
S. Y. B. A.(B)
9168102486



कोविड-१९ प्रादुर्भाव आणि शिक्षणावरिल परिणाम

- श्रावणी सुर्यकांत भांबीड
11th Arts (A)

२०१९ मध्ये कोरोना व्हायरसचा एक उपप्रकार चीनमधील वूहान शहरात आढळून आला. याला कोविड-१९ असे नाव देण्यात आले. सुरुवातीस वूहान व आसपासच्या प्रदेशात पसरलेला हा विषाणू त्याच्या इतर उपप्रकारांपेक्षा अधिक तीव्रतेचा असून याने रोग्यांच्या मरणाचे प्रमाण मोठे आहे.

१३ मार्च २०२० अखेर जगात १,३२,७५८ जणांना या आजाराची लागण झाली आहे. एकूण १२२ देशांमध्ये हा आजार पसरला आहे. चीनमधील हूबै प्रांतात या आजारांमुळे सर्वाधिक बळी गेले आहेत. हूबै प्रांतातील वूहान शहरातून या विषाणूची लागण सुरु झाली. या आजारांमुळे चीन देशात १३ मार्च २०२० अखेर ३१८० जणांचा बळी गेला असून ८० हजार ९९१ जणांना लागण झाली असल्याचे समोर आले आहे. जागतिक आरोग्य संघटनेने याबाबत माहिती जारी केली आहे.

६ एप्रिल २०२० अखेर जगात एकूण १२,१०,९५६ जणांना या आजाराची लागण झाली असून एकूण ६७,५९४ जणांचा मृत्यू झाला आहे. यापैकी युरोपीय देशांत ४९,४७९ तर अमेरिकेत ९,६८० मृत्यू झाले आहेत.

कोरोना व्हायरस आणि इतर रोग-तुलना लक्षण कोरोना नेहमीचे सर्दी-पडसे फ्ल्यू अॅलर्जी ताप नक्की कधी कधी कोरडा खोकला श्वसनास त्रास, डोकेदुखी, वेदना, घशाला सूज थकवा, अतिसार, नाक वाहणे, शिंका येणे अशी याची लक्षणे होती.

या उद्रेकावरील उपाययोजनेचा भाग म्हणून काही अभूतपूर्व निर्णय घेण्यात आले ११ मार्च २०२० पासून राज्यातील प्रवासी वाहतूक करणाऱ्या सर्व बससेवा अनिश्चित काळासाठी बंद करण्यात आल्या. १३ मार्च रोजी महाराष्ट्र महामारी रोग अधिनियम १८९७ लागू करण्यात आला. राज्यात जमावबंदीचे कलम १४४ लागू केले. २२ मार्च पासून प्रवासी वाहतूक करणाऱ्या सर्व आंतरराष्ट्रीय विमान सेवा, रेल्वे तसेच मुंबई लोकल सेवा

बंद करण्यात आल्या. २३ मार्चला जमावबंदीने फरक कडत नसल्याचे पाहून संपूर्ण राज्यात संचारबंदी लागू करण्याची घोषणा मुख्यमंत्री उद्धव ठाकरे यांनी केली. राज्यातील सर्व जिल्ह्यांच्याही सीमा सील करून एका जिल्ह्यातून दुसऱ्या जिल्ह्यात वाहतूक करण्यास मनाई करण्यात आली.

महाराष्ट्रातील जनजीवनावर याचे फार मोठे परिणाम झाले. राज्यात लागू झालेल्या नियमांनुसार अत्यावश्यक कामाशिवाय सर्वांनी घरी बसणे सक्तीचे करण्यात आले. अन्नधान्याचा तुटवडा भासू नये म्हणून रेशन दुकानावर तीन महिन्यांचे रेशन देण्याचा निर्णय झाला. २४ मार्चच्या मध्यरात्रीपासून देशांतर्गत प्रवासी वाहतूक करणारी विमानसेवाही बंद करण्यात आली.

कोविड-१९ चा उच्च शिक्षणावर दूरगामी परिणाम झाले आहेत. इंजिनिअरिंग व आर्किटेक्चरसाठी प्रवेश परीक्षेस उशीर होणे. प्रवेश परीक्षा न झाल्यास किंवा त्यास विलंब झाल्यास विविध अभ्यासक्रमांच्या प्रवेशासाठी लागणारी शैक्षणिक पात्रता आणि या संदर्भात शासकीय निर्णयाबद्दल विद्यार्थ्यांमध्ये संभ्रम निर्माण होण्याची शक्यता विद्यार्थी आणि पालक कमी शुल्क अभ्यासक्रम, अल्प मुदतीचा अभ्यासक्रम आणि ऑनलाईन शिक्षण यांकडे गतिमान री-स्किलिंग पर्याय म्हणून अधिक लक्ष देऊ शकतात. शहराबाहेरील विद्यार्थ्यांना असलेल्या कोरोनाच्या धोक्यामुळे आणि न परवडणारे विकल्प असल्याने हॉस्टेलमधील प्रवेश कमी होऊ शकतात. पालक त्यांच्या मुलांना घरी राहून स्थानिक पातळीवर शिक्षण देण्यास प्राधान्य देतील. प्लेसमेंटमध्ये मोठी पोकळी जाणवेल परंतु विनामुल्य इंटर्नशिप वाढू शकते.

सकारात्मक बाजू पाहिल्यास मास्टर्ससाठी परदेशात जाणाऱ्या विद्यार्थ्यांची संख्या कमी होऊ शकते. कोविड-१९ च्या प्रादुर्भावामुळे ऑन-लाईन शिक्षण पद्धती हा उपक्रम जरी चांगला असला तरी त्यापासून ग्रामीण भागातील विद्यार्थी वंचितच आहेत. प्रत्येक गाव-पाड्यात



मोबाईल नेटवर्कची व इंटरनेटची सुविधा पाहिजे. ऑन-
लाईन शिक्षण देताना गरीब विद्यार्थ्यांवर अन्याय होणार

नाहीना यानी काळजी शासनाने करावी. ऑन-लाईन
शिक्षण व्यवस्था चांगल्या प्रकारे सुदृढ करावी.



गुलाब आणि तू

कोमल, नाजूक पाकळी सारखं
जपायचं आहे तुला
आपल्या प्रेमाला गुलाबाचा
सुगंध द्यायचा आहे मला...

जसं कळीचं रूपांतर
सुंदर फुलात होतं तसंच
आपल्या मैत्रीचं रूपांतर
गोड नात्यात करायचंय मला...

एक देठ अख्ख फुल
डोक्यावर सांभाळतो तसंच
तुझ्या बरोबर तुझं-माझं
कुटुंब सांभाळायचंय मला...

जसा हा देठापासून-फुलापर्यंतचा
सुगंध पसरतो आहे तसंच
आपल्या पवित्र नात्यात
गोडवा पसरवायचा आहे मला...

- सोनम संतोष मोहिते
12th Com. A

एक हसू चेहऱ्यावरचं

अनेक दुःखांचे डोंगर
वेदनांच्या किंचाळ्या
थकलेला एक चेहरा
अन् चेहऱ्यावरच हसू...

रोजची भरभर
प्रश्नचिन्हांची रद्दी
शांततेमधला गंभीर चेहरा
अन् चेहऱ्यावरच हसू...

अंधारामधली धडपड
सुखाच्या मागची पायपीट
हातावरच्या जखमा
अन् चेहऱ्यावरच हसू...

समस्यांचा आटापिटा
उत्तरांची भांडणे
समाधानाचा शोध
अन् चेहऱ्यावरच हसू...

- अशोक उत्तम कांबळे
S. Y. B. A.(B)
9168102486

खिडकी

कधी ऊन

कधी पावसाळा

खिडकीत असतो

कपड्यांचा पसारा.

कधी साकड

कधी पक्ष्यांचा नारा

खिडकी असते

कोणासाठी तरी सहारा.

कधी चांदण

कधी शांत वारा

खिडकीचं देते

आठवणींना पहारा

कधी उगाच

कधी विचारांची धारा

खिडकीत असतो

प्रश्नांचा पसारा

- अशोक उत्तम कांबळे
S. Y. B. A. (B) 9168102486



आयुष्या बदलणारी माझी सायकल

- सौ. माधुरी खडसे पाचपांडे
पुणे

माझी सायकल आणि मी, शब्दानं पलीकडचे नाते.

सजीव सृष्टी मध्ये जीव जडला की अपेक्षा वाढतात आणि भ्रमनिरास होण्याची शक्यताच जास्त असते. परंतु निर्जीव वाटणारी एखादी गोष्ट अनपेक्षित पणे आपल्याशी घट्ट नातं जुळवते. आणि आपल्याशी एकरूप होते. न कळत आपलाच एक भाग होवून आपल्याला स्वतःला ओळखण्यासाठी मदत करते. लहानपणी वयाच्या 10 ते 12 वर्षांची असताना स्वतःच्या आकारापेक्षा मोठी अशी बाबांची Hero सायकल धडफडत चालवण्याची हौस करून झाली. त्यानंतर सायकल चालवण्याचा योग कधी आला नाही. कित्येक वर्ष दुचाकी आणि चारचाकीची सवय लागल्यामुळे सायकल कडे बघण्याचा दृष्टीकोन फरसा चांगला नव्हता.

शिक्षण पूर्ण करून लग्न झाले आणि संसाराच्या गाड्यात स्वतःला जुंपून घेतले. सगळ्यांसाठी आपणच कष्ट घेतले पाहिजे असा पारंपारिक विचार करत करत स्वतः कडे दुर्लक्ष करायला सुरुवात केली. आपण आपल्यासाठी किती महत्वाचे आहोत हे लक्षात येत नव्हत. जबाबदाऱ्यां सोबतच स्वतःचा आकारही वाढतोय आणि आपण वजनदार होतोय ह्याची जाणीव होवू लागली. पण पुन्हा आपली मुलं, आपलं घर सगळ्यांच्या अपेक्षा सांभाळता सांभाळता आपल्याला आपल्यासाठी वेळ मिळूच शकत नाही हे समजवत शरीराकडे आणि मनाकडे पूर्ण दुर्लक्ष करायला सुरुवात केली. कितीही दुर्लक्ष केलं तरी वयाच्या ठराविक टप्प्यावर आल्यावर शरीराने आवाज उठवला. शरीराच्या बारीक सारीक कुरबुरी सुरु झाल्या. मग आपलं दुखणे सहन करण्याची क्षमता सुद्धा आजमावून झाली...

एका अर्थाने मशीन गंजून ती बंद पडायच्या तयारीत

असताना अजूनही वेळ गेली नाही स्वतःसाठी जगायला शिक अस सांगणारे मित्र भेटले.

काहीवेळा कुठलाही त्रास हा जास्त करून मानसिकच असतो. मनाने उभारी घेतली की शरीर आपोआप साथ द्यायला सुरुवात करते. याचा मी पुरेपुर अनुभव घेतला.

आयुष्यात चांगला मित्रपरिवार मिळण्यासाठी खरंच पुण्य लागत. वयाच्या चाळीशी नंतर आजूबाजूच्या लोकांनी चाळीशी नंतर होणारे रोग आणि त्रास याची प्रवचन देण्यास सुरुवात केली होती... काहीही करावं म्हटल तर विषय यायचा चाळीशीचा. आता कुठे असले व्यायाम करते ? आता कुठे पळायला जाते ? आता कुठे एरोबिक्स करते ? आता सायकल चालवणार ? आता कशाला सिंगल चढायचा तुला ? असे प्रश्न समोर असायचेच. मनानी इतकं घाबरवून टाकणारी, सर्वांना विनाशुल्क फालतू सल्ले देत फिरणारी माणसे प्रत्येकाच्या आयुष्यात न मागता मिळालेली असतात. त्यात कितीही एकविसावे शतक आणि स्त्रियांच्या प्रगतीच्या गप्पा मारल्या तरी एकटी स्त्री पुरुषांच्या सोबतीने त्यांच्या बरोबरीने सायकलिंग करतेय हे डोळ्यात खुपणारी जात आजही आपल्या आजूबाजूला आहेच.

वजन कमी करण्याचे असंख्य उपाय आणि शॉर्टकट याबाबतीत असंख्य सल्ले यायला सुरुवात झाली. सगळ्यात सोप्य म्हणजे जिम लावायची आणि उपाशी राहायचं. म्हणजे आपण बारीक होणार अगदी त्या नट नट्यानसारखे असा भूलभुलैया आजूबाजूला भूलवत राहतो. आजच्या तरुण पिढीला वजन कमी करण्याचा क्रॅश कोर्स आणि डाएट याचे फारच आकर्षण आहे. असले प्रकार सुरु केल्यानंतर काही दिवसातच हे भूत उतरत आणि शरीरावर त्याचे विपरीत परिणाम होवू लागतात.

आयुष्यात प्रत्येक गोष्टीला क्रॅश कोर्स नसतो. हे कायम लक्षात ठेवा. योग्य आहार आणि योग्य व्यायाम याची आपल्या शरीरा नुसार योग्य सांगड घालून त्यात सातत्य ठेवले तरच आपण खऱ्या अर्थाने सुदृढ होवू शकतो.

वजनाचा आणि जाडीचा सुदृढ असण्याशी संबंध नाही... पण चित्रपट सृष्टी ने जे झीरो फिगर चे विष आपल्या डोक्यात घातलय त्यातून आपण बाहेर पडतच नाही. वजन कमी असणारी आणि बारीक दिसणारी व्यक्ती निरोगी आणि सशक्त असेलच अस नाही, वजनाने जास्त आणि जाड असणारी व्यक्ती निरोगी असू शकते. आपण आपल्या शरीरराची प्रकृती ओळखून त्यानुसार ते निरोगी कस ठेवता येईल. शारिरीक ताकत कशी वाढवता येईल. कोणाशीही तुलना न करता आपण आपल्या शरिरावर अत्याचार न करता कसे आनंदी राहू शकतो हे आपल आपण ठरवायला हवे. एखाद्या तज्ञ व्यक्तीकडून जर आपल्या शरीराला आवश्यक असलेला व्यायाम कोणता ? किती प्रमाणात करावा. आहार कसा असावा याबाबतीत मार्गदर्शन मिळाले तर तुमच्यामध्ये सकारत्मक बदल व्हायला वेळ लागत नाही. योगासने, प्राणायाम या सोबतच नियमित चालणे आणि पळणे याचा मला खूप फायदा झाला. आपले सर्व पारंपारिक पद्धतीच्या जेवणातून आपल्याला भरपूर प्रमाणात प्रथिने आणि भरपूर ऊर्जा मिळते. फक्त योग्य प्रमाणात आणि योग्य वेळा सांभाळून आहारात सर्व गोष्टींचा समावेश करता आला पाहिजे. नियमित व्यायाम, योग्य आहार आणि पुरेपुर योग्य वेळी झोप या गोष्टींची सांगड घालता आली की तुम्ही अर्धी लढाई जिंकली असता. एक वर्ष शरीराला योग्य सवयी लावून ते सुदृढ करण्याकडे लक्ष दिलं. कोण काय म्हणेल यापेक्षा आता मला काय करायचय यावर मी ठाम होते. रडत बसून दुखणं गोंजारत बसायचं की फिट राहून आपल्यासाठी जगायचं, आनंद अनुभवायचा हे आपणच ठरवायचं असतं.

सायकलिंग ही अॅक्टिविटी सुरुवातीला फक्त करून तर बघू म्हणून सुरु केली. कोणी स्त्रिया चाळीशी नंतर फारशी हिम्मत करत नाहीत असे दिसून आले. त्यात

सुरुवातीला सायकलिंग साठीचे योग्य कपडे कसे घालणार. लोक बघतात. काय म्हणतील हे रक्तात भिनलेले विचार साथ सोडत नव्हते. सायकलिंगसाठी खास बनवलेले कपडे का वापरायचे हे हळू हळू समजायला लागले. माझी मुलं सुद्धा नॅशनल लेव्हल चे खेळाडू असल्याने त्यांनीच वेळोवेळी काहीवेळा तर जबरदस्ती योग्य कपड्यांची खरेदी करून ते वापरण किती आवश्यक आहे हे पटवून दिले. माझी मुलं माझे पहिले गुरु आहेत. आई नी घराबाहेर जावून तिच्या आनंदासाठी काही करावं हा विचार हल्ली मुलांमध्ये नसतोच. माझ्या मुलांच्या साथीने योग्य व्यायाम आणि योग्य आहार याकडे लक्ष देणं सोप झालं. जुन्या विचारांच्या जाळ्यातून त्यांनीच मला बाहेर काढले. कोण काय म्हणेल आणि कोणाला काय वाटेल ह्या कोषातूनही तुम्ही जितकं लवकर बाहेर पडाल तितकं मोकळ आणि आनंदानी जगू शकता. असा माझा सायकलिंग च प्रवास सुरु झाला. मनापासून कष्ट घेवून स्वतः साठी काही ध्येय ठरवून ते पूर्ण करण्याचा प्रयत्न सुरु केला.

कायम सकारत्मक विचार आणि कोणताही शॉटकट न मारता योग्य पद्धतीने शरिराची काळजी घेत एक एक टप्पा पार झाला. आज फक्त दोन वर्ष झाले मला सायकलिंग सुरु करून पण एकंदरीत 5000 किलोमीटर सायकलिंग करून झाले.

शतकी राईड तर खूप झाल्याचं परंतु पुणे ते शिर्डी 201 किलोमीटर आणि पुणे ते पंढरपूर 218 मिलोमीटर अश्या दोन एकदिवसीय द्विशतकी राईड सध्या पूर्ण केल्या. शरीर आणि मन ह्या दोन्ही साठी योग्य व्यायाम आवश्यक आहे. मनाकडे दुर्लक्ष करू नका. त्यात योग्य विचारांची पेरणी करा. नकारात्मक विचारांच्या लोकांपासून दूर रहा. स्वतःचे ध्येय स्वतः ठरवा आणि त्यासाठी कोणताही शॉर्ट कट वापरू नका. पंखात बळ असतच फक्त त्याची योग्य वेळी जाणीव झाली की आपण भरारी घेवू शकतो हा आत्मविश्वास येतो आणि मग काय संपूर्ण आकाश आपलच असतं...



जागतिकीकरण आणि पर्यावरण

- प्रा. डी. आर. कोळी

अलिकडील काळात आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व राजकीय क्षेत्रामध्ये जागतिकीकरण हा अत्यंत महत्त्वाचा विषय बनलेला आहे. जागतिक व्यावसायिक पर्यावरण जी मोठी परिवर्तने घडून येत आहेत. त्यात जागतिकीकरणाला महत्त्वाचे स्थान आहे.

आंतरराष्ट्रीय नाणे निधीच्या व्याख्येनुसार "जागतिकीकरण म्हणजे वस्तू व सेवा व आंतरराष्ट्रीय भांडवल प्रवाह, अति जलद व प्रसरण पावणारे तंत्रज्ञान यांचे वाढते प्रमाण तसेच परस्परावलंबन होय."

सन १९७० च्या दशकापासून जागतिकीकरणाला सुरुवात झालेली आहे. बहुराष्ट्रीय कंपन्या व अमेरिका ह्याच्या पुढाकाराने तसेच अमेरिकेच्या वर्चस्वाखालील आंतरराष्ट्रीय मुद्रा निधी व जागतिक बँक ह्यांच्या कर्ज सहाय्य देतांना लादण्यात येणाऱ्या अटीतून उदारीकरणाची कारवाई करण्यात येत आहे. सोव्हिएट रशियानेही विभाजन झाल्यापासून पूर्व युरोपातील देशांनी व स्वतः रशियानेही ह्या तत्त्वाचा स्वीकार केला आहे. १९७० पूर्वी प्रभावी असलेले साम्यवादी तत्त्वज्ञान अडगळीत गेले. उत्पादक निर्माणक उद्योग स्थापने व चालविणे हे सरकारचे क्षेत्र नसून शिक्षण, आरोग्य व मानव विकास ही सरकारची क्षेत्रे आहेत. ह्याला पुष्टी मिळाली. एकूण राष्ट्रीय विनियोगातील सरकारी विनियोगाचे प्रमाण कमी झालेले नाही. ते सरासरीने २५ ते ४० टक्क्यांच्या दरम्यान आहे. परंतु सरकारी विनियोगाची क्षेत्रे बदललेली आहेत. स्वतः उद्योग न चालविता खाजगी क्षेत्राला संपत्ती व रोजगार वाढविण्यास प्रोत्साहन मिळेल असे वातावरण निर्माण करणे, विज्ञान व तंत्रज्ञान ह्यातून विशेष गुंतवणूक करणे, उपभोक्त्यांचे हित साधणारी स्पर्धा निरोगी ठेवण्यासाठी, बाजार व्यवस्था योग्य तऱ्हेने कार्य करीत रहावी ह्यासाठी नियमन करणे व देखरेख व्यवस्था निर्माण करणे ही सरकारची कार्यक्षेत्रे आहेत असे आता मानले जात आहे.

जगाने जागतिकीकरण का स्वीकारले -

- १) जागतिकीकरणामुळे बाजारपेठांचा विस्तार होतो. त्यामुळे उत्पादक कंपन्यांना व उत्पादकांना एकाच देशातील मागणीवर अवलंबून राहण्याची गरज नसते.
- २) देशाजवळील संसाधनांचा पर्याय उपयोग होऊ लागतो.
- ३) तेजी मंदीच्या अवस्थेत कंपन्या ह्या मंदी असणाऱ्या देशातून तेजी असणाऱ्या देशाकडे वळू शकतात.
- ४) आता पर्यंत उपलब्ध नसलेल्या बाजारपेठा उपलब्ध होऊ शकतात.
- ५) उत्पादन खर्चात घट करणे शक्य होते.
- ६) जागतिकीकरणामुळे लोकांच्या क्रयशक्ती वाढून त्यांचा जीवनमानाचा दर्जा उंचावतो.
- ७) जागतिकीकरणामुळे सांस्कृतिक परिवर्तन व एकात्मता निर्माण होते.

जागतिकीकरणाचे फायदे -

- १) जागतिकीकरणामुळे बाजारपेठांचा विस्तार होतो व त्यांचा आकारही वाढतो.
- २) जागतिकीकरणामुळे देशातील उद्योग संस्थांना आधुनिक तंत्रज्ञान, प्रचंड भांडवल व व्यवस्थापकीय कौशल्य उपलब्ध होते. ह्या सर्वसोयी व सवलतीमुळे औद्योगिक विकास उत्साहाने वाटचाल करू शकतो.
- ३) आंतरराष्ट्रीय व्यापारात वाढ : आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या तुलनात्मक खर्चाच्या सिद्धांताप्रमाणे आंतरराष्ट्रीय व्यापारात वाढ होते. कमी व्यय असणाऱ्या वस्तू निर्यात करता येतात व जास्त व्यय असणाऱ्या वस्तू अन्य देशांकडून आयात करता येतात. आंतरराष्ट्रीय व्यापारामुळे श्रमविभागणी व विशेषीकरणशत चालना मिळू शकते.
- ४) जागतिकीकरणामुळे भांडवल गुंतवणुकीवरचे निर्बंध शिथिल होतात. त्यामुळे भांडवल बाजाराचा विकास होतो.

- 5) विदेशी विनिमय बाजारपेठेचा विकास : ही बाब सुद्धा आंतरराष्ट्रीय भांडवलाच्या प्रवाहाकरिता अत्यावश्यक आहे. ज्या देशाला भांडवल प्रवाहाची आवश्यकता आहे. त्या प्रत्येक देशाला विदेशी विनिमय बाजारातील घडामोडीकडे लक्ष ठेवणे आवश्यक आहे.
- 6) जागतिकीकरणामुळे देशातील उद्योग संस्थांना आधुनिक तंत्रज्ञान प्रचंड भांडवल व व्यवस्थापकीय कौशल्य उपलब्ध होते. ह्या सर्व सोयी व सवलतीमुळे औद्योगिक विकास उत्साहाने वाटचाल करू शकतो.
- 7) सांस्कृतिक देवाण घेवाण - जागतिकीकरणामुळे विभिन्न देशांमधील भौतिक अंतर कमी होऊन ते परस्परांच्या सान्निध्यात येतात. आचार-विचारांची देवाण-घेवाण होते. त्यामुळे दुसऱ्या देशांच्या संस्कृतीचा फार जवळून परिचय होतो. परस्परांच्या संस्कृतिच्या संपर्कात आल्यामुळे विविध प्रकारच्या वस्तूकरिता मागणी निर्माण होते व वाढते.
- 8) जागतिकीकरणामुळे उत्पादनात वाढ होते. पूर्वीपेक्षा कमी किंमतीत उच्च दर्जाच्या वस्तू व सेवा उपलब्ध होतात. त्यामुळे उपभोग मागणी वाढते.
- 9) जागतिकीकरणामुळे स्वस्त श्रम उपलब्ध असलेल्या विकसनशील देशात विकसित देशातून कारखाने येवू लागतात. ह्या नवीन कारखान्यांच्या स्थापनेमुळे विकसनशील देशात मोठ्या प्रमाणावर रोजगार निर्मिती होते.
- 10) मोठ्या प्रमाणावरील औद्योगिकीकरणामुळे मोठ्या प्रमाणात रोजगार निर्मिती होते. तसेच स्वस्त किंमतीत माल उपलब्ध होऊ शकतो.

जागतिकीकरणामुळे होणारे तोटे -

जागतिकीकरणाचे जसे अनेक फायदे आहेत तसे अनेक तोटे देखील आहेत.

- 1) जागतिकीकरणामुळे खुला व्यापार निर्माण होतो. परंतु हा व्यापार न्याय वाटत नाही. कारण विकसित देश विकसनशील देशातून येणाऱ्या मालावर जकाती आकारतात व गैर प्रशुल्क अडथळे निर्माण करतात. या अडथळ्यामुळे गरीब देशांवर ओझे पडते. म्हणून न्याय व्यापार करावयाचा असल्यास विकसनशील

देशातून येणाऱ्या मालाच्या बाबतीत शक्यतो अडथळे आणू नयेत.

भारत आणि जागतिकीकरण -

भारताने सन 1991 मध्ये जे आर्थिक धोरण जाहिर केले. भारतीय अर्थव्यवस्थेतील ती अतिशय महत्त्वाचा टप्पा होय. या धोरणामुळे भारत सरकारने भारतीय अर्थव्यवस्थेचे शिथिलीकरण व जागतिकीकरण करण्याकरिता आर्थिक सुधारणांची एक शृंखलाच सुरु केली. ह्या आर्थिक सुधारणांचा कल हा बाजार अर्थव्यवस्था व देशाच्या जागतिकीकरणाकडे आहे. भारतीय अर्थव्यवस्थेचे जागतिक अर्थव्यवस्थेशी एकात्मीकरण व्हावे ह्या उद्देशाने आर्थिक सुधारणा ही नीती अवलंबण्यात आली.

आर्थिक सुधारणा मागील विचार -

- 1) प्रचंड प्रमाणात गुंतवणूक केलेल्या सार्वजनिक क्षेत्राची प्रगती ही फारशी समाधानकारक नव्हती. लाभांश फारसा मिळत नव्हता व खाजगी क्षेत्रातील बरेचसे उद्योग 'आजारी' होते.
- 2) गल्फ युद्ध व घटती निर्यात ह्यामुळे भारतातील विदेशी विनिमय राखीव हे अत्यंत खालच्या पातळीवर घसरले होते तसेच भारत विदेश कर्जाच्या जाळ्यात सापडला होता.
- 3) अर्थव्यवस्थेत विविध क्षेत्रात विकासात उच्च दर प्राप्त करण्यासाठी अधिक गुंतवणुकीची गरज होती. परंतु भांडवली गुंतवणूक पर्याप्त नव्हती.
- 4) साम्यवादी देशातील अर्थव्यवस्थेचा ढासळता डोलारा हे सुद्धा जागतिकीकरणाकडे झुकण्याचे एक कारण होते.

जागतिकीकरण व पर्यावरण न्हास -

जागतिकीकरणामुळे जगातील बाजारपेठा खुल्या झाल्या. 1995 नंतर तर जागतिक व्यापार संघटनेच्या विविध करारामुळे बाजारपेठांवरचे नियंत्रणे आणखी खुली झाली. उदा. प्रशुल्क हटविणे, कृषी अनुदाने कमी करणे. कोटा हे साधन वापरू नये. गैरप्रशुल्क हटवावेत, परवाना विषयक बंधने शिथिल करणे, इ. उपाययोजनेमुळे जागतिक



व्यापाराला चालना मिळाली. व्यापाराचे अधिक उदारीकरण झाले. त्यामुळे अमर्याद निर्यात संधी उपलब्ध झाल्या. याचा फायदा विकसित राष्ट्रांनी मोठ्या प्रमाणावर घेतला. त्यांनी भरमसाठ उत्पादन काढून निर्यातीला चालना दिली. याचा प्रतिकूल परिणाम पर्यावरणावर घडून आला. मोठ्या प्रमाणावर हवेचे. नद्यांचे. जंगलांचे प्रदूषण घडून आले. त्याचे मानवी जीवनावर विपरित परिणाम घडून आले.

जागतिकीकरण बरोबर पर्यावरणाची हानी करणारे अनेक घटकही याला जबाबदार ठरले. उदा. वाढती लोकसंख्या, उद्योगधंदे वाढ, नागरीकरण, स्वयंचलित वाहने, शेती, खाणकाम, अणूप्रकल्प, उर्जा निर्मिती प्रकल्प, घरगुती इंधन वापरात वाढ, वृक्षतोड, युद्धे इ. कारणांमुळे देखील पर्यावरणाचा ऱ्हास घडून आला.

आर्थिक विकास आणि अमर्याद उत्पादन सांधनांचा वापर यामुळे संसाधने साठे जलद गतीने कमी होत आहेत. याकडे सर्व प्रथम 1987 मध्ये जगातील देशांचे लक्ष गेले. आर्थिक विकासासाठी संसाधने वापरतांना संधारण कसे करता येईल. यासाठी जगातील देशांनी जागतिक पर्यावरण व संधारण परिषद भरली. या परिषदेत ब्रंटलॅडने आयोग स्थापन करण्यात आला. ब्रंटलॅडने या परिषदेत सर्व प्रथम 'sustainable' शब्द वापरला.

जगात साधनसंपत्तीचा अमर्याद वापर होत असल्यामुळे साधन संपत्ती नष्ट होऊन मोठ्या प्रमाणात प्रदूषण वाढत आहे. त्यामुळे याच्यावर व्यवस्थित मार्ग निघावा यासाठी चिरंतन विकास ही संकल्पना 1980 च्या दशकात पुढे आली. दुसऱ्या महायुद्धानंतर जागतिक पातळीवर सुरु झालेल्या आर्थिक व औद्योगिक विकासाच्या प्रक्रियेमुळे पर्यावरण प्रदूषण कसे वाढत आहे यावर पहिल्यादा 1972 च्या स्टाक होम पर्यावरण परिषदेमध्ये प्रकाश टाकण्यात आला.

पर्यावरण संवर्धनासाठी काही जागतिक परिषदा -

1) स्टॉकहोम परिषद 1972

ही परिषद संयुक्त राष्ट्र संघाने आयोजित केली होती. या परिषदेत 5 जून हा जागतिक पर्यावरण दिन म्हणून साजरा करण्याचे ठरविले. तसेच औद्योगिकरण व पर्यावरण संवर्धनाचा विचार

करण्यात आला.

- 2) ब्रुटलॅण्ड परिषद 1987 मध्ये नैरोबी येथे भरविण्यात आली होती. या परिषदेत आर्थिक सामाजिक घटक संबंध विचारात घेतले. पर्यावरण धोरणावर लक्ष केंद्रीत करण्यात आले. पर्यावरण संवर्धनासाठी एकच पद्धत विचारात घेण्यात आली. पर्यावरण संवर्धन व विकासासाठी 'World Commission on Environment & Development' स्थापन करण्यात आले.
- 3) शिष्टाचार - (1987) औद्योगिकरण, शहरीकरण, इंधन वापर इ. नुकसाना बाबत नियम तयार करण्यात आले. ओझोन थर वाचविणे इ. उपाय करण्याचे ठरले होते.
- 4) रिओडे जिनेसे - (1992) पर्यावरण संवर्धनासाठी या परिषदेत 21 तत्वे जाहिर करण्यात आले. सातत्यापूर्ण विकास करण्याचे ठरले. सातत्यापूर्ण विकासासाठी (CSD) कमिशन स्थापन करण्यात आले.
- 5) क्वेटो शिष्टाचार परिषद (1998) या परिषदेत पर्यावरण संवर्धनाबाबत गांभीर्याने विचार करण्यात आला.
- 6) Un conference on population & development (1994) ही परिषद इजिप्त मधील कैरो या ठिकाणी भरविण्यात आली होती. या परिषदेत दारिद्र निवारण, उच्च जन्मदरावर नियंत्रण आणि उत्पादन वाढ इ. निर्णय घेण्यात आले.
- 7) जोहान्सबर्ग परिषद (2002) - या परिषदेत अजेंडे 21 ची अंमलबजावणी करण्याचे ठरविण्यात आले.
- 8) कोपेनहेगन परिषद (2009) ही परिषद डेन्मार्क येथील कोपेनहेगन या शहरात भरविण्यात आली होती. या परिषदेत पर्यावरण संवर्धनाबाबत उपाय योजना सूचविण्यात आल्या.
- 9) बाली करार - (2012) हा करार इंडोनेशिया येथील बाली या ठिकाणी करण्यात आला. या परिषदेस जगातील 189 देश हजर होते. या परिषदेत ग्रीन हाऊसेस कमी करणे, गॅस वापर कमी करणे, हवा,



पाणी इ. प्रदूषण रोखणे या बाबत विचार करण्यात आला.

10) पॅरिस करार (2016) हा करार फ्रन्स मधील पॅरिस या ठिकाणी करण्यात आला. पर्यावरण संवर्धनाबात कृती व चिरंतन विकासासाठी प्रयत्न करण्याचे ठरले.

अशाप्रकारे पर्यावरण संवर्धनासाठी वरील करार करण्यात आले परंतु या करारांची प्रभावी अंमलबजावणी कितपत होईल या बद्दल खात्री नाही. जागतिकीकरण एक वरदान असले तरी त्यामुळे पर्यावरणाचा हानी होणे ही अपरिहार्य बाब आहे.



सैन्निक माझा प्रियकर

हे साजणा
ये रे परतूनी तू
आपल्या घरा
आतूरतेने वाट पाही
उभी राहूनिया दारा...॥ १ ॥

आज येशील, उद्या येशील
वेडी आशा मनाला,
आता बाहू ही तरसलेत
तुझ्या एका मिठीला...॥ २ ॥

आज आठवणी का
उचंबळून येती कळेना
हा काही दिवसांचा दुरावाही
आता सहन होईना...॥ ३ ॥

आता घडू दे ही भेट
अविस्मरणीय तुझी-माझी
बरसू दे पाऊस आता
येता आठवणी ही तुझी...॥ ४ ॥

- सोनम संतोष मोहिते
12th Com. A

शिव छत्रपती

शिवनेरीच्या कडेकपारी
नाद तोफांचा गुंजला
थोर जिजाऊंच्या पोटी
राजा शिवछत्रपती हा जन्मला

लहानपणीच कित्येक किल्ले
जिंकून दिले स्वराज्याला
हाती घेवून तलवारीला
अभिषेक केला भवानीला

जिवापाड जपले यांनी
मराठमोळ्या भगव्याला
शक्ती आणि युक्तीने
हरवले यांनी खानाला

दुःख सोसले खूप मात्र
सुखी ठेवले रयतेला
मावळ्यांना सोबत घेऊन
राजांनी काबीज केले

मराठा म्हणून जन्मलो
याचा अभिमान आहे आम्हाला
तुमचे पाऊल लाभले
या महाराष्ट्राच्या मातीला

तुमची पुण्याई नेहमी असूदे
एवढीच इच्छा देवा
वाकून मुजरा करतो
माझ्या शिवछत्रपती राजाला
वाकून मुजरा करतो
माझ्या शिवछत्रपती राजाला

॥ जय भवानी ॥

॥ जय शिवाजी ॥

- पंकज तांबट
T. Y. B. Com.



करोना - एक सकारात्मक विचार

- मृणाल गोडबोले, पूर्वाश्रमीची धनश्री दामले
एम. ए. बी. एड. (१९९७ ते २००३ बॅच)

गेली जवळपास दोन वर्षे संपूर्ण जगाला आपल्या विळख्यात ज्याने गुरफटून ठेवले आहे, परत एकदा निसर्गापुढे मानव थिटा आहे हे जाणवून दिले आहे तो म्हणजे covid-19 अर्थात करोना !! एका छोट्याशा विषाणूने संपूर्ण जगाला हादरवून टाकले 'न भूतो न भविष्यती' अशी टाळेबंदी लागू झाली आणि मनुष्य जात एखाद्या प्राणी पक्ष्याप्रमाणे घराच्या पिंजऱ्यात अडकले आहेत. कदाचित त्यावेळी माणसाला समजले असेल पक्षी प्राण्यांच्या काय भावना आहेत त्या ? रोजची सकाळ, रुग्ण किती ? टाळेबंदी किती वाढणार ? या बातम्यांनी होऊ लागली. हे संकट आपल्या घरावर तर येणार नाही ना याची चिंता सतावू लागली आणि सगळीकडे एक निराशाजनक चिंतातुर वातारण निर्माण झाले. अनेकांनी आपल्या आप्तस्वकीयांना गमावले. अनेकांचे संसार उद्ध्वस्त झाले, असे असताना सकारात्मकता आणायची कुठून ? आणि मग घरी बसलेल्या माणसांनी देवाचे नामस्मरण करणे, आतापर्यंत पळापळी च्या जीवनात मागे पडलेले छंद, गाण्याची आवड, पाक कला जोपासायला सुरुवात केली अर्थचक्र थांबलं तर घराचही चक्र थांबणारच मग त्यातून तोडगा निघाला तो वर्क फ्रॉम होमचा आणि मग घराघरात संगणक, लॅपटॉप, मोबाईल यांचे राज्य सुरू झालं. झूम बाबा, गुगल मिट यांच्या रुपानं नवीन तंत्रज्ञान विकसित झालं आणि मग एम आय ऑडीबल, पुअर कनेक्शन, मॅम यु आर प्रिज असे शब्द मुलामोठ्यांच्या तोंडी येऊ लागले. लहानांपासून मोठ्यांपर्यंत प्रत्येकाला मोबाईल आणि त्यातील ॲपचा वापर करायला यायला लागला. कधी कुणी विचार केला नसेल असे शिक्षण ऑनलाइन झाले. व्हर्चुअल विश्वाला मुलांनीही पटकन आपलेसे केले आणि आता तर मुलं सराईतपणे याचा वापर करताना दिसत आहेत. ही पुढची पिढी आजी-आजोबांना संगणक मोबाईल शिकवते आजीला तिची

आवडती भजने, गाणी युट्यूब वर लावून देते, आजीच्या मैत्रिणींच्या झूम मिटींगचे पासवर्ड घालून देते आहे.

करोना काळातील अजून एक सकारात्मक बाब म्हणजे माणसातील भेदाभेद कमी झाले. गरीब-श्रीमंत हे भेद मावळले. ज्या ऑक्सिजनची गरीबाला गरज होती तितकीच श्रीमंतालाही होती जो एकाकीपणा गरिबाने भोगला तो श्रीमंतालाही भोगावा लागला आणि त्यामुळे माणसाची किंमत कळली. कुटुंबाची किंमत समजली, घरातील संवादाची किती गरज आहे. हे समजले. पती-पत्नीला एकमेकांना ओळखायला वेळ मिळाला. मुलांसाठी बेबी केअरपेक्षा आई-बाबा किती महत्त्वाचे असतात हे समजलं

मी स्वतः करोना काळात माणसांची श्रीमंती अनुभवली कारण गेल्या वर्षी लॉकडाऊन मध्ये आम्ही पुणे तळेगाव येथे अडकलो होतो अर्थात तेथे घरीच होतो त्यामुळे फारसा प्रश्न नव्हता पण मी सिल्व्हासा येथे राहत असल्याने आणि बाहेरील कोणालाही प्रवेश नसल्यामुळे खूप दिवस घरी जाता आले नव्हते. सगळ्या सीमा बंद होत्या. अखेर पाच दिवस हॉटेल क्वारंटाईन होऊन आम्ही घरी पोहोचलो. हॉटेलमध्ये कसा वेळ जाईल ? हा प्रश्न होताच पण सगळे नातेवाईक आणि मैत्रिणी यांचे एवढे फोन येत होते की कधी एकाकीपणा जाणवलाच नाही. घरी पोचल्यावर उरलेले चौदा दिवस होम आयसोलेशनचे पूर्ण करायचे होते पण मला कसलाही ताण आला नाही. त्यावेळी मी स्वतः खूप श्रीमंत आहे, याची प्रचिती आली कारण सगळ्या मैत्रिणी इतकी काळजी घेत होत्या. बरं या सगळ्या मैत्रिणी वेगवेगळ्या वयोगटातील!! अगदी साठी सत्तरीच्याही होत्या. खूप धन्य वाटलं !! करोना आणि लॉकडाऊनमुळे घरी बसल्या बसल्या अनेक गोष्टी शिकण्याची संधी मिळाली त्यातीलच एक म्हणजे डॉक्टर मिलिंद पराडकर यांचा दुर्गस्थापत्य आणि मिमांसा या

विषयावरील कोर्स, रेडिओ जॉकी अनघा मोडक हिची प्रभावी संवाद कसा साधावा, यासंबंधी कार्यशाळा करायला मिळाली तसेच गीता परिवारातर्फे गीता शिकण्याची संधी मिळाली. त्यामुळे कोरोना आणि लॉकडाऊन काळ शिकण्याच्या दृष्टीने मला फार फायदेशीर ठरला कारण या प्रत्येक कोर्ससाठी मी मुंबईत नक्की येऊ शकत नव्हते. अजून एक आवर्जून उल्लेख करावा लागेल याच काळात मी युट्यूब वर कथाकथनाचे व्हिडिओ टाकू लागले यासाठी मला माझे महाविद्यालयीन मित्र पांडुरंग जाधव आणि निलेश पवार या दोघांची छान साथ लाभली.

नवीन तंत्रज्ञानाशी हळूहळू गट्टी जमू लागली. लातूर विभागातर्फे ऑनलाईन प्राणायाम ही शिकायला मिळाले. खरंच या सगळ्या संधी टाळेबंदी मुळेच मिळाल्या. नक्कीच या मिळालेल्या वेळेचा माझ्यासारखा अनेकांनी सदूपयोग केला असेल म्हणूनच केवळ निगेटिव्ह बाजू न पाहता सकारात्मक बाजूही निश्चितपणे मोठी होती. म्हणतात ना माणसाला एखादी गोष्ट करायची असेल तर मार्ग सापडतो आणि करायची नसेल तर कारण !!!

अजून एक सकारात्मक बाजू मांडावीशी वाटते ती म्हणजे कोरोना काळात अनेक लोकांच्या नोकऱ्या गेल्या, अनेकांचे बिझनेस बुडाले. सगळ्यांनाच आर्थिक चणचण भासत होती पण असे असताना लोकांनी हार न मानता एकमेकांच्या सहाय्याने परत उभे राहण्याचा चंग बांधला. लोकांमधील माणुसकी जागी झाली. प्रत्येक जण आपल्याला जी काही मदत दुसऱ्याला करता येईल ती आपुलकीने करू लागला. डॉक्टर, सफाई कर्मचारी, सरकारी कर्मचारी, पोलीस वेळ काळाचे बंधन न ठेवता झोकून देऊन समाजासाठी सेवा करू लागले. मध्यंतराच्या काळात बेगडी आधुनिकतेच्या नावाखाली आपल्या पारंपारिक स्वच्छतेच्या कल्पना ज्या त्यागल्या गेल्या होत्या त्याची नव्याने जाणीव होऊन पुन्हा अंगीकारल्या गेल्या. ह्या जरी कोरोना च्या काही चांगल्या बाजू असल्या तरीही त्याच्या मुळे झालेले मृत्यू आणि समाजावर झालेल्या आर्थिक, आरोग्यविषयक आणि सांस्कृतिक परिणाम दुर्लक्ष करण्यासारखा नाही. त्यामुळे या काळात जागी झालेली माणुसकी, स्वच्छतेचा अंगिकार आणि परस्परांना मदत

करण्याची भावना तशीच ठेवून कोरोना टाळण्यासाठीची त्रिसूत्री पाळत रहाणे गरजेचे आहे. मास्क वापरा, सुरक्षित अंतर ठेवा, नियमित हात चेहरा धूत रहा. काळजी घ्या सुरक्षित रहा.



माझं गाव

आज चालताना वाटेवरुनी काही नवे वाटले,
होती लगबग जेथे पूर्वी ते हेच का गाव आपुले ?

चालत होत्या गप्पागोष्टी,

नव्हते वेळेचेही भान !

हासत होती पिके सारी,

डोलत होते येथे रान...

कधी काळी एकत्र जमून

करत होतो सण साजरे

आता जो तो विखुरला गेला,

आठवतात क्षण साजिरे !

फक्त आठवणी राहिल्या

बाकी सारे सुने झाले...

सुखाच्या वेड्या मोहापायी,

गावाचे गावपण गेले !

पारावरच्या गप्पा गेल्या,

चुलीजवळच्या कानगोष्टी संपल्या...

तोडत सारी नाती,

नेटवरच्या जाहिराती आल्या !

मायेचे हात झिजले,

सारे माणूसपण संपले

होती लगबग जेथे पूर्वी, खरंच हेच का ते गाव आपुले ?

- अनघा न. उकसकर

बारावी, कला (ब)



स्वप्न

- कु. अजिंक्य सुनिल टेमकर
MH/SD 5Y3015

स्वप्न हे जोडाक्षरी नाव ऐकलं की मला आठवते एक छानसी लागलेली झोप. झोपेमध्ये असताना मला पडलेली स्वप्न खूर्चं सत्यात उतरतील का ? आणि उतरलेली तरी ती पेलवण्याची माझ्यात ताकद असेल का ? अशा अनेक प्रकारच्या प्रश्नांचे डोंगर माझ्यापुढे उभे राहतात. माझ्या मनामध्ये स्वप्न साकारण्याची भरारी घेणार एक प्रतिक म्हणजे आय. पी. एस. श्री. विश्वास नांगरेपाटील, देशावरील प्रेम व स्वप्न साकार करण्याची जिद्द स्वतःवर असलेला विश्वास मनाची तयारी अशा अनेक गाष्टी त्यांच्या मनाला कशा काय सवय करून गेल्या कोणास ठाऊक त्यांची शायरी मी माझ्या ऐकण्यास आली होती. ती अशी होती.

“दुनियामें मिल जाऐंगे आशिक कही
पर वतन जैसा खुबसुरत सनम नही होगा,
नोटो में लिपटकर सोने में समेचकर मेरो है कही
मगर तिरंगो जैसा खुबसुरत कफन नही होगा ॥

नेत्रदान

मलाही हे सुंदर जग
पाहावेसे वाटते,
धुंद हाऊनी या जगात
रमावेसे वाटते,
उभे राहूनी आरशासमोर
आरशातील प्रतिबिंब व्हावेसे वाटते,
स्वप्न हे आईला पाहण्याचे
पूर्ण करावेसे वाटते
म्हणूनच
मरणोत्तर करा नेत्रदान
होतील स्वप्न साकार
मरणानंतरही जग पाहण्याचे
मिळेल नवे वरदान

- सोनम संतोष मोहिते
12th Com. A

मा. श्री. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांनीही विद्यार्थासमोर भाषण करताना सांगितले होते. “स्वप्न साकार करण्याआधी ती बघायला शिका, ती बघितल्यावर साकार करण्याची उर्जा निर्माण करा.

स्वप्न या विषयावर मी लिहितोय याचं कारण एवढंच की अनेक जण स्वप्न बघतात. बघितल्यानंतर ती सत्यात उतरवण्याचा प्रयत्न देखील करतात. प्रयत्न करता करता अपयशी ठरतो की तिथूनच माघार घेतात. असं म्हणतात की अपयश ही यशाची पहिली पायरी आहे. हा सुविचार स्वप्न पूर्ण करताना विचारात घेतला पाहिजे. जमणार नाही यापेक्षा करून बघू म्हणजेच स्वप्न सत्यात उतरवण्याची पहिली पायरी, आपल्या या छोट्याशा आयुष्यात काही करून दाखवायचं असेल तर स्वप्नांपासून सुरुवात करा.

प्रेमाच्या भावना

मला ही तुझ्या जवळ यावेसे वाटते
तुझ्यात रमावेसे वाटते,
तुझ्या हळूवार स्पर्शाने
जरा लाजावेसे वाटते,
तुझे माझे हृदयाचे ठोके
सोबतच मोजावेसे वाटते,
तुझ्यावा किती प्रेम आहे
कानात येऊन सांगावेसे वाटते,
तू रुसल्यावर तुझ्या आठवणीत
खूप रडावेसे वाटते,
तुझ्या स्वभावावर, विचारांवर
खूप प्रेम करावेसे वाटते,
तरीही शेवटी तुझ्यातच
रमावेसे वाटते

- सोनम संतोष मोहिते



पत्र

- कु. पांडुरंग म. जाधव

9892812218/9619812518

तिने ते पत्र वाचायला सुरुवात केली. डोळे नकळत भरून आले. तिने ते बंद करून उराशी घट्ट आवळले. एवढ्यात..... एवढ्यात..... खांद्यावर त्याचा स्पर्श जाणवला. तिने दचकून वळून पाहिले. पत्र हळूच गादीखाली सरकवले. "अजूनही डोक्यात तेच आहे का? वीस एक वर्ष झाली ना, अजून जीव तिथेच अडकला आहे का?" त्याचा घोगरा आवाज चढला की अजूनच भयंकर वाटतो. "नाही, ते आपलं सहजच", लग्नाला दोन दशकं लोटली तरी तिचा आवाज असाच दबलेला. "श्रावणी कुठे आहे?" पुन्हा त्याचा तो घोगरा आवाज. "तिच्या कॉलेजचा काहीतरी कार्यक्रम आहे, तिकडे गेली आहे." तिने खाल मानेनेच उत्तर दिले. "हल्ली मला काही सांगावं वाटत नाही ना दोर्धीनाही" त्याचा स्वर वरचा लागला होता. "ते राहून गेलं, साःरी" तिच्याकडे याशिवाय पर्याय नव्हता. "बरं बरं, चहा दे जरा" त्याने फर्मान सोडलं. "हा देते" म्हणत ती किचनमध्ये गेली. जाता जाता विचार करू लागली आज हे असे अचानक दुपारी घरी कसे? कधी असे अवेळी चहा साठी घरी नाही येत? मग? यांना काही शंका तर नाही ना आली? अरे देवा! आता काही खरं नाही? तिने पदराने कपाळावरचा घाम टिपला, चहाचं आधण गॅसवर ठेवलं.

वीस वर्षांपूर्वी साधनाचं श्रीरामशी लग्न झालं होतं. लग्न अगदी पारंपारिक पद्धतीने झालं, साधनाने नुकतीच पदवीची परीक्षा दिली होती, निकाल जाहीर व्हायच्या आधीच लग्न झालं. लग्नानंतर साधारण एक महिन्याने साधनाच्या वडलांनी तिला हे पत्र आणून दिलं होतं, पत्र तिच्या नावे होतं ना. पत्र वाचून खरंतर तिला खूप आनंद झाला होता, तिने श्रीरामला पत्राबद्दल सांगितलं आणि

त्यावर श्रीरामने साधनाच्या थोबाडीत सणकावली. तिला उत्तर मिळालं होतं. त्यानंतर असंच अधूनमधून तिला आठवण आली की ते पत्र घेऊन बसते दुपारी आणि सारं आठवून स्वतःशीच भांडते.

"चहा झाला का?" त्याच्या आवाजाने ती भानावर आली. एव्हाना चहाला उकळी आली होती, तिने चहा गाळला आणि श्रीरामला आणून दिला. दुपारचे तीन साडेतीन वाजले असतील. "संध्याकाळी घरी यायला उशीर होईल." चहा पिता पिता त्याने तिला सांगितले. मनातल्या मनात थोडी आनंदली. चहा घषऊन श्रीराम बाईकवर निघून गेला. ती पुन्हा आपल्या बेडरूममध्ये आली. गादी खाली दडवलेलं तेपत्र पुन्हा बाहेर काढलं. पुन्हा पुन्हा वाचलं आणि परत ती वीस वर्षे मागे गेली. तिच्या कॉलेजचं गॅदरिंग होतं, गेली दोन वर्षे सातत्याने ती गॅदरिंग आणि इंटरकॉलेज स्पर्धेत आकर्षण ठरली होती. तिच्या संहत आणि परिपक्व अभिनयामुळे "सर्वोदय"ची 'अलका' असं नावचं तिला पडलं होतं. हे तिसरं आणि शेवटचं वर्ष. या वर्षी ऐतिहासिक नाटक निवडलं होतं त्यात ती माँ जिजाऊंच्या भूमिकेत होती. गॅदरिंगला प्रमुख पाहुणे म्हणून शरयू प्रधान, तेव्हाची आघाडीची टीव्ही स्टार आली होती. त्यांच्या हस्ते सर्वोत्कृष्ट अभिनेत्री म्हणून पुरस्कार स्वीकारताना साधनाला आकाश ठेंगणे झाले होते. शरयू प्रधान गॅदरिंग नंतर तिला वैयक्तिक भेटल्या आणि म्हणाल्या होत्या, "तुझ्या या कलेचं चीज व्हायला हवं, इथेच थांबू नको, मुंबईत ये, नाट्यसृष्टी तुझी वाट पहात आहे." साधना फक्त मूकपणे तेरेकत होती. शरयू प्रधान सारख्या प्रथितयश अभिनेत्रीने केलेली स्तुती ती कानात साठवून ठेवत होती.

घरी आल्यावर तिने आईबाबांना ही गोष्ट सांगितली, त्यावर वडिलांनी तिला श्रीरामच्या स्थळाबद्दल सांगितले आणि म्हणाले, “तुझं कौतुक झालं ते छानच पण ती दुनिया आपली नाही, स्थळ चांगलं आहे, परीक्षा संपल्या की लग्न उरकून देऊ.” लग्नाच्या बातमीने आनंदावर विरजणच पडलं. कॉलेज ते घर प्रवास करताना कितीतरी वेळा तिने सर्वोत्कृष्ट अभिनेत्री म्हणून मिळालेली शिल्ड कुरवाळली होती. ती शिल्ड तशीच कोपऱ्यात ठेवून त्या रात्री उशिरापर्यंत ती फक्त आणि फक्त रडत होती.

लग्न झालं आणि महिन्याभरात हे पत्र साधनाच्या नावे आलं. वडिलांनी परस्पर ते तिला पोचतं केलं. तिने जेव्हा ते वडिलांसमोर उघडून वाचलं तेव्हा तिने वडिलांना घट्ट मिठी मारली आणि म्हणाली “बाबा, कुणाचं पत्र आहे माहीत आहे, शरयू प्रधान, हो, त्याच शरयू प्रधान, प्रसिद्ध अभिनेत्री, त्यांनी त्यांच्या होम प्रोडक्शनच्या एका टिव्ही सिरियलसाठी माझी लीड एक्ट्रेस म्हणून निवड केली आहे, मुंबईत बोलावलंय मला.” “साधना बाळ, तुझा संसार हीच तुझी रंगभूमी.” बाबांनी तिला जवळ घेतले. “बाबा, मी श्रीरामला हे सांगते, ते नक्की समजून घेतील मला.” साधनाचा उत्साह ओसंडून वाहत होता. तिने निर्णय घेतला, आपल्या नवऱ्याला या संधी बद्दल सांगायचं, तो निश्चित आपलं स्वप्न पूर्ण करण्यासाठी मदत करेल.

त्याच संध्याकाळी श्रीराम घरी आल्यावर तिने हळूच हा विषय काढला, पण उत्तर म्हणून एक सणसणीत कानाखाली मिळाली आणि वरून दम सुद्धा. “कॉलेजला केलं तेवढं पुरे, आता अभिनय नको.” त्यानंतर तिने अर्थात त्या पत्राला उत्तर दिलं नाहीच पण अभिनय हा विषय तिच्यासाठी संपला होता. आता फक्त जेव्हा जेव्हा आठवण होते तेव्हा तेव्हा हे पत्र असं बाहेर निघत अधेमधे आणि अश्रूंना वाट मोकळी होते. पण आज श्रीरामने त्या पत्रासोपत पाहिलं, तिला आता जास्त धास्ती वाटत होती,

भयाशी त्याची प्रतिक्रिया पूर्वी इतकी प्रबळ नसली तरी त्याचा स्वभाव ती जाणून होती.

“पिप पी पी पी” बाहेर स्कुटर चा हॉर्न वाजला तशी साधना भानावर आली. “हुश, बापरे सहा वाजले! म्हणजे गेली तीन तास आपण इथेच बसलोय तर!” साधना भूतकाळातून बाहेर आली, दरवाजा उघडायला धावली, दारात श्रावणी उभी, “आई, हे फक्त तुझ्यासाठी!” साधनाच्या पायावर झळाळती ट्रॉफी आणि सर्टिफिकेट ठेवत दारातच तिचा आशीर्वाद घेत म्हणाली. साधनाच्या चेहऱ्यावर जगभराचा आनंद होता. “आई, गेस व्हॉट नेक्स्ट? आमचं नाटक राज्यनाट्य स्पर्धेत निवडलं गेलं आहे आणि आता मुंबईत अंतिम फेरी” श्रावणीचा आत्मविश्वास भरभरून बोलत होता. निमिषार्धात साधनाच्या चेहऱ्यावर चिंता पसरली. इतक्यात श्रीरामची बाईक येताना तिने खिडकीतून पाहिली. “शावू, आधी हे आत नेऊन ठेव जा लवकर, त्यांनी पाहिलं तर नसती आफत येईल, जा जा लवकर” साधनाने श्रावणीला इशारा केला, श्रावणी ट्रॉफी आणि सर्टिफिकेट घेऊन आत जातच होती इतक्यात श्रीराम दारात आला सुद्धा.

“काय, कसली लपवाछपवी चाललीय”, तोच घोगरा आवाज, साधना भीतीने थरथरू लागली. श्रावणी खाली मान घालून उभी होती फक्त. “काही नाही बाबा” एवढंच ती बोलली पण ट्रॉफी काही लपवू शकली नाही. थोडा पुढे येऊन त्याने तिच्या हातातून ट्रॉफी घेतली, “सर्वोत्कृष्ट अभिनेत्री, हम्म, मग आता काय मुंबई??” आपल्या घोऱ्या आवाजात श्रावणीला विचारलं. “नाही बाबा, म्हणजे तुम्ही म्हणाल तसं.” श्रावणी पुरती भेदरली होती. “कधीपासून चाललंय हे सगळं, साधना?” साधना कडे काय उत्तर असणार ती बिचारी जागेवरच थिजली होती. “म्हणजे गेली वीस वर्षे घरी बसून या योजना आखत होतीस.” श्रीरामचा आवाज वाढला होता. “नाही, तसं नाही पण शावूला पहिल्यापासूनच आवड आहे.”

साधना कसंतरी धीर एकवटून बोलून गेली. “तू एक शब्द बोलू नको” असं म्हणत त्याने साधनावर हात उगारला, साधनाने आपली मान वळवली आणि दोन्ही हात त्याचा मार वाचवण्यासाठी पुढे केले पण तोवर श्रीराम ने तिला तिच्या खांद्यावर हात ठेवून जरा जवळ घेतले, दोघींनाही कळना नेमकं काय घडतंय. “साधना, शावू अभिनय छान करते हे मी ऐकून होतो पण आज प्रत्यक्ष पाहिलं” श्रीरामचा घोगरा आवाज थोडा नरम झाला होता. “बाबा, म्हणजे तुम्ही!” श्रावणी आश्चर्यचकित होऊन बोलली. “होय बाळ, तुझा हा आंतरमहाविद्यालयीन नाय्यमहोत्सवाचा इव्हेंट माझीच कंपनी करत आहे, त्यामुळे मी तिथेच होतो, तुझा अभिनय पाहून लोकांनी केलेलं कौतुक मी पाहिलं आणि तुझा अभिमान वाटला आणि शरम ही वाटली की मी तुझ्या आईला समजू शकलो नाही तेव्हा पण तिने हार नाही मानली, तिचं स्वप्न तिने तुझ्यात पाहिलं आणि तूते पूर्णत्वास नेशील.” श्रीराम मधला बदल दोघींनाही अनपेक्षित होता. “पण बाबा, तुम्ही?” श्रावणी परत अडखळत बोलली. “होय शावू, मीच बोलतोय हे, तू मुंबईतजा, मी येईन तुझ्या सोबत, आईचं स्वप्न आपण पूर्ण करू. मोठी अभिनेत्री हो.” साधनाला काय बोलावं सुचतच नव्हतं. “साधना, माफ करशील मला, तेव्हा चुकलंच माझं पण श्रावणीच्या बाबतीत चुकायला नको ना?” श्रीराम साधना समोर हात जोडून उभा होता, साधनाने त्याचे हात आपल्या हातात घेतले त्यावर डोकं टेकवलं आणि एवढंच म्हणत राहिली, “थॅक्यू, थॅक्यू!”



कळवू नकोस बाई

तुझ्या ऋतूंचे मला खुलासे कळवू नकोस बाई
तुझ्या सर्रीना माघारी तू वळवू नकोस बाई
तुझ्या अंगणी चाफा फुलला त्याला हिरवी पाने
दरवळणारा गंध फुलांचा दडवू नकोस बाई
माळून घे तू नव्या दिशेचे नवे चांदणे कोरे
जुन्या दिशांना बघता बघता हरवू नकोस बाई
हे तर नक्की झाले होते करार पाळू आपण
अता उगाचच हसता हसता रडवू नकोस बाई
झाले गेले विसरायाचे अनोळख्यागत होऊ
तोल मनाचा दोरीवरचा ढळवू नकोस बाई
अपुल्या मधली सरली संध्या दिशा बदलल्या साऱ्या
कातरवेळी आठवणींना सजवू नकोस बाई
शहर गाठले, आताशा मी नसतो गावामध्ये
भलते सलते कयास आता ठरवू नकोस बाई
वळणावरती जिथे चांदणे टपटपलेले होते
बघ जमले तर भेट एकदा फसवू नकोस बाई
कळले मजला तुझ्या घराचे गोकुळ झाले आहे
तुझ्या मन्याला दुःख वाटते समजू नकोस बाई

- मनोहर जाधव



वेदना

- कु. अनिषा अरुण ढगे
S.Y.B.A.

सध्याचे युगात स्त्री-पुरुष समानता आहे, असे आपण म्हणतो. मुलगा-मुलगी एकाच पातळीवर आहे हे पटवून देण्यासाठी रिज्यांना, समाजसुधारकांना अनेक वर्षे संघर्ष करावा लागला. पण अजुनही हा विचार लोकांच्या मनातून संपूर्णपणे गेला आहे, असं नाही. कित्येक घरात आजही मुलीला मुलापेक्षा कमी दर्जाची वागणूक दिली जाते. समाजामध्ये प्रतिष्ठान दिले जात नाही.

शिक्षण, सोयी-सुविधा या मुलाला जास्त पुरविल्या जातात. का? तर तो वंश पुढे नेणारा असतो, कुळाचा वारसदार असतो. मुलगी हे परक्याचं धन आहे. त्यामुळे तिच्या पोटी जन्म घेणारा मुलगा जावयाच्या कुळाचे नाव लावणारा होणार म्हणून तिला कदाचित आत्मनिर्भर बनविण्याकडे आई-वडिल कमी लक्ष देतात. एवढच नाही तर स्त्रीलाच तिची मुलगी नकोशी वाटते. तिला पण मुलगाची अपेक्षा असते. यामागच खरं कारण काय असेल? विचार केल्यावर वाटत, तिला वाटत असेल की मुलीला समाजातील वागणूक किंवा तिच्या सोबत समाजातले लोक असे वागतील, तिला पुढे काय काय सहन करावे लागेल, लोकांची बोलणी ऐकावी लागतील हा विचार. वंश फक्त मुलगाच पुढे नेऊ शकतो अशी भावना मनात असेल.

कधी तरी वाट वासरा असला पाहिजे किंवा वंश पुढे चालला पाहिजे म्हणजे नक्की काय आहे? जेव्हा एखादी बाई किंवा पुरुष म्हणतो की मला मुलगा हवा कारण तो आमचा वंश चालवेल. वंश पुढे नेण्याचा संबंध फक्त पुरुषाशीच जोडला गेलाय का? आणि अस असेल तर स्त्री नक्की कोणत्या वंशाची आहे? रक्ताने तरी ती माहेरच्या वंशाची असते आणि सासरी गेली की सासरकडच्यानचा वंश पुढे नेणारी असते.

मुलग्याला कोणीकाही विचारत नाही, तु कुठे जातोयस? काय करतोयस? पण मुलगी बाहेर पडायच्या आधीच तरी सगळं विचारलं जातं, का असं का पण? घराबाहेर फक्त मुलगीच असुरक्षित असते का? मुलगा रात्री उशीरा आला तरी चालतो. पण मुलगी सातच्या आत घरी असली पाहिजे. समाजापेक्षा खरा मुलगा-मुलगी भेदभाव घरातून सुरु होतो असं मला वाटतं.

पूर्वी एका घरात तीन-चार मुली असल्या तर त्या मुलींचा आईवडिलांना त्यांच्या लग्नाची वरपक्षाला देण्यात येणाऱ्या हुंड्याची, मानपानाची चिंता मुलीच्या जन्मापासूनच वडिलांसमोर असायची. म्हणून लोकांच्या मनात एक विचार निर्माण झाला होता. मुलगीने आपल्या पोटी जन्म घेणे हेच नकोसे वाटायचे. मुलाच्या आईवडिलांनी प्रथम आपली स्वतःची मानसिकता बदलली पाहिजे. मुलाला शिक्षण देऊन तुम्ही समर्थ बनविले आहे ना? मग घरात येणाऱ्या नव्या लक्ष्मीच्या वडिलांकडून पैशांची अपेक्षा कशासाठी? हा विचार जरा मुलाच्या आईवडिलांनी केला पाहिजे.

बाहेर समाज सुधारण्याच्या गप्पा मारायच्या पण घरी मुलींना जाचक वागणूक द्यायची. प्रत्येकांनी आपल्या घरापासून सुरुवातकेली पाहिजे. घरातल्या स्त्रीया-मुलींना सन्मान दिला पाहिजे. मुलगा काय किंवा मुलगी काय यांच्या प्रती आपले कर्तव्य समान हवे. मुलाचे वारसदार म्हणून कौतुक जरूर करावे; पण मुलींनाही लक्ष्मीची वागणूक दिली पाहिजे.

स्त्री भ्रूण हत्या आताच्या काळात वाढतचचालली आहे. आई पाहिजे, बायको पाहिजे. मग मुलगी का नको? जर एखाद्या कुटुंबात एखादी स्त्री साक्षर असेल तर ती संपूर्ण कुटुंब साक्षर बनविते. जेव्हा भारतामध्ये १००% स्त्रीया साक्षर होतील; तेव्हा भारत देश विकसित म्हणून

मानला जाईल.

आई मला जगायचे आहे ही मात्र हाक जेव्हा आईच्या कानावर पडते, तेव्हा तिचा जीव कासावीस होऊन तिचे डोळे पाण्याने भरतात. पण काहीच करू शकत नाही. रुढी परंपरा चालत आलेल्या देशात तिच्या सारख्या अनेक मुलींचा जन्माआधीच जीव घेतला जातो. आई मला हे सुंदर जग पहायचय गं, हे सतत सांगत असते; परंतु त्या पाणावलेल्या डोळ्यांना ते दिसत नाही नी कानाला ऐकू येत नाही. घरच्यांचा दबाव आणि मुलगी झाली. म्हणून च समाजाचे टोमणे त्या मागे हतबल झालेली ती माऊली या रुढी परंपरेला शरण जाते. जेव्हा त्या मुलीच्या जीवाचे बापच तिचा अंत करतात. त्यावेळी हा समाज त्याला विरोध किंवा काही बोलत नाही. परंपरेची बंधन तोडणे करं तर अवघड असते. पण एकदा झाले की परंपरा बदलायला वेळ लागत नाही.



कळले नंतर

आयुष्याचा हव्यास असतो कळले नंतर
दोन घडीचा प्रयास असतो कळले नंतर
पाणी आले वाहुन गेले सुकले डोळे
अश्रुंनाहीप्रवास असतो कळले नंतर
अता रिकाम्या पारावरती होते चर्चा
पार मनाचा उदास असतो कळले नंतर
जुन्या घराच्या जमिनीवरती भळते छप्पर
भिजण्यालाही सुवास असतो कळले नंतर
क्षितिजावरची रेघ जराशी तिरकी दिसते
बघणाऱ्याचा कयास असतो कळले नंतर

- मनोहर जाधव

खुब्या मनाला

आहेस तू तरीही मी शोधतो कुणाला
भलतेच प्रश्न पडती हल्ली खुब्या मनाला
एक इच्छा राहिली गर्भार जेव्हा
जन्म झाला शक्यतांचा लाख वेळा
जरी सारखे आपण सगळे
प्रत्येकाचे दुःख वेगळे
जरा चौकशी तिने करावी माझी
जखम एकदा पुन्हा करावी ताजी
गर्द सावली मायेची मज सुखावते
गाव दूरचे मला कधीचे खुणावते
हल्ली स्वभाव तुझा बदलला आहे,
का ते कळत नाही?
माझी आठवण तुला कदाचित
पूर्वीसारखी छळत नाही.

- पांडुरंग महादेव जाधव

काल होता सोबतीला मित्र माझा, आज नाही
काय घडले मग अचानक नेमका अंदाज नाही
वेळ आली की निवाडा होत असतो, जाणतो मी
ईश्वराच्या या छडीला कोणता आवाज नाही
भ्यायलो नाही कधी, संघर्ष केला हिंमतीने
खात आहे भाकरी मी अन् श्रमाची लाज नाही
कल्पनेबाहेरचे, हे प्रेम आईचे निराळे
फेड नाही मुद्दलाची, कोणतेही व्याज नाही
लेखले नाही स्वतःला मी कधी कमजोर केव्हा
नाव माझे स्वाभिमानी, गर्व नाही माज नाही

- पांडुरंग महादेव जाधव



अंधश्रद्धा निर्मुलन काळाची गरज

- Shraddha Kiran Shigwan
Regtl No. - MAH/SW/2019/572752

समाजामध्ये अंधश्रद्धेची परंपरा स्वातंत्र्यपूर्वीपासून चालत आली आहे. त्यामध्ये अनिष्ट रुढी परंपरा बालविवाह, कर्मकांड, सती जाणे अशा परंपरा होत्या. अंधश्रद्धेमुळे समाजामध्ये स्त्रियांना खालच्या स्तराची वागणूक दिली जायची या परंपरामध्ये स्त्रीने चुल आणि मुल याशिवाय काही करू नये अशी त्या काळातील लोकांची मानसिकता होती. त्यामुळे त्यांना शिक्षणाचा अधिकार नव्हता. समाजामध्ये अंधश्रद्धेचा वाढता प्रमाण कमी करण्यासाठी योग्य पावले उचलणे गरजेचे होती. यामध्ये नरेंद्र दाभोळकर यांनी मोलाचे कार्य केले. समाजामध्ये वाढती बुवाबाजी कमी करण्यासाठी अंधश्रद्धा न बाळगता वास्तव स्थितीचा स्वीकार करावा. यश संपादन करण्यासाठी अंधश्रद्धेचा अवलंब न करता कर्तृत्वावर विश्वास ठेवून आपलं कार्य करत जाणे. अंधश्रद्धेमुळे समाजातील मानवाचे विचार दुषित झाले. त्यामुळे माणुसकीचा न्हास होत गेला.

पती गेल्यावर त्यांच्याबरोबर सती जाणे ही एक प्रकारची परंपरा आहे. बालविवाह, सती जाणे या परंपरा राजाराम मोहन रॉय यांनी बंद केल्या. तरी स्त्रियांना खालच्या स्तराची वागणूक मिळत आहे. प्रत्येक मानवाचे विचार स्त्रियांबद्दल चांगले झाले की, स्त्रियांना चांगल्या दर्जाची वागणूक मिळेल.

मानवातील वाढत्या अंधश्रद्धेमुळे भोंदू साधूंचे प्रमाण वाढते आहे. या काळात मानवाला यश संपादन करण्यासाठी बुवाची गरज भासू लागली. त्यामुळे तो धागे दोरे घालून यश संपादन करण्याचा प्रयत्न करू लागला. त्यामुळे अंधश्रद्धेच्या आहारी जावू लागला. त्यामुळे स्वतः वरचा विश्वास गमावून अंधश्रद्धेच्या आहारी गेला. समाजामध्ये भोंदू साधूंचे व्यवसाय अंधश्रद्धाळूच्या जीवावर चांगले चालत आहे. अंधश्रद्धेला समाजामधून नष्ट करायचं असेल तर प्रत्येक व्यक्तीने आपल्या कर्तृत्वावर विश्वास ठेवा. मग यश तुमचं आहे.

महापूर

चिखल झाला राजा
अन् भिकारी झाली प्रजा
पाण्याच साम्राज्य
माणसाचा वाजलाय बाजा.
डोळ्यातल्या पाण्याला
वाटा सापडतील आता हजार
मदत करणारे हात थकतील
राजकारणाचा भरलाय बाजार.
गुर-ढोर गेली वाहून
घराचा नाही राहीला पत्ता
देवाने हात टेकले
निसर्गाने केली आमची थट्टा.

- अशोक उत्तम कांबळे S. Y. B. A. (B)

स्फर...

हरपल एक हीं ख्वाब लगा रहता हें
आगे क्या ?
ये सवाल बहोत सताता है ।
बेजुबा सी जिंदगी
और मंजिल छतपर सो गई है
रोटी कि तलाश में सपने सारे रो रहे हैं ।
ये समय थेहर जा जरा
मंजिल की तलाश खतम होने आई हें
थक मन मंजिल के मुसाफिर
सफलता की लंबाई कम होने आई हें ।

- अशोक उत्तम कांबळे
S. Y. B. A.(B) 9168102486

‘कृष्ण !’

अमूल्य मोत्यात होता,
शुन्य मातीतही होता कृष्ण...
कोणाचे भविष्य तर कोणाचे अतीत होता कृष्ण !
रुक्मिणीच्या सोबतीत,
राधाच्या विरहात होता कृष्ण...
गोपिकांच्या मिलनात, राधाच्या मनात होता कृष्ण !
वृंदावनात होता,
बासरिच्या सुरात होता कृष्ण...
तुळशीपत्रात, बलरामाच्या बळातही होता कृष्ण !
देवकीच्या अंजनात,
यशोदेच्या अंगणात होता कृष्ण...
अवसेच्या रात्रीत, भरल्या चांदण्यातही होता कृष्ण !
सृष्टिच्या प्रेमात,
महाभारताच्या युद्धातही होता कृष्ण...
सुदामाच्या पोह्यात, अर्जुनाच्या रथातही होता कृष्ण !
प्रखर सुर्यात होता,
शीतल चंद्रातही होता कृष्ण...
अनंत प्रेमवर्षा करीत देव इंद्रातही होता कृष्ण !
वाहत्या यमुनेत होता,
स्थिर मथुरेतही होता कृष्ण...
भक्तांच्या एकाग्रतेत आणि चंचलतेतही होता कृष्ण !
मोरपीसात होता,
त्या पीतांबरातही होता कृष्ण...
चराचरात होता, अवघ्या विश्वात होता कृष्ण!
कृष्णमयी जीवन होते,
जेव्हा मानवातही होता कृष्ण...
आपल्या अंतरात होता, हो, माझ्यातही होता कृष्ण !
- अनघा न. उकसकर
बारावी, कला (ब)

मन सौंदर्य

माणसा,
तू माझ्या शरीर सौंदर्याची चेष्टा केलीस
हरकत नाही म्हणत मी मात्र स्मितहास्य केलं
रंगरूपावरून पारख करणारा तू
मनाचं सौंदर्य तुला कधीच नाही दिसलं ॥१॥
घर, शाळा, आईचं आजारपण
सान्या जबाबदाऱ्या माझ्या
थोडं निरखून पाहशील जर मला
दिसतील तुला जखमा ताज्या ॥२॥
माझ्या माझ्याचकडून अपेक्षा खूप आहेत
मला नाही वेळ तुझा विचार करण्यासाठी
सौंदर्याच्या तुझ्या कल्पना लखलाभ तुम्हाला
उगाच का अड्डाहास करू मी सुंदर ठरण्यासाठी ॥३॥
तुझं हे माझ्यावर हसणं
मी नेहमी सहन करत आले आहे
काळंच देईल उत्तर याचे
मी तुझ्या कल्पने पल्याड पोहाचले आहे ॥४॥
रंगरूपावरून पारख करणारा तू
मनाचं सौंदर्य तुला कधीच नाही दिसलं ॥

- सोनम संतोष मोहिते 12th Com. A

भारत

असा भारत हवाय
जिथे सगळ्यांची जात ही भारतीय असेल
धर्म देशप्रेम
उच्च नीच भेद भाव सीमा पार असेल
नातं असेल भारतीयत्वाच
सुख शांती समाधान मिळेल
शत्रूचा थरकाप उडवील
एवढी विचारांना धार असेल
प्रत्येक भारतीयाचा अन्यायावर होणारा वार असेल
जगातल्या प्रत्येक व्यक्तीच्या मनात
भारताविषयी आदर असेल.
- अनिकेत अनिल सावंत T. Y. B. Com.



सरली ही सुरेल थंडी
फोफावला तो उन्हाळा
संतप्त झाला हा सूर्य
ओसांडून वाहेल ज्वाला...
पक्षी दिशा दिशांनी
सारे फिरतील ते थव्यांनी
सुकतील त्यांचे कंठ
शोधतील मग पाणी...
सुकतील तळी पाण्यांची
नाही पाणी पिण्यास राही
त्या चिमूकल्या जीवांची
होईल लाही लाही...
त्या चिमूकल्या जीवांची
इतकी कराच सेवा
छोट्या वाटीत थोडेसे
तुम्ही पाणी भरून ठेवा...
नक्कीच करा तुम्ही
एवढी छोटीशी एक सेवा
जेव्हा वाटेल तुमच्या जीवाला
या चिमूकल्या जीवांचा हेवा...

- राहूल रविंद्र बागकर

सैन्यात भरती होताना;
काळजी नसते जीवाची.
शत्रुचा वार झेलताना;
तयारी ठाम असते मनाची.
सीमेवर लढताना;
आठवण नसते घराची.
एकच ध्येय मनी असावे;
भारतभूमी हीच कुटुंब आपुले...
नागरिक हाच आनंद...
हेच ब्रीद ठरते सैनिक जीवनाचे

- प्रथमेश समिर शिगवण
S. Y. B. A. (B)

मराठा लाईट इन्फंट्री चे
आराध्य दैवत श्रीमंत
छत्रपती शिवाजी महाराज

“नाही लढले जातीसाठी, लढले फक्त मातीसाठी
जुन्नर तालुक्यात त्यांचे गाव,
छत्रपती शिवाजी महाराज त्यांचे नाव ॥

राजमाता जिजाऊच्या पोटी शिवबा जन्मला आले
त्या माऊलीचे कार्य इतके थोर कि,
नंतर ते छत्रपती झाले ॥

जेव्हा भारतात पसरलं होतं मुघलाच राज्य
तेव्हा तुम्ही स्थापन केले हिंदवी स्वराज्य
तुम्ही घेतला स्वराज्याचा पुढाकार तेव्हा
सामान्य जनतेने केला तुमचा स्विकार
म्हणून घडले बाजी, तान्हाजी मग मारली
आपल्या मावळ्यांनी युद्धामध्ये बाजी ॥

राजमाता जिजाऊ होत्या तुमच्या आई
पण ३५० वर्षांनंतर सुद्धा आहेत त्या सर्वांच्या माई
नाही बघीतली तुम्ही कोणाची जात, धर्म.
स्वराज्यासाठी करून ठेवले खुप सारे कर्म
कोणी पुस्तके वाचून, तर कोणी
शिवविचार आत्मसात करून करा शिवजयंती
साजरी, या रयतेच्या राजाला माझा
त्रिवार मानाचा मुजर ॥

- Shinde
MH/SD 73016



हिंदी विभाग

एक आम कहावत है कि स्त्री ही स्त्री की दुश्मन होती है, लेकिन मैं समझती हूँ कि ये गलत है।
अधिक स्त्री ही स्त्री के मन कि धाह पा सकती है।
उसकी पीड़ा को दिल से महसूस कर सकती है,
उसके दर्द को अभिव्यक्त भी कर सकती है और
यदि वह स्त्री साहित्यकार हो तो क्या कहने।

- मन्नू भंडारी

भारतीय संविधान और लोक

- Ruchita Rajaram More
MAH/SW/2019/572750
S.Y.B.Com.-A

भारत सबसे बड़ा लोकतांत्रिक देश है। तथा भारतीय संविधान हमारे भारत देश की आत्मा है। भारतीय संविधान भारत के सर्वोच्च कानून के नाम से भी जाना जाता है जिसका निर्माण महान नेता डॉक्टर बाबासाहब भीमराव आंबेडकरजी ने किया था। भारत का संविधान दुनिया का सबसे बड़ा लिखित संविधान है।

“ये भारत का संविधान
जो देता समानता का अधिकार।

हर धर्म, पंत जाति के लोग,
इसकी नजर में सब अनमोल ॥

15 अगस्त 1947 से जब हमारा देश अंग्रेजों से आजाद हुआ, तब अपने देश का कोई संविधान नहीं था। परन्तु देश का सुचारु रूप से चलाने के लिए तथा नागरिकों को समान अधिकार प्रदान करने के लिए हमें संविधान की आवश्यकता पड़ी।



कोरोना कहता है...

प्रकृति को अब शायद मिली होगी राहतें,
पर्यावरण से प्रदूषण मिटाकर जाऊँगा मैं।
अपनों से मिलने से भी रोका है मैंने तुम्हें,
महत्त्व दूरियों का भी बताकर जाऊँगा मैं।
भौतिकता को खुद पर हावी न होने देना,
गाँव का जीवन याद दिलाकर जाऊँगा मैं।
रोटी-कपड़ा-मकान ही है तुम्हारी जरूरते
सबको इतना बताकर ही जाऊँगा मैं।
न कोई छोटा होता है, न बड़ा... जग में,
भेद ये दिल से मिटाकर ही जाऊँगा मैं।
जान है तो जहाँ है, बाकी सब मेहमान है,
जिंदगी का मोल समझाकर जाऊँगा मैं।
जिसे कभी भुला नहीं पाएंगे आब सब
किस्सा ऐसा यादगार बनाकर जाऊँगा मैं।
मुझे दोष न देना इस सबके लिए,
परिवर्तन-नियम है, समझाकर जाऊँगा मैं।
शायद तुम सबके लिए अनुभव काफी नहीं,
इसलिए और थोड़ा सताकर जाऊँगा मैं।

- अनघा न. उकसकर
12th Arts B

फौजी...

अनमोल है जीवन तेरा

फौजी अनमोल है जीवन तेरा।
दुसरोँ पर कुर्बान है जीवन तेरा।
कभी तपता है रेगिस्तान में जीवन तेरा,
कभी जमता है ग्लेसियर में जीवन तेरा।
ठण्डी गर्म हवाओंको सहना है जीवन तेरा,
फौजी अनमोल है जीवन तेरा।
रेत और बर्फ से खेलना जीवन तेरा,
आँधी-तूफान में भी दुश्मन पर
नजर रखना जीवन तेरा,
बीवी बच्चों की याद में
छुपके रोना है जीवन तेरा,
फौजी अनमोल है जीवन तेरा।
हर पल अपनी वतन की
हिफाजत मे लगा है जीवन तेरा
छुट्टी में भी फौज की बातों में
खोया है जीवन तेरा
फौजी अनमोल है जीवन तेरा।

- Dawool Pooja Balkrishana
MAH/SW.2019/572747
S.Y.B.Com.-A



वीर जवान

चट्टानों पर खडा है रहता
जो बन करके खुद चट्टान
देश की खातिर मरने वाला
वह है अपना वीर जवान ।

सर्दी गर्मी और बारिश का
असर नहीं उस पर होता
माओं की रक्षा करना
नहीं रात को भी सोते ।

जिसके कारण हम है सोते
बिस्तर में चादर को तान
देश की खातिर मरने वाला
वह है अपना वीर जवान !

मातृभूमी की रक्षा का प्रण
कर के रण में उतर
भारत माँ की लाज बचाने
प्राण तेज और युद्ध लड़े ।

घर से अपने दूर है रहना
त्योहारी पर ना आता
जिसने भारत माँ से जोडा
है अपना सच्चा नाता ।

रणभूमी में लडते-लडते
दे देता है अपनी जान
देश की खातिर मरने वाला
वह है अपना वीर जवान ।

युद्ध भूमी में प्राण गवाँने में
समझे जो अपनी शान
देश की खातिर मरने वाला
यह है अपना वीर जवान ।

जिसके शौर्य पराक्रम का
माँ भारती करती है गुणगान
पुरे देश का बच्चा-बच्चा
करता है जिसका सम्मान ।

- Ruchita Rajaram More
MAH.SW/2019/S 572750
S.Y.B.Com.-A

स्वतंत्रता

क्या तुमने देखा है कभी
पिंजरे में बंद किसी तितली को ?
नहीं न !
मैंने भी नहीं देखा
तितलियाँ अपने रंगबिरंगे पंख फैलाए हुए
डाल डाल मंडराती हुई ही अच्छी लगती है
हवा के साथ
अपने खुले बालों को उड़ने देती हुई कोई स्त्री
मुझे किसी तितली की तरह ही लगती है
और उसका रंगबिरंगा हवा के साथ लहराता
हुआ सा पल्लु पंख से लगते है उसके
या है बगावत का परचम
लहराता हुआ इस दुनिया के खिलाफ
करता हुआ एलान
कि अब उसे बंद नहीं रखा जा सकता
गुलामी के पिंजरे में

- Sanyogita Varvatar
MAH/SW/2020/573
S.Y.B.A.-A



राष्ट्रीय एकता

- Shraddha Kiran Shigvan
MAH/SW/2019/572752
S.Y.B.Com.-A

राष्ट्रीय एकता राष्ट्र को सशक्त एवं संगठित बनाती है। राष्ट्रीय एकता वह भावना है जो विभिन्न धर्मों संप्रदायों, जाति, वेशभूषा, सभ्यता एवं संस्कृति के लोगों को एक सूत्र में पिरोए रखति है। अनेक विभिन्नताओं के उपरांत भी सभी परस्पर मेल-जोल से रहते हैं। राष्ट्रीय एकता एक मनोवैज्ञानिक प्रक्रिया व एक भावना है जो किसी राष्ट्र अथवा देश के लोगों में भाई-चारा अथवा राष्ट्र के प्रति प्रेम एवं अपन्त का भाव प्रदर्शित करती है।

देश में व्याप्त सांप्रदायिकता, जातिवाद, भाषावाद, क्षेत्रवाद आदि सभी राष्ट्रीय एकता के अवरोधक तत्त्व हैं। ये सभी अवरोधक तत्त्व राष्ट्रीय एकता की कडी को कमजोर बनाते हैं। इन अवरोधक तत्त्वों के प्रभाव से ग्रसित लोगों की मानसिकता क्षुद्र होती है, जो निजी स्वार्थ के चलते स्वयं को राष्ट्र की प्रमुख धारा से अलग रखते हैं तथा

अपने संपर्क में आए अन्य लोगों को भी अलगाववाद के लिए उकसाते हैं। यही आगे चलकर लोगों में विघटन का रूप लेता है तो फिर खून खराबे, मारहाट व दंगों आदि में परिवर्तित हो जाता है।

हमारा भारत देश राष्ट्रीय एकता की एक मिसाल है। जितनी विभिन्नताएँ हमारे देश में उपलब्ध हैं उतनी शायद ही विश्व के किसी अन्य देश में उपलब्ध हैं। यहाँ अनेक जातियों व सांप्रदायों के लोग, जिनकी रहन-सहन, खान-पान एवं वेश भूषा पूर्णतया भिन्न हैं, एक साथ निवास करते हैं। सभी राष्ट्रीय एकता के एक सूत्र में पिरोए हुए हैं। जब तक किसी राष्ट्र की राष्ट्रीय एकता सशक्त है, तब तक वह राष्ट्र भी सशक्त है। बाह्य शक्तियाँ इन परिस्थितियों में उसकी अखंडता व सार्वभौमिकता पर कोई प्रभाव डाल नहीं सकते।



भारतीय संविधान की विशेषताएं

- Gorivale Sayali Balaram
MAH/SW/2019/572748
S.Y.B.Com.-A

प्रत्येक देश के संविधान की अपनी विशेषताएं होती हैं, जिनकी सहायता से उस देश की संपूर्ण व्यवस्था के बारे में जानकारी प्राप्त कर सकते हैं। यही बात भारत के संविधान के बारे में कही जा सकती है। भारतीय संविधान का निर्माण एक विशेष संविधान सभा के द्वारा किया गया है, और इस संविधान की अधिकांश बातें लिखित रूप में हैं। इस दृष्टिकोण से भारतीय संविधान, अमेरिकी संविधान के समतुल्य है। भारत का संविधान लिखने में 2 वर्ष 11 महीनें 18 दिन का समय लगा था। भारतीय संविधान विश्व का सबसे बड़ा लिखित संविधान है, और इसकी

अनेक विशेषताएं हैं, जिसके कारण यह अन्य देशों से भिन्न है।

किसी भी देश का संविधान उस देश की राजनीतिक व्यवस्था, न्याय व्यवस्था तथा नागरिकों के हित की रक्षा करने का एक मूल माध्यम हाता है। जिसके माध्यम से उस देश के विकास की दिशा का निर्धारण होता है। संविधान किसी भी देश का मौलिक कानून है, जो सरकार के विभिन्न अंगों की रूपरेखा और मुख्य कार्य का निर्धारण करता है।



राष्ट्रीय एकता

- Natekar Saloni
MAH/SW/2020/573026
S.Y.B.A.-A

भारत विभिन्न संस्कृतियों, धर्मों और सम्प्रदायों का संगम स्थल है। यहाँ सभी धर्मों और साम्प्रदायों को बराबर का दर्जा मिला है। हिंदु धर्म के अलावा जैन, बौद्ध और सिख धर्म का उद्भव यहीं हुआ है। अनेकता के बावजूद उनमें एकता है। यही कारण है कि सदियों से उनमें एकता के भाव परित होते रहे हैं। शुरु से हमारा दृष्टिकोण उदारवादी है। हम सत्य और अहिंसा का आदर करते हैं।

हमारे मूल्य गहराई से अपनों से जुड़े हुए हैं। जिन पर हमारे ऋषि-मुनियों और विचारको ने बल दिया है। हमारे इन मूल्यों को सभी धर्मग्रंथ में स्थान मिला है। चाहे कुरान हो या बाइबल, गुरुग्रंथ साहिबा हो या गीता, हजरत मोहम्मद, ईसा मसीह, गुरुनानक और महावीर इन सभी को, मानव मात्र की एकता सार्वभौमिकता और शक्ती की महायात्रा पर जोर है। भारत के लोग चाहे किसी भी मजहर के हो, अन्य धर्मों का आदर करना जानते हैं। क्योंकि सभी धर्म का सार एक ही है। इसलिए हमारा राष्ट्र धर्मनिरपेक्ष है।

जब देश आजाद हुआ था तो उस वक्त धर्मांध समझे जानेवाले कई लोगों से यह घोषणा की थी कि विविधताओं के इस देश का बिखरना तय है। सीधे तौर पर देखे तो आज उनकी बात असत्य मालूम पड़ती है। पर अगर गहराई में जाकर समझा जाए तो यह समझने में देर नहीं लगती है। कि भले हो देश ना टूटा हो लेकिन धर्म, जाति आदि के नाम पर समाज बाँटा जरूर है।

भाषा और क्षेत्र के नाम पर बढ़नी वाली हिंसा से सामाजिक संतुलन का बिगड़ना भी स्वाभाविक है। इससे क्षेत्रवाद और जातिवाद फैलेगा। समाज खांचों में घंटने लगेगा। मायक्रो केवल की चीजों को बढ़ावा देने से क्षेत्रीय असंतुलन भी बढ़ेगा। इससे एक बात तो स्पष्ट हा जाती है। कि जिनकी भलाई के नाम पर हिंसा कि जा रही है। उनकी हालत पर भी नकारत्मक असर ही घडने वाला है।

आज एक बड़ा प्रश्न यह है कि धर्म, जाति, भाषा क्षेत्र, आदि के नाम पर समाज को बटने से कैसे रोका जाए ? इसके लिए सबसे पहले तो हमें एक-दूसरे की संस्कृति का सन्मान करना सीखना होगा। परिवार में अलग राय रखने वाले को घर से निकाल नहीं दिया जाता है। यह सही है लोग अपनी क्षेत्रीय संस्कृति को बढ़ाव दे। इससे सांस्कृतिक समृद्धि बढेगी। लेकिन यह राष्ट्रीयता की कीमत पर नहीं होना चाहिए।

सबको जोड़ने के लिए ही तीन रंगों के कपडे को जोड़कर 'तिरंगा' बना गया है। वह कोई साधारण कपड़ा नहीं है बल्कि उसे हमने 'राष्ट्रीय एकता' का प्रतिक माना है। इसकी प्रतिष्ठा राष्ट्र की प्रतिष्ठा और इसका अपमान राष्ट्र का अपमान है। इसलिए इस तिरंगे की शान के लिए आज तक हजारों-लाखों भारतीय अपने प्राणों की आहुती दे चुके हैं। इसी बलीदान का परिणाम है आज हमारी राष्ट्रीय एकता के प्रतीक तिरंगा झंडा अपने सर्वोच्च स्थान पर गर्व के साथ लहरा रहा है। हमें अपने देश की एकता एवं अखंडता पर गर्व है।

धन्यवाद !!



पराक्रम पर्व

वाला वाला युद्ध याद कर सीना चौड़ा होता,
सवा सौ की टुकड़ी ने, दो हजार को रौंद
कईबार हमने जुतों से, पाकिस्तान को कुचला,
कारगिल की टाइगर हिल पर हैवानों को मसला,
सर्जिकल स्ट्राइक जहाँ की सही बना शमशान,
अमर सदा बलिदान, रहेगा अमर सदा बलिदान।

॥ जय हिन्द ॥

- अनिकेत अनिल सावंत

T. Y. B. Com.



आत्मनिर्भर भारत पर कविता

एक ऐसा भारत,
जो आत्मसात हो !
जिसके शब्दकोश में,
असंभव न कोई बात हो !
जहाँ जात हो न पात हो !
खुशहल हर दिन-रात है !

एक ऐसा भारत,
जहाँ देशवासी तो हो !
पर अपने ही प्रवासी न हो !
जहाँ पर्यटन तो हो !
मगर पलायन न हो !

एक ऐसा भारत,
जो कोशल प्रधान हो !
जहाँ श्रमिक भी अभिमान हो !
अन्नदाता हर किसान हो !
जन-जन का सम्मान हो !

एक ऐसा भारत,
जहाँ स्वदेशी हो विज्जन हो !
मॉल से बेहतर पड़ोस की दुकान हो !
हर प्रोडक्ट में देसी ग्रहक विद्यमान हो !
जिसको लोकल धरोहर का,
जगत में गुणगान हो !

- Seem Santosh Kashte

11th



मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...

बादलों से पानी सुख रहा है
इंतजार जमीं का बाकी है,
खड़ी हूँ उनके बीच प्यारी मैं
मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...

हजारों सवाल पूछे हैं
लाखों जवाब माँगे हैं,
हर रोज याद दिलाती हूँ
मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...

बहुत दर्द दिए हैं उसने
पर वजह एक नहीं बताई है !
हर रोज पूछती रहती हूँ
मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...

कई इम्तहान बाकी हैं
मगर सामने खुशियों की झाँकी है,
हर रोज पहेली खड़ी करती है
मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...

मुझे जीत की ख्वाहिश है
पर यहा हार होती है,
हार-जीत का दुःख नहीं
मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...

पूछों कोई उसे क्या चाहिए...
हारी मैं, या जीत चाहिए ?
अपनी होकर भी परायी है,
ये कैसी मेरी जिंदगी है !
दास्ताँ तो मेरी सुना रही हूँ,
मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...
मगर जिंदगी जवाब नहीं देती...

- अनघा न. उकसकर

12th Arts B



जीने की राह

यह दुनियाँ तुम्हें डराएगी.. सताएगी... रुलाएगी...
हर रोज एक नया रूप दिखाएगी...
पर जिस दिन तुम अपनी मंजिल को पाओगे...
तब यही दुनियाँ... नाम तुम्हारा जपते जपते...
पीछे पीछे आएगी !!!

बड़ी से बड़ी रुकावट को...
समझदारीसे पार करो...
अपनी अंदर की कमजोरी पर...
पुरी ताकद से वार करो...
छोटी पड़ जाएगी हर एक चुनौती...
ऐसे खुद को तैयार करो!!!

कुछ पाना है तो कुछ खोना होगा...
हँसना है... तो रोना होगा...
चमकना है अगर सोने की तरह...
तो आगमें खुद को तपाना होगा...
बदलना चाहते हो अपनी जिंदगी...
तो सबसे पहले...
खुदको बदलाना होगा !!!

खुद को किसी से कम मत समझना...
तुममें भी कुछ खास है...
कुछ करने के जज्बात है...
ठान लिया तो नामुमकीन कुछ नहीं...
बदल दो जो हालात है...
ऊठो और आगे बढ़ो...
बिना थके... बिना रुके...
बस चलते चलो...

सैनिक

आज फिर मेरे वतन के वास्तें,
मेरे देश के लाल शहीद हुए,
दुश्मन पर सीना ताने, वो वीर निराले है,
वीर है, सच्चे सेवक, वतन के
वो बेखोफ मतवाले है ।

है, मातृभूमी के वीर योद्धा
अपनी माँ के लाल प्यारे है,
आज हुई है, धरा दुःखी यह
यह उसके राजदुलारे हैं ।

कहते हैं, संदेश में माँ को
माँ मे जल्दी आऊँगा,
तेरा और धरती का
कर्ज में वापस चुकाऊँगा ।

देते है पत्नि को वादा,
लाल बिंदी लाल साडी पहनकर
वरवधू बनकर रहने,
या, पति शहिद बहादुर यह सभी से कहना
ना हार मानना, जीवन में
मन का सिन्दूर लगाऊँगा
है, मेरी अर्द्धांगिनी तू
जीवन भर साथ निभाऊँगा

पिता को दें संदेश । कहते हैं, बापू मेरे
अगले जन्म तेरा ही, बेटा बनकर आऊँगा ।

बहन मेरी, यह कलाई तेरी ही राखी पाएगी
तेरा हंसता चैहरा, सुकून से नींद दिलाएगी ।
जय हिन्द....

- Suhani Mohan Dhamane
12th Com. A

English Section

"There is no end to education. It is not that you read a book, pass an examination, and finish with education. The whole of life, from the moment you are born to the moment you die, is a process of learning."

-Jiddu Krishnamurti

Pratapgad Fort

- Didhiti Laxman Chunekar
11th Com. 'A'

The side of the epic encountered between Shivaji and Bijapur general Afzal Khan, the hill fort of Pratapgad stands testimony to the greatness of the Maratha king.

At an elevation of 3454 ft. the fort is located in Satara district of Maharashtra. A winding, sharp mountain road leads to Pratapgad from Mahabaleshwar, about 21 km away. The fort was built to defend the Par Pass and played an important role in the defence of the region around Wai.

From a distance, the fort looks like a round tipped hill with the walls of the lower fort giving the impression of the fort being a crown on the hill. Further fortification of the fort was later authorized by Shivaji and done by Moropant Pingale, the first Peshwa or the chief minister of the Maratha Empire.

The fort can be divided in to two parts, upper fort and lower fort. The upper fort was built on the summit of the hill. The layout of the fort forms a crude square and the walls stretch for approximately 590 sq. ft. on all sides. You can get stunning views of the Raigarh Fort and coastal Konkan from the top of the Pratapgad Fort. There are many structures in the upper fort with the Mahadev Temple being the most impressive structure. The temple is located in the

northwest area of the fort near the edge with cliffs on three sides and a sheer drop of over 800 ft.

The lower fort was built in a rectangular shape with a length of about 1050 sq. ft. and width of about 360 sq. ft. To defend the fort, there are towers and bastions in the southeast of the fort which rise up to 40 ft. There is a Bhavani Temple in the eastern side that is dedicated to Goddess Bhavani.

HISTORY

The construction of the fort was the responsibility of Shivaji's Prime Minister, Moropant Trimbak Pingale so that the banks of the koyna and Nira Rivers and the Par pass could be defended.

The fort was completed in 1656 and the ramparts became the side of the battle between Shivaji and Afzal Khan. After the win over Afzal Khan, the Maratha Empire flourished.

A 17ft. high bronze statue of Shivaji was unveiled on November 30, 1957, by the then Prime Minister, Jawaharlal Nehru to honour the great Maratha King.



Rabindranath Tagore

- Disha Pradip Shigwan
11th Com. A

Rabindranath Tagore, Bengali Rabindranath Thakur, (born May 7, 1861, Calcutta [now Kolkata], India died August 7, 1941, Calcutta), Bengali poet, short -story -writer, song composer, playwright, essayist and painter who introduced new prose and verse forms and the use of colloquial language into Bengali literature, thereby freeing it from traditional models based on classical Sanskrit. He was highly influential in introducing regarded as the outstanding creative artist of early 20th century India. In 1913 he became the first non-European to receive the Nobel Prize for Literature.

The son of the religious reformer Debendranath Tagore, he early began to write verses and after incomplete studies in England in the late 1870s, he returned to India. There he published several books of poetry in the 1880s and completed Manasi (1890), a collection that marks the maturing of his genius. It contains some of his best-known poems, including many in verse forms new to Bengali, as well as some social and political satire that was critical of his fellow bengalis.

In 1891 Tagore went to East Bengal (now in Bangladesh) to manage his family's estates at Shilaidah and Shazadpur for 10 years. There he often stayed in a houseboat on the Padma River (the main channel of the Ganges River), in close contact with village folk, and his sympathy for them became the keynote of much of his later writing. Most of his finest short stories, which examine "humble lives and their small miseries," date from the 1890s and have a poignancy, laced with gentle irony, that is unique to him (though admirably captured by the director Satyajit Ray in later film adaptations). Tagore came to love the Bengali Countryside, most of all the Padma River, an often-repeated image in his verse. During these year he published several poetry collections, notably Sonar Tari (1894; The Golden Boat), and plays, notably Chitrangada (1892; Chitra) Tagore's poems are virtually untranslatable, as are his more than 2,000 songs, which achieved considerable popularity among all classes of Bengali society.

In 1901 Togore founded an experimental school in rural West Bengal at Shantiniketan ("Abode of Peace"), where he sought to blend the best in the Indian and Western traditions. He settled permanently at the school, which become Visva-Bharti University in 1921. Years of sadness arising from the deaths of his wife and two children between 1902 and 1907 are reflected in his later poetry, which was introduced to the West in Gitanjali (song offerings) (1912). This book, containing Tagore's English prose translations of religious poems from several of his Bengali verse collections, including Gitanjali (1910), was hailed by W.B. Yeats and Andre' Gide and won him the Nobel Prize in 1913. Tagore was awarded a knighthood in 1915, but he repudiated it in 1919 as a protest against the Amritsar

(Jallianwalla Bagh) Massacre.

From 1912 Tagore spent long periods out of India, lecturing and reading from his work in Europe, the Americas and East Asia and becoming an eloquent spokesperson for the cause of Indian independence. Tagore's novels in Bengali are less well known than his poems and short stories; they include Gora (1910) and Ghare-Baire (1916), translated into English as Gora and The Home and the World, respectively. In the late 1920s, when he was in his 60s, Tagore took up painting and produced works that won him a place among India's foremost contemporary artists.

Life Sketch of Shakespeare

- Shweta Pravin Jadhav
11th Arts A

William Shakespeare was born and raised in Stratford-upon-Avon Warwickshire, At the age of 18, he had three children Susanna and twins Hamnet and Judith. Sometime between 1585 and 1592, he began a successful career in London as an actor, writer and part-owner of a playing company called the Lord Chamberlain's Men, later known as the King's Men. At age 49 (around 1613), he appears to have retired to Stratford, where he died three years later. Few records of Shakespeare's private life survive; this has stimulated considerable speculation about such matters as his physical appearance, his sexuality, his religious beliefs, and whether the works attributed to him were written by others.

Shakespeare produced most of his known works between 1589 and 1613. His early plays were primarily comedies and histories and are regarded in these genres. He then wrote mainly tragedies until 1608, among them Hamlet, Romeo and Juliet, Othello, King Lear and Macbeth, all considered to be among the finest works in the English language. In the last phase of his life, he wrote tragicomedies and collaborated with other playwrights.

Many of Shakespeare's plays were published in editions of varying quality and accuracy in his lifetime. However, in 1623, two fellow actors and friends of Shakespeare John Heminges and Henry Condell, published a more definitive text known as the First Folio, a posthumous collected edition of Shakespeare's dramatic works that included all but two prefaced with a poem by Ben Jonson, presciently hailed Shakespeare in a now-famous quote as "not of an age, but for all time."

William Shakespeare died in Stratford-upon-Avon on 23 April 1616 at the age of 52. He is buried in the sanctuary of the parish church, Holy Trinity.

Sarojini Naidu

- Riya Ramesh Shigavan
11th Com. A

Sarojini Chattopadhyay was born in Hyderabad on February 13, 1879. Her father Dr. Aghorenath Chattopadhyay, is descended from the ancient family of Chatterajes of Bhramangram, who were noted throughout Eastern Bengal as Patrons of Sanskrit learning. and for their practice of Yoga. He took his degree of Doctor of Science at the University of Edinburgh in 1877 and afterwards Studied brilliantly at Bonn. On his return to India the Nizam college at Hyderabad and has since laboured incessantly and at great personal sacrifice in the cause of education.

Sarojini was the eldest of a large family all of whom were thought English at an early age. "I", she writes, "was stubborn and refused to speak it, so one day when I was nine years old my father punished me- the only time I was ever punished-by shutting me in a room alone for a whole day. I came out of it a full-blown linguist. I have never spoken any other language to him or to my mother, who always speaks to me in Hindustani. I don't think I had any special hankering to write poetry as a little child, though I was of a very fanciful and dreamy nature. My training under my father's eyes was of a stemly Scientific character. He was determined that I should be a great mathematician or a scientist, but

the poetic instinct, which I inherited from him and also from my mother (who wrote some lovely Bengali lyrics in her youth) proved stronger one day. When I was eleven. I was sitting over a sum in algebra; it WOULDN'T come right but instead a whole, poem came to me suddenly I wrote it down.

Here O my heart, let us burn the
dear dreams that are dead,
Here in this wood let us fashion
a funeral pyre
Of fallen white petals and leaves
that are mellow and red,
Here let us burn them in noon's
flaming torches of fire.

"From that day my 'poetic career' began. At thirteen I wrote a long poem 'Lady of the Lake' _ 1300 lines in six days. At thirteen I wrote a drama of 2000 lines, a fully fledged passionate thing that I began on the spur of the moment without forethought. Just to spite my doctor who said I was very ill and must not touch a book. My health broke down permanently. Just about this time, and my regular. Studies being stopped I read voraciously. I Suppose the greater part wrote of my reading was done between fourteen and sixteen, I wrote a novel, I wrote fat volumes of journals; I took



myself very seriously in those days."

Before she was fifteen the great Struggle of her life began Dr. Govindarajulu Naidu. Now her husband is thought of an old and honourable family, not a Brahmin. The difference of caste roused an equal opposition, not only on the side of her family, but of his; and in 1895 she was sent to England against her will with a special Scholarship from the Nizam. She returned in September 1898, and in the December of that year, to the Scandal of all India," broke thought the bonds of caste, and married Dr. Naidu, "Do you know I have some very beautiful poems floating in the air." She wrote to me in 1904;" and if the gods are kind I shall cast my soul like a net and capture them. this year. If the gods are kind__ and grant me a little measure of health. It is all I need to make my life perfect, for the very 'Spirit of Delight' that Shelley worte of the dwells in my little home; it is full of the music of birds in the garden and chidren in the long arched verandah. "There are Songs about the children in this book; they are called the Lord of Battles The sun of victory. The Lotus-bourn and the Jewel of Delight.

"My ancestors for thousands of years" I find written in one of her letters, " have been lovers of the forest and mountain caves, great dreamers, great Scholars, great ascetics. My father is a dreamer, great Scholars, great ascetics. Man whose life has

been a magnificent failure. I Suppose in the whole of India there are few men whose learning in the whole of India greater than his and I don't think there are many men more beloved. He has a great white beard and the Profile of Homer, and a laugh that brings the roof down. He has wasted all his money on two great objects : to help others and on alchemy. He holds huge courts every day in his garden of all the learned men of all religious_Rajahs and baggars and saints and downright villagious_Rajahs and beggars and delightfully mixed up, and all treated as one And then his alchemy ! oh dear, night and day the experiments are going on, and every man who brings a men new perscription is welcome as a brother. But this alchemy is you know, only the material counterpart of a poet's craving for Beauty the eternal Beauty. The makers of gold and the makes of verse,' they are the twin creators that Sway the world's Secret desire for mystery; and what in my father is the genius of verse,' in me is the desire for beauty. Do you remember parts phrase about leonardo da vinci curiosity and the desire of beauty.



DRAMA

- Mrunal Ratnakar Bhagwat

Drama is the specific mode of fiction represented in performance : a play, opera, mime, ballet, etc., performed in a theatre, or on radio or television. Considered as a genre of poetry in general, the dramatic mode has been contrasted with the epic and the lyrical modes ever since Aristotle's Poetics (c.335 BC)-the earliest work of dramatic theory. The term "drama" comes from a Greek word drao meaning action" (Classical Greek : , Drama), which is derived from "I do" (Classical Greek : , drao). The two masks associated with drama represent the traditional generic division between comedy and tragedy.

In English (as was the analogous case in many other European languages), the word play or game (translating the Anglo-Saxon plegan or Latin ludus) was the standard term for dramas until William Shakespeare's time-just as its creator was a play-maker rather than a dramatist and the building was a play-house rather than a theatre.

The use of "drama" in a more narrow sense to designate a specific type of play dates from the modern era. "Drama" in this sense refers to a play that is neither a comedy nor a tragedy-for example, Zola's Therese Raquin (1873) or Chekhov's Ivanov (1887). It is this narrower sense that the film and television industries, along with film studies, adopted to describe "drama" as a genre withing their respective media. The term "radio drama" has been used in both senses-originally transmitted in a live performance. May also refer to the more high-brow and serious end of the dramatic output of radio.

The enactment of drama in theatre, performed by actors on a stage before an audience, presupposes collaborative modes of production and a collective form of reception. The structure of dramatic texts, unlike other forms of literature, is directly influenced by this collaborative production and collective reception.

Mime is a form of drama where the action of a story is told only through the movement of the body. Drama can be combined with music : the dramatic text in opera is generally sung throughout; as for in some ballets dance "expresses or imitates emotion, character, and narrative action". Musicals include both spoken dialogue and songs; and some forms of drama have incidental music or musical accompaniment underscoring the dialogue (melodrama and Japanese No, for example). Closet drama is a form that is intended to be read, rather than performed. In improvisation, the drama does not pre-exist the moment of performance; performers devise a dramatic Script spontaneously before an audience.

(Information Source : Wikipedia)



CORONAVIRUS : COVID-19

- Siya Sham Jadhav
12th Commerce A

Corona virus which is commonly called as COVID-19 is an infectious disease. This is a new virus and its spread ratio is very fast. COVID-19 was first identified in December 2019 in Wuhan city of China. But now, this virus has spread to almost all countries of the world. In March 2020, the World Health Organization (WHO) declared the COVID-19 outbreak a Pandemic.

Symptoms - The most common symptoms of Corona Virus are fever, Cough and shortness of breath. Some patients may have aches and pains, nasal congestion, runny nose and pains, nasal sore throat. Most people recover from the disease without needing special treatment. Older people and those with underlying medical problems like high blood pressure, heart problems like high blood pressure, heart problems or diabetes are more likely to develop serious illness.

How does COVID-19 Spread - This disease can spread from person to person through small droplets from the nose or mouth which are spread when a person with COVID-19 coughs or exhales. People can also be infected by touching a contaminated surface and then their eyes, mouth or nose.

Prevention of COVID-19.

- 1) Wash hands regularly and carefully with soap or sanitizer.
- 2) Maintain a safe distance from anyone who is coughing or sneezing.
- 3) Wear a mask that covers your nose and mouth to help protect yourself and others.

- 4) Get a COVID-19 vaccine, when it is available to you.
- 5) Stay home as much as possible.
- 6) Monitor your health daily.

Conclusion - We are facing a trying time in history. We are all confused about the virus that has entered into the world but we are not confused about your protection.

It is a time to learn from and a time to reflect and think forward. Be well, Be strong, Be safe, Be positive and as always take care of yourself and each other.



Let it be...

Let the light come in
Oh ! Let the peace live within.
Let the birds fly high
Oh ! Let me hold my sigh
Let everyone do, mistakes few
Oh ! Let me everyone do something new.
Let me hurray that obstacle
Oh ! Let me complete the dreams I tackle.
Let people call me a loser
Oh ! Let people see me as winner.
Let them gossip about me
Oh ! Let them value me.
Let my relatives doubt me
Oh ! Let my parents believe me.
Let me handle my stress
Oh ! Let me manage my success !

- Anagha N. Ukaskar
12th Arts (B)



Indian Education System

- Anagha N. Ukaskar
12th Arts B

India ranks 92 among 145 countries in education. India education system has been very effective till 30 years back when so much of information was not available in the knowledge market and when Indian students carried super heavyweight loads of education made them more knowledgeable, hard working and passionate.

To me, Indian literature is much rich while the technical education system is not much advanced and should be improved Indian education system is good enough to produce a valuable and well knowledgeable personalities; but now a days the system get collapsed due to commercialization and improper activities. Indian methodologies increase the knowledge base but it doesn't increase the ability to understand the basic principles and advancements.

If the students are happy about a deadly virus closing their schools then government should rethink about their education system.

Education is something that gives vision to a blind, voice to a deaf and words to a dumb. This precious education should be interesting and students must enjoy their school life as they're future of our nation.

If you ask me, the language is what schools taught me. But writing needs more than just a language. It needs abilities to think creatively, to comprehend stuff, to innovate, to communicate. When everyone is asked to read same syllabus with same pronunciation then writing the same content as answers should not be a plagiarism. But our education system has no proper do's and dont's. Writing the same content is not acceptable in schools but they never teach students to do anything different. The changes in syllabus after every 5 years are not changes at all ! They include a poem which is written 20 years ago. We have to learn history but we should update ourselves as we are going to use this knowledge today and tomorrow, not yeaterday ! We must study about children's topic of interest before giving them anything to study.

In 2021, kids are more interested in technology as they are using it 24/7. We can introduce every child or student to this world of technology which is very important.

If we are moving towards commercialization and globalisation, we must take this kids and youth along with us. They are more talented, more innovative and more curious.

The important thing for student is to acquire education and apply it into their lives. One who is well skilled in his logical abilities will become successful in the world very effortlessly.

Brave politicians, universities, institutions and policy makers that exist in India can spearhead the change in Indian education ? They should allow and encourage visionary educationists and academic leaders to pilot country's needed educational reforms to enhance quality of education in India to be in top 50 in next 10 years.



FARMER

- ◆ Farmers are the backbone of our country.
- ◆ All the economic development in the country is possible only if, the farming community is taken care of on a priority basis.
- ◆ Agriculture industry contributes more than 15% to India's GDP.
- ◆ Unpredictable climatic conditions, no proper pricing in place and lack of help from the government is what is leading to farmer distress in the country.
- ◆ India has one of the highest farmer suicide rates in the world.
- ◆ Food corporation of India buys produce directly from farmers and store it in their cold storage units for use during emergencies.

He gets up early in the morning and goes to his fields. Nowadays in a number of states, the days of ploughing the fields with the help of oxen are almost over except for the farmers who are too poor to purchase a tractor.

The farmer has many kinds of works to do. He ploughs his fields. He sows the seeds. He waters the fields regularly. He has to protect them of the crops. He has to protect them against hail and frost. He has to take care of the crops. He has to apply compost and fertilizers. He has also to sprinkle insecticides and pesticides to protect the crops against pests and insects. Most of the old farmers are illiterate.

- 1) Indian farmer is one of the most important members of the society as he is the producer and giver of the food for whole country.
- 2) They have a very busy and hardworking schedule as they wake up early in the morning and go to their fields for cultivation.
- 3) Before farmers used oxen for tilling and ploughing the fields, but today they are using tractors and advanced machineries.
- 4) Although the life and condition of big farmers are quite good but the condition of small and marginal farmers needs improvement.

- Vinayati Nitin Indulkar



YOUTUBE : "The online earning source"



You Tube is a free video sharing and social networking website and app on the internet,. The website allows people to up- load, view, and share videos.

How to earn money on You Tube

Making money from You Tube used to be as simple as uploading great content, garnering millions of views, and earning a share of advertising revenue. Now, content creators have access to multiple ways to monetize their content. In addition to advertising, this can include corporate sponsorships from a major brand, fan funding or merchandise sales.

Every time someone sees an ad on your vid- ees, it counts toward your account. At 10,000 views, the potential to **get paid** truly begins. With every 10,000 clicks, your number goes up. Making youtube videos; Potential earnings : Rs. 200-300 per **1,000** views. Ads pays according to engagement and clicks. Youtube is both popular and easily accessible.



The four play buttons are awarded :

- Silver - once you have 100,000 subscribers.
- Gold - once you have 1,000,000 subscribers.
- Diamond - once you have 10,000,000 subscribers.
- Custom Play Button - once you have 50 million subscribers.



- Muzakkir Ajaz Faki
T. Y. B. Sc. IT

HOW MODERN INTERNET WORK

- Walid Sudkoji F. Y. B. Sc. IT

The Internet is a worldwide computer network that transmits a variety of data and media across interconnected devices. It works by using a packet routing network that follows internet protocol (IP) and transport control protocol (TCP).

WHAT IS MODERN INTERNET

The great achievement of the modern internet is that it enables data to be freely exchanged among all the networks that make up the world wide web. It does this with a combination of two communications protocols-TCP/IP (Transport Communications protocol over internet protocol)

HOW DATA IS TRANSFERRED OVER THE INTERNET

The internet works by chopping data into chunks called packets. Each packet then moves through the network in a series of hops. Each packet hops to a local internet service provider (ISP), a company that offers access to the network usually for a fee.

WHEN DID CONSUMERS BEGIN USING THE INTERNET

As the internet's development continued to evolve and shift focus, the national science foundation discontinued its sponsorship of the internet's backbone (NSFNET) in may of 1995.

This change lifted all commercial use limitations on the internet and ultimately allowed the internet to diversify and grow rapidly. shortly after AOL, Compuserve and Prodigy joined delphi to offer commercial internet service to consumers.

The debut of WiFi and windows 98 in the late nineties marked the tech industries commitment to developing the commercial element of the internet. This net step gave companies like microsoft access to a new audience, consumers (Like yourself).

His hypertext protocol (HTTP) and the web address (URL) are concepts still used today. For many years, the internet was predominantly used by government group and scientists, but in 1995, commercial internet access started to be sold to consumers.

WHAT DOES INTERNET USAGE LOOK LIKE TODAY

Flash-forward to today it's estimated that three billion people now use the internet many of whom use it on a daily basis to help them of from point A to point B. Catch up with loved ones, collaborate at work or to learn more about important questions like how does the internet work.

As technology changes and the internet weaves its way into just about every aspect of our lives even more people are expected to use it.

HOW DOES THE INTERNET WORK

Now that you have some background on the evaluation of the internet, let's tackle the question at hand, "How does the internet work ?"

The internet is a world wide computer network that transmits a variety of data and media across interconnected. It works by using a packet routing network that follows internet protocol (IP) and Transport control protocol (TCP).

TCP and IP work together to ensure that data transmission across the internet is consistent and reliable, no matter which device you're using or where you're using it.



Covid-19 and its effect on Education

- Shweta Pravin Jadhav
11th Arts A

Most governments decided to temporarily close educational institutions in an attempt to reduce the spread of Covid-19. As of 12 January 2021, approximately 825 million learners affected due to school closures in response to the pandemic. According to UNICEF monitoring, 23 countries are currently implementing local closures, impacting about 47 percent of the world's student population. 112 countries' schools are currently open.

On 23 March 2020, Cambridge International Examinations (CIE) released a statement announcing the cancellation of Cambridge International as and A level, Cambridge AICE Diploma, and Cambridge Pre-U examinations for the May/June 2020 Series across all countries. International Baccalaureate exams have also been cancelled. In addition, Advanced placement Exams, SAT administrations, and ACT administrations have been moved online and cancelled.

School closures impact not only students, teachers and families. But have far-reaching economic and societal consequences. School closures in response to the pandemic have shed light on various social and economic issues, including student debt, digital learning, food insecurity and homelessness, as well as access to childcare, health care, housing internet and disability services. The impact was more severe for disadvantaged children and their families, causing interrupted learning, compromised nutrition, childcare problems, and consequent economic cost to families who could not work.

In response to school closures, UNESCO recommended the use of distance learning programmes and open educational applications and platforms that schools and teachers can use to reach learners remotely and limit the disruption of education. As the midday meal provision is a great blessing to many students in India, closure of schools during lockdown meant many children were deprived and malnourished. Pandemic has been a challenge to educational institutions, as the payment of fees was very poor. Many low budget schools got shut down.



Automatic car

- Akanksha Ashok Kijbile
S. Y. B. Sc. IT

Automatic cars are some of the most popular vehicles available on the market. Before you choose a car, you need to decide which transmission is right for you. To do this, it is essential you review information about automatic and manual transmissions. The transmission types are not as different as they are in the past, but it is helpful when selecting a car to know what the differences are and how each transmission operates.

Here are a few important things to consider.

What is an Automatic car ?

According to State Farm, an automatic car is an automobile with an automatic transmission that doesn't require a driver to shift gears manually. Transmissions, also known as gearboxes, help to direct the rotational force and speed of a car. Therefore, automatic transmissions switch gear ratios as the vehicle moves. An automatic transmission uses sensors that allow it to shift gears at the appropriate time by using the internal oil pressure. Shifting gears happens when the transmission is disconnected from the engine temporarily, which is handled by the torque converter.

Types of Automatic Transmission in Automobiles.

Torque converter automatic : This transmission type is the most popular type of automatic transmission in cars. The torque converter automatic transmission works by using hydraulic fluid coupling or a torque converter connected to the engine's electronic control unit, allowing the transmission to take control of the vehicle.

Continuously variable transmission (CVT) : A CVT allows an "infinite" number of gear ratios that seamlessly help a vehicle to accelerate without gear shift interrupting. CVT uses variable-width pulleys and a belt instead of fixed gears.

Semi-automatic transmission (SAT) : A semi-automatic has a clutch similar to a manual transmission, but the clutch is operated through electrohydraulic means and uses sensors, pneumatics, processors, and actuators.

Dual-clutch transmission : a dual-clutch transmission or direct-shift gearbox is highly similar to a manual transmission. The difference is that a dual-clutch is controlled by a car's computer and contains two clutches instead of one. One clutch controls the odd gears, and the other runs the even gears.

Tiptronic transmission : These automatic transmissions provide drivers with the option to switch out of automatic to allow for more control over the vehicle's performance, relying on the driver to change gears while performing like an automatic engine. Tiptronic transmissions were created by Porsche.

History of Automatic Transmission -

According to Auto repair San Antonio, just over 100 years ago, manual transmissions were the only option for drivers until the Sturtevant brothers of Boston attempted the first automatic transmission in 1904. Weights and bands operated their two-speed "horseless carriage" gear-box. The automatic transmission they created was often unreliable since weights often flew apart, causing the transmission to fail.

An essential development that helped inventors arrive at an automatic transmission was the planetary transmission used in a vehicle's gearbox. And the first used planetary transmission was in the Wilson-Pilcher. The transmission built between 1900 and 1907 operated using two epicyclic gear trains that allowed four forward gears to be chosen by adjusting a single gear change lever.

Alfred Horner Munro, a Canadian steam engineer, designed the first automatic transmission in 1921 and patented the transmission in 1923. He created the automatic transmission with four forward gears and no reverse or parking gears, and he used air pressure instead of hydraulic fluid. General Motors used the transmission in the Oldsmobile, Buick, and Cadillac between 1937 and 1938.

Advantages of an Automatic car

Budget Direct explains that both transmissions have their unique advantages, and preferences may vary by the driver. Here are a few benefits the automatic car offers drivers :

Easier to use in heavy traffic. Manual cars take more work to start, stop, and speed up; in heavy traffic, starting and stopping a vehicle can be tedious. You can easily start and stop automatic cars by pushing one pedal.

The transmission shifts quickly and smoothly. Drivers don't have to put in extra work to shift the transmission in an automatic car because it shifts for them. The driver and passengers inside the vehicle typically can't feel when the transmission shifts in an automatic car.

Disadvantages of an Automatic car

The AA says there are many benefits to owning an automatic vehicle, but automatic cars also have a few disadvantages. Here are some issues that may come with owning an automatic car :

They can be more expensive to purchase. Automatic cars can be about Some 4,000 more expensive than their manual equivalents. However, this depends on the vehicle make and model. Also, cars are only available in automatic.

Automatic cars will only continue to gain popularity. Being well informed is the key to choosing the right one for you.



10 amazing website useful for students

- Shruti Chiplunakar
S. Y. B. Sc. IT

From subjects like behavioural Psychology to traditional learning, these websites provide barrage of free learning options to students at various levels. Here's a look at top ten websites providing free education to students :

1) EdX: edx.org

This website can be most preferred by the students as it was founded by Harvard University and MIT in 2012. EdX is an online learning destination and MOOC provider, offering high-quality courses from the world's best universities and institutions to learners everywhere. Out of the 90 universities, it includes top global rankers.

2) Academic Earth: academicearth.org

The website gives huge array of academic options to student from traditional to contemporary studies. They provide online degree courses from accounting and economics to engineering and also carries material on niche subjects like behavioural psychology. Moreover, it has have a collaboration with a bunch of reputed colleges such as University of Oxford, Massachusetts Institute of Technology, Stanford University and many other. Keeping in mind the interest level of the students, the portal has videos and podcasts in all the subjects.

3) internet Archive: archive.org

From anything to everything, internet archive is an authentic website storing the originals from various big websites. For example, American libraries include the collection of free book directly attached with the college libraries' websites. This is one of the best websites imparting free and accessible knowledge. However, it does not give admission or certificates for learning.

4) Big Think: bigthink.com

Big Think has over 2,000 fellows who have received great fame in their forte. These experts write articles and record tutorials for the students, later the content is further refined by the editorial team of the website, giving authentic material to the students. Students can make great use of this website by creating their own distinct ideology, as it provide various opinions on one subject. Moreover, students can get views from experts as well.

5) Coursera : courser.org

The moment a students opens this website, he is bound to get sucked into the number of courses available in this topic of interest. It is a user-friendly website. Students can find big universities and a sharable electronic Course Certificate. "Courses include recorded video lectures, auto-

graded and peer-reviewed assignments and community discussion forums. When you complete a course, you'll receive a sharable electronic Course Certificate," assures the website.

6) Brightstoem : brightstorm.com

High school scholars can use this site for reference, rather an interactive reference website, which will mitigate their learning problems. Of course, it is not easy for a student to comprehend the intricate technical terminologies, so the website is making the textbooks easier for students. They provide help in all subjects from mathematics to science, history and other subjects. Entrance exams are generally quite gruelling for students, and this website can solve the problem. They have arranged the topics symmetrically, clearing the air and structure of the competitive exams.

7) CosmoLearning : cosmolearning.com

Unlike other websites, this portal provides academic as well as skill-based learning to the students. Students can either refer to the material being provided or enrol themselves in any of the 58 courses. The website is synthesised with three main options, including educational material, courses and documentaries. The subjects have been divided into two sections, namely extra-curricular and academic subjects.

8) Futures Channel : thefutureschannel.com

This is not just an online portal, but an educational channel for the learners. Unlike other websites, it only represent the significant data catering the problems faced by students. For example, students generally face problem in algebra, so they have created special section for the same.

9) Howcast : howcast.com

It's a one-stop website for all the subjects, none of the above portals have these many arenas. Keeping the essence of inquisitiveness alive, the portal functions on the common key words including the word 'how'.

10) Khan Academy : khanacademy.org

Khan Academy is an online coaching website. Students who cannot afford a coaching can refer to this website. It gives a win-win situation to the students by giving them the liberty to learn on their pace, as it has a personalised dashboard to gauge the progress report. It has all the traditional school subjects including maths, science, computer programming, history, art history, economics, and more. Moreover, it has lessons from kindergarten to calculus, all at one stop. To enhance the content for the students, it has partnered with NASA, the Museum of Modern Art, the California Academy of Sciences, and MIT. Also, the Content is available in 36 languages.



Qwerty Keyboard

- Sakib Bendu
F. Y. B. Sc. IT

Qwerty : is a certain typewriter or computer key-board layout that is commonly used in some English-speaking countries. The term comes from the fact the first six letters of the top row of keys are Q, w, E, R, T and Y. The Qwerty design was patented by Christopher Sholes in 1875 and to E. Remington and sons during the same year.

History : The qwerty layout was **inverted** by Christopher Sholes, the inventor of the first modern **typewriter**. At first the letters on the typewriter were placed alphabetically. However, when the user of the typewriter learned to type quickly, the bars attached to letters became caught in one another. The typist had to stop and unstuck the typebars with his hands. A business associated of Sholes named James Donsmore Suggested splitting up the keys to speed up typing by preventing typebars from striking the type writer roller at the same time and sticking together. Some people say the Qwerty layout was created to slow down typing speed while others say it worked by separating of **English** letters.

The alternative **Dvorak Simplified keyboard** was invented in the 1930s to be more efficient than Qwerty but it remained rare.

- ◆ Mahavir Chakra : Col bikumalla Santosh Babu, 16 Bihar (Posthumous)
- ◆ Vir Chakra : N B Sub Nuduram Soren, 16 Bihar (Posthumous)
- ◆ Kirti Chakra : Sub Sanjiv Kumar, 4 para (S F) (Posthumous)
- ◆ Shaurya Chakra : Major Anuj Sood, Guard's 21 R R (Posthumous)
- ◆ Param Vir Chakra : (PVC) is India's highest military decoration, awarded for displaying distinguished acts of valour during wartime. Param Vir Chakra translates as "wheel of ultimate Brave," & the award is ranked for "Most conspicuous bravery in the presence of the enemy." As of January 2018, The medal has been awarded 21 times of which 14 were posthumous and 16 arose from actions in Indo-Pakistani conflict of the 21 awardees, 20 have been from the Indian Air force. Major Somnath Sharma, was the first recipient. All number of state government of India as well as ministries of central government provide allowances and rewards to recipients of PVC for their family members in (case of recipient's death) only 21 military personnel have received this award to date.

- Sa Aslam Kudaye



राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग (वरिष्ठ)

अहवाल २०२०-२१

- १) २३/२/२०२१ रोजी सुभाषचंद्र बोस जयंती 'पराक्रम दिवस' म्हणून साजरी करण्यात आली.
- २) २७/१०/२०२० ते २/११/२०२१ सतर्कता जनजागृती सप्ताह साजरा करण्यात आला यामध्ये तीन उपक्रम राबवण्यात आले. १) अखंडता प्रतिज्ञा २) निबंध स्पर्धा ३) प्रश्नमंजूषा
- ३) २६/११/२०२० रोजी संविधान दिन उद्देशिकेचे वाचन करून ऑनलाईन साजरा करण्यात आला.
- ४) २१/१२/२०२० ते ६/१२/२०२० या फीट इंडिया मुक्कमेंट मध्ये रा. से. या. स्वयंसेवकांचा सहभाग.
- ५) ८/३/२०२१ रोजी जागतिक महिला दिनानिमित्त श्री. महेश मोरे (Lokare Impex & Trading, Chiplun) यांनी 'सुरक्षित मासिक पाळी' या विषयावर मार्गदर्शन केले.
- ६) १/०४/२०२१ रोजी लाडघर समुद्रकिनारा स्वच्छता करण्यात आली आणि कोरोना जनजागृती तसेच मुखपट्टीचे सॅनिटायजरचे वाटप करण्यात आले.
- ७) १४/४/२०२१ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती साजरी करण्यात आली.
- ८) २/१०/२०२० म. गांधी जयंती निमित्त कोरोना जनजागृती व मुखपट्टी, सॅनिटायझरचे वाटप करण्यात आले.
- ९) २२/१०/२०२० रोजी 'माझे कुटुंब माझी जबाबदारी' अंतर्गत स्वयंसेवकांनी सहभाग घेऊन पाजपंढरी येथील २५ कुटुंबाचे तापमान, ऑक्सिजन पातळी तपासण्यात आली तसेच फेस मास्क व सॅनिटायजर चे वाटप करण्यात आले.
- १०) १२/८/२०२० रोजी एडस (HIV) आणि प्रतिबंधात्मक उपाययोजना जनजागृती कार्यक्रम ऑनलाईन पद्धतीने घेण्यात आला. त्याकरीता मार्गदर्शन श्री. माणिक पारधे, समुपदेशक आणि अध्यक्ष, मुक्ता सेवाभावी संस्था, पुणे यांनी केले.

डॉ. गणेश बा. मांगडे

राष्ट्रीय छात्र सेना (NCC)

राष्ट्रीय छात्र सेना (NCC) मध्ये एकूण ५० कॅडेट असून डिसेंबर २०२० मध्ये २९ कॅडेटची नव्याने सामविष्ट करण्यात आले. या NCC विभागातील कॅडेटनीं समाजातील लोकांना मास्कचे वितरण केले. जुलै महिन्यात वृक्ष लागवड उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. NCC विभागाकडून शासकीय कार्यालयातील परिसर स्वच्छ करण्यात आले. २९ जानेवारी २०२१ ते ०५ फेब्रुवारी २०२१ या कालावधीत कॉलेजच्या मैदानात B प्रमाणपत्र आणि C प्रमाणपत्र परीक्षेसाठीची माहिती आणि कॅम्पचे आयोजन करण्यात आले होते. सातारा येथे C प्रमाणपत्र परीक्षेला NCC कॅडेटचा सहभाग. तर B प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी ९ मुली आणि ९ मुलांचा सहभाग घेतला.

निशांत डोर्लेकर
सिनियर अंडर ऑफिसर

सोनिया नाटेकर
ज्युनिअर अंडर ऑफिसर

प्रा. सिताफुले एल. एस.
NCC विभाग



महिला विकास कक्ष अहवाल

२०२०-२१

- १) ८ मार्च २०२१ रोजी जागतिक महिला दिनानिमित्त श्री. महेश मोरे, () यांनी 'सुरक्षित मासिक पाळीक या विषयावर मार्गदर्शन केले.
- २) मा. भारत निवडणूक आयोगाकडून निवडणूक जागरुकता संदर्भात राबविण्यात आलेल्या उपक्रमांमध्ये बहुमुल्य योगदान दिल्याबद्दल ८ मार्च २०२१ जागतिक महिला दिनानिमित्त जिल्हाधिकारी कार्यालय, निवडणूक विभाग, रत्नागिरी कडून प्रशस्तिपत्र देऊन गौरविण्यात आले.

महिला विकास कक्ष



अर्थशास्त्र विभाग (२०२०-२१)

वार्षिक अहवाल

अर्थशास्त्र विभागाच्या ११ जुलै २०२० रोजी जागतिक लोकसंख्या दिनाचे आयोजन करण्यात आले.

अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने १२ ऑगस्ट २०२० रोजी "कोविड-१९ चा भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम" या विषयावर राष्ट्रीय ऑनलाईन सेमिनार (webinar) आयोजित करण्यात आला. या कार्यक्रमाला प्रमुख व्याख्याते म्हणून ख्रिस्ट विद्यापीठ बेंगलोर येथील अर्थशास्त्र विषयाच्या प्राध्यापिका श्रीमती राधिका लोबो यांनी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाला दुसरे प्रमुख वक्ते म्हणून मुंबई विद्यापीठ मुंबई Business Economics Board of studies चे चेअरमन डॉ. गोपाळ काळपोढी यांनी मार्गदर्शन केले. या online सेमिनारला देशभरातून ७९३ अभ्यासकांनी सहभाग नोंदविला व त्यांना प्रमाणपत्र देण्यात आले.

- * १ फेब्रुवारी २०२१ रोजी केंद्रीय अंदाजपत्रक कॉलेजमधील विद्यार्थ्यांना Live दाखविण्यात आले.
- * ग्रामीण विकास या विषयाच्या S.Y.B.A. मधील विद्यार्थ्यांना ग्रामीण प्रकल्पाबाबत माहिती देण्यात आली.
- * ग्रामीण विकास पेपर क्र. ६या विषयावर S.Y.B.A. च्या मुलांचे ग्रुप चर्चा आयोजित करण्यात आली होती. या ग्रुप चर्चेसाठी "पंचायत राजसंस्था आणि महिलांचे आरक्षण" या विषयावर ग्रुप चर्चा संपन्न झाली. अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख प्रा. डी. आर. कोळी यांनी राष्ट्रीय पातळीवर ६ online सेमिनार मध्ये सहभाग नोंदविले आंतरराष्ट्रीय दाष आणि राज्य स्तरीय online सेमिनार मध्ये सहभाग.
- * अर्थशास्त्र विभागातील सहायक प्राध्यापक एल. एस. सिताफुले यांनी ०३ राष्ट्रीय सेमिनार मध्ये शोधनिबंध प्रकाशित केले. आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय online सेमिनार मध्ये सहभाग सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ पुणे आयोजित online short course "New Trends in higher Education 2020" पूर्ण केला.
- * मुंबई विद्यापीठ मुंबई आयोजित online Refresher course in Economics दि. १९ नोव्हेंबर ते ०२ डिसेंबर २०२० या कालावधीत पूर्ण केला.
- * मुंबई विद्यापीठ मुंबई अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळात तृतीय वर्षातील "कृषी आणि सहकार" या विषयाचा अभ्यासक्रम तयार करण्यामध्ये उपसमितीमध्ये सहभाग.



- * अर्थशास्त्र विभागातील सहायक प्राध्यापक डॉ. गणेश मांगडे यांनी 25 जुलै ते 10 ऑगस्ट 2020 या दरम्यान Managing Online classes and co-creating moocs-30 या विषयावर online पद्धतीने समायोजन कॉलेज दिल्ली विद्यापीठाचा online course 'A' grade faculty development programme पूर्ण केला. Quantitative methods for data analysis" या विषयावर Faculty Development programme 12 ऑगस्ट ते 25 ऑगस्ट 2020 दरम्यान 'A' grade ने रामानुजन कॉलेज दिल्ली आयोजित online कोर्स पूर्ण केला.

मंदार वार्षिकांक अहवाल

- १) मराठी भाषा पंधरवडा या उपक्रमांतर्गत चार भितीपत्रकाचे प्रकाशन
- २) जागतिक मराठी भाषा दिनानिमित्त मा. प्रा. बाळकृष्ण पाठक यांचे दि. २७-२-२०२१ रोजी व्याख्यान आयोजित

वाद-विवाद मंडळ अहवाल सन २०२०-२०२१

वादविवाद मंडळ व अर्थशास्त्र विभाग याच्या संयुक्त विद्यमाने 'जागतिक लोकसंख्या' दिनाचे आयोजन करण्यात आले होते. तसेच अंदाजपत्रकाची ऑनलाईन माहिती देण्यात आली होती. तसेच कै. हिराताई बेलोसे राज्यस्तरीय निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. या विभागाचे काम प्रा. डी. आर. कोळी व प्रा. एस. एस. खरात हे पाहतात.

प्रा. डी. आर. कोळी
प्रा. एस. एस. खरात

वाणिज्य विभाग

अहवाल 2020-2021

- 1) दि. 09-08-2020 रोजी सकाळी 11-00 वाजता ' Changing trends of research in Accounting' या विषयावर राष्ट्रीय वेबिनार चे आयोजन करण्यात आले. मार्गदर्शक - डॉ. अरविंद लुहार (चेअरमन BOS - Accountancy University of Mumbai)) प्रमुख उपस्थिती - श्रीमती जानकीताई बेलोसे
- 2) दि. 23-02-2021 रोजी 'Alamuri Ratnamala Institute of Engineering & Technology' या संस्थेतील प्रा. कृतिका सावंत आणि प्रा. भूमि अहुजा यांनी विद्यार्थ्यांना एम. बी. ए. मधील करिअरच्या संधी याबद्दल मार्गदर्शन केले.
- 3) दि. 23-03-2021 रोजी कोंकण काजू फळप्रक्रिया उद्योग, वळणे येथे विद्यार्थ्यांना काजू फलप्रक्रियेबद्दल माहिती मिळवण्याकरिता प्रत्यक्ष अभ्यास भेट देण्यात आली.



यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक अभ्यासकेंद्र

अहवाल २०२१-२१

सन २०२०-२१ या शैक्षणिक वर्षात आपल्या अभ्यास केंद्रात २०० पेक्षा अधिक विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला असून प्रत्येक रविवारी सकाळी ८ ते दुपारी २.०० पर्यंत नियमित समंत्रण सत्र घेतले जाते. पण या शैक्षणिक वर्षात ऑनलाईनद्वारे प्रत्येक रविवारी नियमित समंत्रण सत्र घेतले आहे. अभ्यास केंद्र प्रमुख प्राचार्य डॉ. सुरेश निंबाळकर तर केंद्र संयोजक म्हणून श्री. लक्ष्मीकांत पाटील हे काम पहातात. केंद्र सहाय्यक म्हणून श्री. संजय बामणे हे समर्थकपणे जबाबदारी सांभाळत आहेत. श्री. संकेत धुलप हे मदतनीस म्हणून काम पहातात. अभ्यासकेंद्रासाठी संस्था चेअरमन, कार्यवाह व संस्थेचे इतर पदाधिकारी यांचे नेहमीच सहकार्य लाभते.

आपल्या अभ्यास केंद्रात संमंत्रक म्हणून प्रा. बी. पी. गुंजाळ, प्रा. व्ही. टी. कमळकर, प्रा. गडकर, प्रा. सिताफुले, प्रा. डॉ. मांगडे, प्रा. मोहिते, प्रा. दुधाळ, प्रा. ढवळे, प्रा. वळवी, प्रा. सौ. थोरात, प्रा. सौ. मुळे, प्रा. वैराट, प्रा. मगदूम, प्रा. सौ. खताते, प्रा. हाडबे, प्रा. कांबळे इत्यादी काम करतात.



मंदार व भाषा मंडळ (क. महाविद्यालय)
वार्षिक अहवाल

दि.२९-१२-२०२० रोजी क्रांती ज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीनिमित्त निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले, या कार्यक्रमाचे आयोजन मंदार व भाषा मंडळ व रा. से. योजना (क. विभाग) यांच्या सहयोगाने करण्यात आले.

श्री. विश्वंभर कमळकर
श्री. राजेंद्र देवकाते
श्री. विजेंद्रसिंग वळवी
श्री. विशालकुमार वैराट
श्री. सुनिता मुळे
मंदार व भाषा मंडळ (क. महाविद्यालय)



संगणक विभाग (कनिष्ठ महाविद्यालय)
वार्षिक अहवाल (सन २०२०-२०२१)

कालपरत्वे मानवाने विविध क्षेत्रात क्रांती केली. मूलतः जिज्ञासू पणा आणि संशोधक व प्रयोगशील वृत्ती यातून मानवाने विविध शोध लावले त्याचा उपयोग जीवनात केला. संगणकाबाबतही तेच सत्य आहे. दिवसेंदिवस माणूस संगणकावर विसंबून राहत आहे.

महाविद्यालयात सन २०००-२००१ पासून 'माहिती तंत्रज्ञान' केंद्र कनिष्ठ विभागात सुरू आहे. कनिष्ठ महाविद्यालयाच्या कला/वाणिज्य शाखेच्या विद्यार्थ्यांसाठी हा विषय अभ्यासक्रमात समाविष्ट करण्यात आला आहे.



चालू शैक्षणिक वर्षात कनिष्ठ महाविद्यालयातील ७३९ विद्यार्थी या अभ्यासक्रमाचा लाभ घेत आहेत.

बोर्डाच्या निर्धारित अभ्यासक्रमाव्यतिरिक्त अकाऊंटस् असिसटंट, युर्जिंग टॅली, कंप्युटर हार्डवेअर, कंप्युटर नेटवर्क असिसटंट, ट्रीपल सी, एम्. एम्. सी. आय. टी. इ. अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांना शिकविले जातात. संगणक प्रशिक्षण देण्यासाठी श्री. विनय बेलोसे आणि श्री. साहिल पाडलेकर या प्रशिक्षित शिक्षकांच्या नेमणुका करण्यात आल्या.

संगणकाभिमुखता वाढवण्याच्या उद्देशाने आर. व्ही. बेलोसे एज्युकेशन फाऊंडेशनचे माजी सभापती दिवंगत अॅड. बाळासाहेब बेलोसे व विद्यमान कार्यवाह मा. श्री. दशरथजी भोसले यांच्या आवाहनास प्रतिसाद देवून आणि विद्यमान सभापती मा. श्रीमती जानकीताई बेलोसे यांच्या मार्गदर्शनाखाली संगणक विभाग कार्यरत आहे.

प्राचार्य डॉ. सुरेश निंबाळकर व पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर यांच्या प्रशासकीय मार्गदर्शनामुळे संगणक विभागाची यशस्वी वाटचाल सुरू आहे.

श्री. विश्वंभर कमळकर
संचालक, संगणक विभाग



वाद-विवाद मंडळ अहवाल (कनिष्ठ महाविद्यालय)

* तालुका स्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा -

क्रांतीदिनानिमित्त वराडकर-बेलोसे महाविद्यालय, स्वातंत्र्य सैनिक भगतसिंग फाटक आणि तालुका दापोली डॉट कॉम यांच्या संयुक्त विद्यमाने ऑनलाईन वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. आपल्या कनिष्ठ महाविद्यालयातील चार विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

श्री. विजेंसिंग वळवी
श्री. विशालकुमार वैराट



समाजशास्त्र विभाग (कनिष्ठ महाविद्यालय)

शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये 'समाजशास्त्र विभागातर्फे' विविध कार्यक्रमांचे आयोजन केले.

- * दि. १४ जानेवारी २०२१ रोजी भूगोल दिन साजरा करण्यात आला.
- * कनिष्ठ महाविद्यालयातील कला व वाणिज्य शाखेच्या विद्यार्थ्यांसाठी तज्ञ म्हणून श्री. संदिप खोचरे (C. A.), सौ. सुनिता बेलोसे, श्री. संदीप राजपुरे, सौ. अनुराधा परांजपे (C. A.) उपस्थित होते.
- या विभागाचे काम सौ. थोरात एम. जे., श्री. बी.बी. ढवळे हे पाहतात.



सांस्कृतिक विभाग (कनिष्ठ महाविद्यालय)

विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देण्यासाठी व त्यांच्या अंगी असलेल्या सुप्त कला गुणांचा विकास व्हावा या हेतूने या विभागांतर्गत विविध कार्यक्रमांचे व उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले.

* दिनांक २२-१२-२०२० रोजी 'कवितेवर बोलू काही' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. प्रमुख अतिथी महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी मा. श्री. पांडुरंग जाधव व मा. श्री. निलेश पवार हे होते.

* दिनांक १४-१-२०२१ रोजी मकर संक्राती निमित्त तिळगुळ वाटप कार्यक्रम आणि व्याख्यान आयोजित केले. यावेळी प्रमुख अतिथी मा. श्रद्धा बहनजी व विद्या बहनजी उपस्थित होत्या.

* दिनांक १६-१-२०२१ रोजी महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी व प्रसिद्ध कवी मा. श्री. सुनिल कदम यांचा काव्य वाचनाचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.

सांस्कृतिक विभागाचे उपक्रम सादर करताना संस्थेच्या सभापती, सचिव, पदाधिकारी, प्राचार्य, पर्यवेक्षक यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

शिक्षक प्रतिनिधी

श्री. लक्ष्मीकांत पाटील

प्रा. सौ. एस. व्ही. मुळे

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन (कनिष्ठ महाविद्यालय)

अहवाल (सन २०२०-२१)

आधुनिक काळात विद्यार्थ्यांनी पारंपारीक शिक्षणाबरोबर विविध स्पर्धा परीक्षांची तयारी करणे ही काळाची गरज आहे. त्यांना त्यादृष्टीने योग्य मार्गदर्शन करून त्यासंदर्भात साहित्य उपलब्ध करून देणे यासाठी चालू वर्षापासून कनिष्ठ महाविद्यालयात 'स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन' विभाग सुरु करण्यात आला. यासाठी 'व्हॉट्स अॅप' ग्रुप तयार करून त्या माध्यमातून रेल्वे, पोस्ट, एम्. पी. एस्. सी., यु. पी. एस. सी., बँकींग, पोलीस भरती या विषयी मार्गदर्शन केले जाते. तसेच चालू घडामोडी, स्पर्धा परीक्षा मासिक, रोजगार समाचार (Employment News), नोकरी संदर्भ, प्रश्नपत्रिका संच, तसेच विविध स्पर्धा परीक्षा पुस्तके इत्यादी 'व्हॉट्स अॅप' माध्यमातून वाचनासाठी उपलब्ध करून दिली जातात.

दि. १२ जानेवारी २०२१ रोजी स्वामी विवेकानंद जयंती व राष्ट्रीय युवा दिनानिमित्त मा. श्री. सुदेश मालवणकर (पत्रमार/कवी), मा. श्री. प्रभू येडगे व मा. श्री. ऋषीकेश रांगडे (स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शक) यांचे व्याख्यान आयोजित केले.

या विभागाचे काम पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर व श्री. एल्. पी. पाटील पाहतात.

राष्ट्रीय सेवा योजना (कनिष्ठ विभाग)

वार्षिक अहवाल सन २०२०-२१

कनिष्ठ महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभागामार्फत चालू शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ खालील कार्यक्रम राबविण्यात आले.

१) आंतरराष्ट्रीय योगदिन -

दि. २१ जून २०२० रोजी महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातर्फे आंतरराष्ट्रीय योग दिनानिमित्त कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. त्यामध्ये आलोम-विलोम, कपालभाती भस्त्रीका, ओंकार (प्रणवजप) शवासन, विपरीतकरणी, मच्छासन, त्रिकोसान, बकासन, सुर्यनमस्कार इ. कार्यपद्धतीने करावयाची याची माहिती दिली व आजारासंबंधी माहिती त्यावर कोणते आसन करावयाचे हे सांगितले तर ही योगासने प्रात्यक्षिक, पर्यवेक्षक मा. श्री. व्ही. टी. कमळकर सर्व शिक्षक उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे नियोजन प्रकल्पाधिकारी श्री. एल. पी. पाटील, श्री. एफ. के. मगदूम आणि श्री. व्ही. जी. वैराट यांनी केले.

२) गुरुपौर्णिमा दिनानिमित्त वृक्षारोपण -

दि. २० जुलै २०२० रोजी कृषीदिन व महाविद्यालयाचा वर्धापन दिनानिमित्त महाविद्यालयाच्या परिसरात वृक्षारोपण करण्यात आले. हरित महाराष्ट्र ही संकल्पना प्रत्यक्ष साकारण्यासाठी आणि त्यातून दुष्काळ पाण्याची टंचाई आणि इतर नैसर्गिक आपत्तीवर यशस्वीपणे मात करण्यासाठी वृक्षारोपण करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे प्रमुख अतीथी एच. डी. एफ.सी. बँकेचे मॅनेजर, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश निंबाळकर, महाविद्यालयाचे पर्यवेक्षक मा. श्री. व्ही. टी. कमळकर या सर्वांच्या शुभहस्ते महाविद्यालयाच्या परिसरात वृक्षलागवड करण्यात आली.

या कार्यक्रमाचे नियोजन कार्यक्रमाधिकारी श्री. एल. पी. पाटील. श्री. एफ. के. मगदूम आणि श्री. व्ही. जी. वैराट यांनी केले.

३) फिट इंडिया - १५ ऑगस्ट २०२० ते २ ऑक्टोबर २०२० -

Awareness Campaign Fit India Freedom Run & Fit India Movement केंद्र शासनाच्या सूचनेनुसार सुदृढ आरोग्यासाठी विद्यार्थ्यांमध्ये प्रसार व प्रचार व्हावा यासाठी FIT INDIA YOUTH CLUB मोहिमेअंतर्गत न. का. वराडकर कला, रा. वि. बेलोसे वाणिज्य आणि कै. शांतिलाल जैन विज्ञान कनिष्ठ महाविद्यालय, दापोली राष्ट्रीय सेवा योजना कनिष्ठ अंतर्गत स्वयंसेवकांनी सहभाग घेतला - Fit India Freedom आणि Fit India Movement विद्यार्थ्यांनी सोयीनुसार आपआपल्या गावात किंवा परिसरात ग्रुपनुसार सहभाग घेतला. त्यामध्ये त्यांनी २-३ किलोमीटर चालणे, धावणे, वेगवेगळ्या प्रकारची यागासणे, व्यायामाचे वेगवेगळे प्रकार केले. त्यामधून आरोग्य सदृढ संकल्पना स्वयंसेवकांमध्ये जागृत झाली. तसेच समाजामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या माध्यमातून त्या त्या परिसरात जागृत निर्माण झाली. या सर्व राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी सहभाग नोंदविला.

रा. वि. बेलोसे एज्युकेशन फाऊंडेशन दापोली या आमच्या संस्थेचे मा. प्राचार्यांचे, कनिष्ठ विभागाचे पर्यवेक्षक, राष्ट्रीय सेवा योजनेचे जिल्हा समन्वयक यांचे मार्गदर्शन लाभले. व कार्यक्रम अधिकारी आणि सहा-कार्यक्रम अधिकारी यांनी या कार्यक्रमाचे नियोजन केले.

४) राष्ट्रीय सेवा योजना दिन -

दि. २४ सप्टेंबर २०२० रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना दिनानिमित्त रा. से. योजनेचे महत्व सर्वांना समजावे त्यांनी

जनतेची सेवा करावी. रा. से. यो. दिनानिमित्त सर्व प्राध्यापकांना मास्क चे वाटप करण्यात आले. या कार्यक्रमास महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश निंबाळकर महाविद्यालयाचे पर्यवेक्षक मा. श्री. व्ही. टी. कमळकर राष्ट्रीय सेवा योजना रत्नागिरी जिल्हा समन्वयक मा. श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते हे उपस्थित होते.

५) महात्मा गांधी जयंती व लाल बहादूर शास्त्री जयंती साजरी -

दि. २ ऑक्टोबर २०२० रोजी गांधी जयंती व लाल बहादूर शास्त्री यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करण्यात आला यावेळ महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा. डॉ. सुरेश निंबाळकर, पर्यवेक्षक मा. श्री. व्ही. टी. कमळकर, रा. से. योजनेचे जिल्हा समन्वयक मा. श्री. एक. पी. पाटील कार्यक्रमाच्या नियोजनास मोलाचे सहकार्य केले या कार्यक्रमाचे नियोजन प्रकल्पाधिकारी श्री. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते यांनी केले.

६) डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम जयंती -

दि. १५ ऑक्टोबर २०२० रोजी डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम जयंती साजरी करण्यात आली या कार्यक्रमास पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर, रत्नागिरी जिल्हा समन्वयक मा. श्री. एल. पी. पाटील उपस्थित होते. त्याच्या मार्गदर्शनाखाली प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते यांनी कार्यक्रमाचे नियोजन केले.

७) संविधान दिन -

दि. २६ नोव्हेंबर २०२० रोजी महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाद्वारे संविधान दिन साजरा करण्यात आला. संविधान दिनानिमित्त सर्व विद्यार्थ्यांना शपथ देण्यात आली. या कार्यक्रमास कनिष्ठ विभागाचे पर्यवेक्षक व्ही. टी. कमळकर, जिल्हा समन्वयक श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

८) अंमली पदार्थ सेवन विरोधी दिन -

दि. २६ डिसेंबर २०२० रोजी महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातर्फे अंमली पदार्थ सेवन दिनानिमित्त कार्यक्रमाचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. या प्रसंगी प्रमुख अतिथी मा. सौ. पुजा हिरेमठ (पोलीस निरीक्षक) यांनी अंमली पदार्थ कोणते आहे. त्याचे सेवन करण्यामध्ये तरुण वर्गाची संख्या किती आहे. अशा अंमली पदार्थांचे सेवन तरुण वर्गाकडूनच का केले जाते. त्यापासून दूर कसे रहावे. अंमली पदार्थ सेवन करण्यात शिक्षा किती होते. यावेळी हवालदार मा. जयश्री गोसावी उपस्थित होते. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष मा. श्री. व्ही. टी. कमळकर यांनी अंमली पदार्थ याविषयी आपले विचार मांडले. जिल्हा समन्वयक श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

९) सायबर फॉड -

दि. ११ जानेवारी २०२१ रोजी महाविद्यालयात सायबर फॉड या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून रत्नागिरी जिल्हा पोलीस प्रमुख डॉ. मोहीतकुमार गर्ग उपस्थित होते. त्यांनी विद्यार्थ्यांना सायबर फॉड कसा घडतो. या विषयी मार्गदर्शन दिले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. सुरेश निंबाळकर यांनी सायबर फॉड पासून बचाव करावा याचे मार्गदर्शन दिले. या कार्यक्रमास पोलीस निरीक्षक राजेंद्र पाटील, पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर व सर्व प्राध्यापक वर्ग, विद्यार्थी उपस्थित होते. जिल्हा समन्वयक श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१०) आंतरराष्ट्रीय युवा दिन -

दि. १२ जानेवारी २०२१ रोजी स्वामी विवेकानंद जयंती आणि राष्ट्रमाता जिजाऊ जयंती साजरी करण्यात आली. या कार्यक्रमास प्रमुख पाहूणे म्हणून मा. सुरेश मालवणकर, मा. प्रभू देडगे, मा. ऋषीकेश रांगडे उपस्थित होते. त्यांनी स्वामी विवेकानंद व राष्ट्रमाता जिजाऊ यांच्या कार्याविषयी मार्गदर्शन केले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्ष पर्यवेक्षक मा. व्ही. टी. कमळकर यांनी मार्गदर्शन केले. जिल्हा समन्वयक श्री. एल. पी. पाटील, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

११) नेताजी सुभाषचंद्र बोस जयंती -

दि. २३ जानेवारी २०२१ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना मार्फत नेताजी सुभाषचंद्र बोस जयंती साजरी करण्यात आली. या कार्यक्रमास संस्थेचे विश्वस्त मा. दिलीप बेलोसे, कार्यवाह मा. दशरथजी भोसले, मा. प्राचार्य सुरेश निंबाळकर यांनी फोटोपूजन केले. या कार्यक्रमास पर्यवेक्षक मा. व्ही. टी. कमळकर, जिल्हा समन्वयक श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१२) मतदान जनजागृती -

दि. २५ जानेवारी २०२१ रोजी मतदान जनजागृती करण्यात आली. २५ जानेवारी हा दिवस राष्ट्रीय मतदार दिवस म्हणून साजरा करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे प्रास्तायिक श्री. एफ. के. मगदूम यांनी केले. प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. गणेश मांगडे, अध्यक्ष श्री. एल. पी. पाटील उपस्थित होते. तसेच मतदारांसाठी शपथ श्री. व्ही. जी. वैराट यांनी दिली व कार्यक्रमाचे आभार सौ. एस. एस. खताते यांनी मानले.

१३) प्रजासत्ताक दिन -

दि. २६ जानेवारी २०२१ रोजी सकाळी ८.०५ वा. महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा. डॉ. सुरेश निंबाळकर यांच्या शुभहस्ते ध्वजारोहन करण्यात आले. यावेळी सर्व शिक्षक, कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवक उपस्थित होते. यावेळी राष्ट्रीय सेवा योजना विभागातील स्वयंसेवकांची स्वतंत्र सभा घेवून वार्षिक नियोजनाप्रमाणे पुढील कार्यक्रमाविषयी नियोजन करण्यात आले. व विद्यार्थ्यांना जिलेबी वाटप करण्यात आले. या दिनानिमित्त स्वच्छता मोहिम राबवण्यात आली. या वेळी पर्यवेक्षक मा. व्ही. टी. कमळकर, श्री. एक. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१३) शिवजयंती -

दि. १९ फेब्रुवारी २०२१ रोजी महाविद्यालयात सकाळी महाविद्यालयामार्फत विजयंती साजरी करण्यात आली. तसेच मुलांना शिवाची महाराजांच्या कर्तृत्वाची माहिती देण्यात आली. यावेळी सर्व शिक्षक, कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवक उपस्थित होते. या दिनानिमित्त स्वच्छता मोहिम राबवण्यात आली. यावेळी श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एक. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१४) पत्रकार दिन -

दि. २० फेब्रुवारी २०२१ रोजी वराडकर-बेलोसे कनिष्ठ महाविद्यालय दापोली, राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाच्या वतीने श्री. बाळशास्त्री जांभेकर जयंती साजरी करण्यात आली. यावेळी प्रमुख अतिथी यांच्या शुभहस्ते श्री. बाळशास्त्री जांभेकर यांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण केला व या कार्यक्रमाचे औचित्य साधून पत्रकारांचा सत्कार करण्यात आला. या कार्यक्रमास प्रमुख अतिथी म्हणून पत्रकार श्री. मनोज पवार (दै. तरुण भारत) व श्री. शिवाजी गोरे (दै. लोकमत) उपस्थित होते.

या दिनानिमित्त स्वच्छता मोहिम राबविण्यात आली. यावेळी पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर, श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१५) आरोग्य शिबीर -

दि. २३ फेब्रुवारी २०२१ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व उपजिल्हा रुग्णालय, दापोली यांच्यामार्फत आरोग्य शिबीराचे आयोजन करण्यात आले तसेच मुलांना आरोग्याचे महत्व पटवून दिले. यावेळी सर्व शिक्षक, कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवक उपस्थित होते. या दिनानिमित्त स्वच्छता मोहिम राबविण्यात आली यावेळी पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर, श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१६) स्वच्छता अभियान -

दि. २५ फेब्रुवारी २०२१ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना विभागामार्फत महाविद्यालयाच्या आजुबाजूचा परिसर स्वच्छ करण्यात आला. यावेळी सर्व शिक्षक, कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवक उपस्थित होते. पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर, श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१७) जागतिक महिला दिन -

दि. ८ मार्च २०२१ रोजी जागतिक महिला दिनानिमित्त प्राध्यापक महिलांचे पुष्पगुच्छ देवून सत्कार करण्यात आला. या कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी श्री. महेश मोरे व सौ. नंदिता पतंगे यांनी मुलींना सॅनिटरी नॅपकीन वापराबाबतचे मौलिक मार्गदर्शन केले. यावेळी सर्व शिक्षक, कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवक उपस्थित होते. पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर, श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

१८) जंताच्या गोळ्यांचे वाटप -

दि. २२ मार्च २०२१ रोजी राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व उपजिल्हा रुग्णालय, दापोली यांच्यामार्फत सर्व मुलामुलींना जंताच्या गोळ्यांचे वाटप करण्यात आले व या गोळ्या घेणे शरीरास कसे उपयुक्त आहे हे पटवून दिले. यावेळी सर्व शिक्षक, कार्यक्रमाधिकारी व स्वयंसेवक उपस्थित होते. पर्यवेक्षक श्री. व्ही. टी. कमळकर, श्री. एल. पी. पाटील, प्रकल्पाधिकारी श्री. एफ. के. मगदूम, श्री. व्ही. जी. वैराट व सौ. एस. एस. खताते उपस्थित होते.

ग्रंथालय विभाग अहवाल २०२०-२१

“तमसो मा ज्योतिर्गमय” हे ब्रीद वाक्य असणाऱ्या दापोली-मंडणगड शिक्षण प्रसारक मंडळाची स्थापना २५ मे १९७३ साली लोकनेते बाबुरावजी बेलोसे यांनी केली. १ जुलै १९७४ मध्ये वराडकर-बेलोसे महाविद्यालयाची स्थापना झाली. आज महाविद्यालयाने व महाविद्यालयातील विविध विभागांनी विविध उपक्रम राबवून जिल्ह्यामध्ये आपला वेगळा ठसा उमटविला आहे. ज्ञानाच्या विविध क्षेत्राची क्षितिजे प्रचंड वेगाने विस्तारत आहेत. या काळासोबत धावताना महाविद्यालयामध्ये महाविद्यालयाचे ग्रंथालय महत्वाची भूमिका बजावत असते. कोणत्याही महाविद्यालयाच्या विकासाचा केंद्रबिंदू म्हणजे महाविद्यालयाचे ग्रंथालय असते. महाविद्यालयाच्या स्थापनेपासून महाविद्यालयाच्या इमारतीमध्ये ग्रंथालय अस्तित्वात आहे. २०१५ मध्ये महाविद्यालयाने ग्रंथालयाची स्वतंत्र इमारत बांधून प्रशस्त असे ग्रंथालय उभे केले आहे. यामध्ये देवघेव विभाग, ग्रंथ संग्रह विभाग, विद्यार्थी अभ्यासिका, संगणक कक्ष इत्यादींचा समावेश आहे. ग्रंथालयाच्या अभ्यासिकेमध्ये १०० विद्यार्थी एकाच वेळी बसतील अशी व्यवस्था करण्यात आली आहे.

ग्रंथालयातील उपलब्ध ग्रंथसंपदा/साहित्य

अ.क्र.	तपशील	एकूण संख्या
१	एकूण ग्रंथ संख्या	३२९८०
२	वरिष्ठ महाविद्यालय	२८२९९
३	कनिष्ठ महाविद्यालय	४६८९
४	एकूण Titles	६५७९
५	संदर्भ ग्रंथ	१२६०
६	मागासवर्गीय पुस्तक पेढी	-
७	नियतकालिके (Bound Volumes)	८०
८	वृत्तपत्रे	१०
९	नियतकालिके	२२
१०	CD, VCD, DVD	१२

ग्रंथालयातील एकूण ग्रंथसंग्रह (विषयानुसार)

Sr.	Subject	Books
1	English	1592
2	Marathi	6565
3	Hindi	2317
4	History	2136
5	Economics	4453
6	Urdu	286
7	Stat/Math./ Law	1070
8	Advertising/B.C.	793
9	Geography	2013
10	Commerce	3105
11	Physical Edu./Soc./Competitive Exam.	263
12	Sanskrit	390
13	Civics/Politics/General	460
14	Reference	697
	Total	26140

ग्रंथालयातील विभाग -

- १) देवघेव विभाग २) संदर्भ विभाग ३) ग्रंथ संग्रहण विभाग
४) अभ्यासिका विभाग ५) इंटरनेट कक्ष इत्यादी.

ग्रंथालयातील इतर सेवा सुविधा -

- | | |
|--------------------------------------|---|
| १) देवघेव विभाग | २) ग्रंथालय ओळखपत्रावर पुस्तक देवघेव(अभ्यासिकेसाठी) |
| ३) अभ्यासिका | ४) संदर्भ सेवा |
| ५) विभागवार व विषयानुसार मांडणी | ६) नियतकालिके व वर्तमानपत्र सुविधा |
| ७) प्रश्नपत्रिका संच सुविधा | ८) साखळी ग्रंथ योजना |
| ९) इंटरनेट सेवा | १०) CD, VCD, DVD सुविधा |
| ११) वृत्तपत्रे कात्रण प्रसिद्धी सेवा | १२) मुक्तद्वार पद्धती (Bookopan Access Systems) |
| १३) दिवाळी अंक सुविधा | |

ग्रंथालयीन कामकाज वेळा :

ग्रंथालयीन कामकाजामध्ये सुयोग्यता येण्यासाठी वेळोवेळी ग्रंथालय समिती व विद्यार्थ्यांशी संवाद करून ग्रंथालयीन कामकाजात सुसूत्रता आणण्यात येते. विद्यार्थी ग्रंथ देवघेव करण्याचे दिवस व वेळा खालीलप्रमाणे आहेत.

शाखा	देवघेव वार	वेळ
प्रथम वर्ष कला/बीएमएस/आयटी	सोमवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००
प्रथम वर्ष वाणिज्य	मंगळवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००
द्वितीय वर्ष कला/बीएमएस/आयटी	बुधवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००
द्वितीय वर्ष वाणिज्य	गुरुवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००
तृतीय वर्ष कला/बीएमएस/आयटी	शुक्रवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००
तृतीय वर्ष वाणिज्य/एम ए/एम कॉम	शनिवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००

Sr. No.	Users	Days	Time
1	Students	सोमवार ते शनिवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००
2	Staff	सोमवार ते शनिवार	सकाळी ९.०० ते सायंकाळी ५.००

ग्रंथालयातील उपक्रम -

योग्य वेळी योग्य माहिती वाचकाला मिळाली पाहिजे या डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांच्या सूत्राचे पालन होणे अत्यंत आवश्यक आहे. यामध्ये वेळ आणि माहिती या दोन घटकांचा समन्वय आहे. ग्रंथालयामध्ये विद्यार्थी, प्राध्यापक व कर्मचारी यांच्यासाठी काही सेवा व उपक्रम ग्रंथालय विभाग राबवीत असतो. ते खालीलप्रमाणे सांगता येतील.

- | | |
|---------------------------------------|---|
| १) मागासवर्गीय विद्यार्थी पुस्तक पेढी | २) डॉ. एस. आर. रंगनाथन जन्मदिन व ग्रंथपाल दिन |
| ३) वाचन प्रेरणा दिन | ४) ग्रंथ प्रदर्शन |
| ५) निबंध स्पर्धा | ६) सुंदर हस्ताक्षर स्पर्धा |
| ७) ग्रंथप्रदर्शन इत्यादी. | |

ग्रंथालय संगणकीकरण -

महाविद्यालयात शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ मध्ये भारत सरकारच्या National Informatics Center, New Delhi चे E-Granthalaya हे सॉफ्टवेअर आहे. E-Granthalaya सॉफ्टवेअर द्वारे ग्रंथालयाचे संगणकीकरण झाले आहे. सॉफ्टवेअरमुळे

ग्रंथालयीन कामकाज सोपे व जलद झाले आहे.

ग्रंथालयात सॉफ्टवेअर द्वारे देण्यात येणाऱ्या सुविधा -

- १) ग्रंथ देवघेव करणे. २) ई बुक, ई जर्नल सुविधा
३) ओपक (संगणकीय तालिका) सुविधा. ४) एन लिस्ट ई (ई बुक, ई जर्नल सुविधा) इत्यादी

ग्रंथालयात येणारी नियतकालिके -

Sr. No.	Name of Periodical & Journals	Subject
1	Journals of Accounting	Commerce
2	Journals of Marketing	,,
3	Journals of Management	,,
4	Journals of finance	,,
5	Journals of Economics	Economics
6	Economics and political weekly	,,
7	Lokrajya	General
8	Yojana	,,
9	National Geographic	Geography
10	itihasani Sanskruti	History
11	Lalit	Marathi
12	Marathi sanahodhanpatrika	,,
13	Antarnad	,,
14	Samajvsansodhanpatrika	Marathi/History
15	Sarita	Hindi
16	Mukta	,,
17	Grahashobha	General
18	Reader's digest	English
19	Woman's era	,,
20	Competitions affairs	English/General
21	University news	Reference
22	Business India	Eco./Comm.

ग्रंथालयात येणारी वृत्तपत्रे -

- | | |
|--------------------|---------------------------|
| 1) दैनिक सागर | 2) दैनिक प्रहार |
| 3) दैनिक सकाळ | 4) दैनिक पुढारी |
| 5) दैनिक तरुण भारत | 6) दैनिक लोकमत |
| 7) दैनिक लोकसत्ता | 8) दैनिक रत्नागिरी टाइम्स |
| 9) दैनिक सामना | 10) टाइम्स ऑफ इंडिया |

ग्रंथालयात घेण्यात आलेले विविध उपक्रम -

1) राष्ट्रीय ग्रंथपाल दिन -

भारतीय ग्रंथालय शास्त्राचे जनक डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांचा जन्मदिन हा राष्ट्रीय ग्रंथपाल दिन साजरा करण्यात आला. या प्रसंगी महाविद्यालयामध्ये डॉ. एस. आर. रंगनाथन यांच्या प्रतिमेचे पूजन व पुष्पहार प्राचार्यांच्या हस्ते अर्पण करण्यात आला. प्राचार्य डॉ. निंबाळकर यांनी रंगनाथन यांच्या कार्याबाबत माहिती दिली व ग्रंथपाल दिनाच्या शुभेच्छा दिल्या. या प्रसंगी ग्रंथालय समितीचे सदस्य प्रा. कोळी सर, जोशी सर, व ग्रंथालय सहायक श्री. अनंत खोपकर उपस्थित होते. श्री. खोपकर यांनी सर्व उपस्थितांचे आभार मानले. अशाप्रकारे कार्यक्रम संपन्न झाला.

२) ग्रंथ प्रदर्शन, निबंध स्पर्धा -

कोविड-१९ च्या संसर्गामुळे महाविद्यालये बंद असल्याने विद्यार्थक प्रत्यक्ष महाविद्यालयात हजर न राहता विद्यार्थ्यांकडून चालू घडामोडीतील विषयांवर निबंध भागविण्यात आले. आणि परीक्षक मंडळाकडून ते तपासून त्यांना प्रथम, द्वितीय, तृतीय व उत्तेजनार्थ क्रमांक देण्यात आले. तसेच ग्रंथालय सेवा विद्यार्थीभिमुख व्हावी जास्तीत जास्त संख्येने विद्यार्थक, वाचक ग्रंथालयात यावेत व त्यांचा वाचनाची आवड निर्माण व्हावी यासाठी विविध उपक्रम राबविले जातात. ग्रंथालय समृद्धीसाठी संस्थेच्या चेअरमन मा. श्रीमती जानकीताई बेलोसे, ग्रंथालय समितीचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. सुरेश निंबाळकर, सदस्य प्रा. कोळी सर, सदस्य अधीक्षक श्री. जोशी सर यांच्या मार्गदर्शनाखाली ग्रंथालयात विविध उपक्रम राबविण्यात आले. तसेच ग्रंथालय समितीचे सर्व सदस्य व ग्रंथालय परिचर श्री. खोपकर यांचे योगदान मौलिक आहे. यासर्वांचे ग्रंथालय विभागाच्या वतीने हार्दिक आभार.

